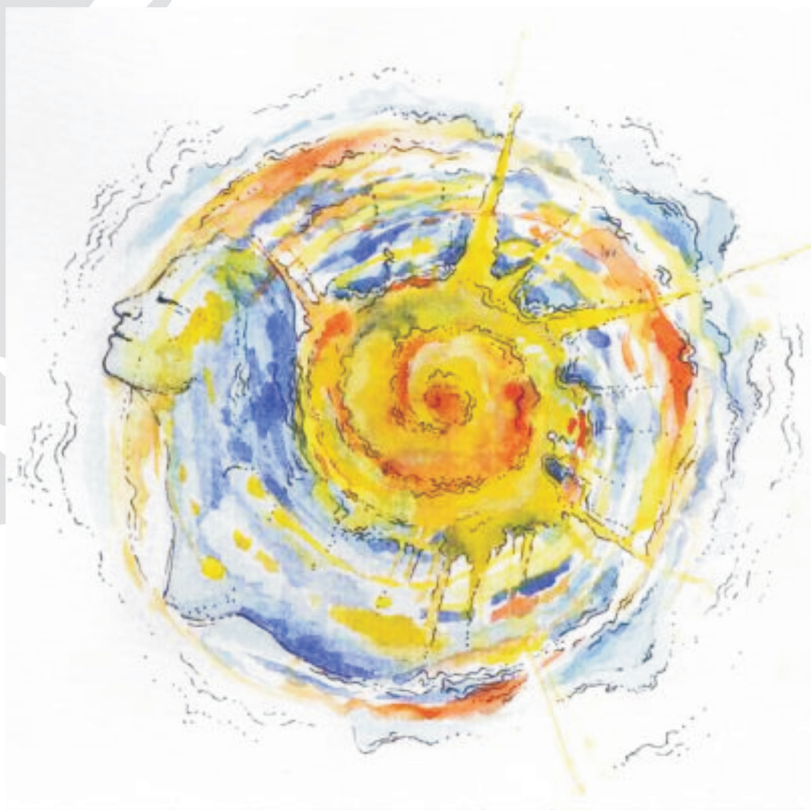

Irodalmi Jelen

XVIII. évfolyam, 197. szám
2018. MÁRCIUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), **Király Farkas** (próza, műfordítás),

Simon Adri (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **Vajda Boróka** grafikája

Böszörményi Zoltán

AZ ÉLET FENSÉGES ILLATA

John Updike-nak, 2009. január 27., éjfélf*

*Itt fekszel előttem a zöld pázsiton,
a napsütötte hegyek árnyékában.
Megtapogatlak.
Rád helyezem forró tenyerem,
mintha kérdezném: élsz-e még?
Csalódom? Megcsaltál? Te keselyű!
Te birtokok birtokosa, fénybe öltözött haramia!
Istenem, miféle mulandóságot teremtetél!
S én, aki azt hittem, te, Updike,
az örökkévalóság követe vagy.
Húságesebb követőd
nálam úgysem lesz, drága barátom.
Hiszen meg kell vallanom, azok,
akik életedben a ragyogást rád ruházták,
mind hamis ügynökei voltak a rothadó időnek.
Hazudtak, elbűvöltek kétségeikkel,
lerágott csontokat dobtak eléd.
Nézz rám!
Más próféciát mondok itt, a kiterített tested előtt.
A hatalom, mint pénz, mint birtoklás csak délibáb.
Ne higgy a csalfa kufároknak,
akik nem a lelket akarták megmenteni,
zsebükre vigyáztak, miközben vérben forgó szemmel
csak magukra figyeltek.
Botozd csenddé őket,
mutasd meg nekik még egyszer, mire képes a szó,
a lendület, a tűz, a lelkesedés, a varázs.*

*De hát néked magyarázom a szellem erejét,
néked, a felbujtott viking harcosnak?
Drága barátom,
végy fogad közé,
s rohanj velem a lélektelen világba, az árnyak bokrai alá.
De nem rághatod meg a testem,
nem ültethetsz belém félelemfát, mert kinevetlek.
Ki én! Az ég mindenit!
Inkább gyere velem a reptérre,
s várjuk a Dallasból érkező unokát!
A gép a mámoros égen,
a szemed kékjén libben, ködöl, hasalva száll.
Mi lenne, ha egyszer csak felrobbanna,
szerteszórná a szeretet szilaját?
Drága barátom, becsaptál,
itt hagyta barbadosi magányomban,
ahová többé a Concorde sem repül.
Pedig de felülnék még egyszer a New York-i metróra,
s utaznék veled önfeledten,
s azzal a csodálatos, vékony testű lánnyal,
akinek a ruhája alá kéne nyúlnom,
átréselnem kezem a bugyiján,
ujjamat nedves ágyékába mártva felkiáltanom:
Milyen fenséges az íze!
Érzed az élet illatát?*

* John Hoyer Updike amerikai író ezen a napon hunyt el.

Székelyhidi Zsolt

A kékkőkúti csillag

(regényrészlet)

Kuzma Sanyi

nagydarab ember volt, erős kezekkel, hatalmas fejjel, rajta összevissza göndörödő hajkuszálmánnyal. Szürke, hosszú ujjú pólóban és saras farmerban görnyedt a kert végi, nejlontetős fészernél. Mínusz két fokon állt a higanymérő. Az első fejszevágást halogatta. Fel kellett darabolnia tíz-húsz rönk kandallóba való fát. Nem volt fázós, inkább afféle szülőktől vett beidegződésből és némi értelmetlen unalomból találta ki a begyújtást. A hideg, az hideg, szokta mondani magának, a halál meg halál, tette hozzá jelentőségteljesen. A kis házban tizenegy fok volt. Begyújtásgyanús. Na, merthogy ő bírja a hideget, csak valamiért a szervezete nem, ő ellenbe mínusz tízben is, viszont az ujjai lefagynának, ami önmagában nem is lenne zavaró, de attól kezdve jóval nehezebb lenne például begyújtani, mosakodni, s még sok minden, szóval akkor inkább a meleg. Legyen kandallóba való fahasadék, és legyen parázs. Tizenegy foknál legyen melegebb.

Sanyi állt a fészernél előtt, a farönkökkel szemezve, tőle lépésnyire a súlyos, nagy tölgy vágórönk, amire helyezni fogja a szétfejszézendő kisebbeket. Nézte Sanyi a nyálkás rönköt, és örült, hogy a nejlont alattiak nem szívták magukba párát. Egy pók szaladt egyik részből a másikba, a hideg elől menekülve a rakás mélyén hálózta be magát.

Sanyi odanyúlt, és levett egy vaskosabb darabot a sorból: szép, világos erezetű belső, szürke és sima külső. A bükk nehezebben ég, és kevesebb meleget ad, de olcsóbb. A pók mélyebbre iszkolt. Sanyi az erdőre gondolt, meg hogy – apokaliptikusan értelmezve – őmiatta dőlt ki a fa, amiből most a meleget reméli, amit most

készül meggyújtani, elfüstölni. Az erdő, a fák az ágaikkal-bogaikkal, az az élni akarás. A halál egyszerűen halál. Az erdőben nőtt föl, a növényekkel, a bogarakkal, amik segítettek megérteni bizonyos dolgokat. Az erdő tanította. Az erdőt szerette, tisztelte. Néha haragudott rá. A része volt, együtt nőtt fel, változott vele. Mégis egész máshová vágyott.

Kukorica, hatalmas kukoricatábla, óriási géppel menne aratni a sorok között, nem lennének hegyek, amik miatt a gép többet fogyaszt, mert le- és felhajt az emelkedőkön, nem. A kukorica az Alföldön lenne, sík vidéken. Ameddig ellát, sárga csövek merednének a zöld levelek fölé, ő meg a géppel, egymaga a hatalmas mezőn, darálná a csöveket minden hajnalban. Köd borítaná a síkot, és a kukoricasorok a végtelenség érzetét keltenék, sehoh és soha nem lenne végük. Napestig egy irányba hajtaná a gépét, aztán megállna enni, inni, majd újból felülne a járgányra és nyomná a gázt egész éjjel, meg tovább.

Sanyi felemelte a fejszét a magasba, a kukoricacsövek a szemében sárgálltak, a tölgyrönk szépen leállítva, felvágásra – halálra – készen. A pók sehoh. A rönkhasító fejsze polírozott szénacél fején megcsillant valami oda nem illő, méretes, mint a traktor, amit gondolatban mindig megült, sőt annál is nagyobb. Suhogás jött vele, erősödő kerregés, egyértelműen fentről, magasból. A fejsze elindult a rönk felé, az idegek meghúzták a jobb alkar izmait és meglendítették a szerszámot, hatalmasat készült vágni az acél, a férfitest megdölt.

És akkor – zutty – Sanyi eltűnt. Az acél fejszéjével, a rönkökkel, a nejlontetővel, a kis házzal és a begyújtás előtt álló kandalóval, meg a kertet körbefutó drótkerítéssel együtt. Valami hatalmas és borzalmasan zajos és meghatározhatatlan alakú zuhant nagy pontossággal és sebességgel Sanyi összevissza göndörödő hajfürtjeire, hatalmas fejére és a koszos pólóján átdudorodó izmaira. Sanyi eltűnt a föld és a fénylő valami közt, neki kétségtelenül durván és visszacsínálhatatlanul annyi lett.

Hoteles Bélu

családnevét senki sem ismerte. Nem mondta, nem kérdezték. De Kékkőkút egyetlen hotelesének lenni egyenlő az ismertséggel, hát a dolgot senki nem feszegette. Költözött, megvette és felújította a régi fogadót, bevezette a vizet, és azt mondta: legyen Kékkőkút Hotel. A falu után. Két emelet, hat szoba, étterem, kilátás a tóra, friss levegő. Ezekhez képest egy név teljesen érdektelen. Talán csak annyi: Bélu, nem Béla. U-val. És hogy: hoteles, nem panziós vagy fogadós. Megadva a módját.

Felrakta a kotyogóst a kisebb gázra. Gyújtott egy cigit, kilépett az oldalajtón, és szívott a füstből. Csípős, nyálás este volt, kevesebb vendéggel. Mint a rovarok, őszre mind elfogynak. Bevétel ilyenájt az étteremből csordogált, a nyaralóikat meg-meglátogató idősebbek bevágtak pár szüzérmét, rántott húst, a helyiek meg persze sört és több rövidet. A röviden volt haszon. Meg a szüzön. Az étteremre, a jellegét tekintve, jobb szónak tűnt a kocsma. Tudta ezt Bélu is, amikor átcuccolt Egerből, odahagyva az öreg talponállóját a bizonytalanra, a szülői házat a nehezen kifűthető, nagy hodályra. Egy üdülőfaluért pár nyaralóval két görbe utacs-kán, a főutaktól távol, a Bükk seggében.

Minden kisebb volt itt, mintha elszámozták volna a méreteket, M-es lakásnak adták az S-est, az S-esek valójában nem is lakok, csak fűthető fekhelyek voltak kis ablakkal. Már ha valaki vásárolni akart volna. Takaros, másfél szobás, hirdette az ingatlanro-vat, 17 négyzetméteren. Ilyen volt a völgyben. Ez volt ugyanak-kor a jó is benne. Nem akartak ide sosem multi vackot, plázát, csicsás szarokat. A felső tó kicsi, a három csónak raliversenynek tűnt rajta, az alsó meg, hát, az szóra sem érdemes. Pecalavór, mondták rá a bükkaljiak. Azért van benne szépség, ott a nád is körülötte, meg a hangulatos, zöld nyálka a felszínén. A lavór erős szó rá, na. Tó az.

A kávé lefőtt, sistergett a kotyogó. Letette a félbe szívott Pall Mallt a korlátcsőre szépen kiegyensúlyozva, három lépésből a konyhában volt. Egy cukor, kis tej a piros dobozból. Fél perc, és

újra füstölt. Felnézett az égre, a sötétből néhány csillagot ki lehetett venni, bár ködös, felhős este volt. Valami pislákolat balra fenn, mintha a Göncölszekér rúdvégét látná. Nem törődött vele, az ég ott marad, nem kell bámulni, attól még, hogy van ég, a hotel szarul megy. Egy autó ment a felső úton, az is elfelé. Megismerte volna, de a ködben csak a reflektorokat látta, és hozzá a hang nem volt elég. Vett egy nagy levegőt, és kifújta, mert köpni utált.

Bentről beszélgetés hallatszott, az étteremben két bükkalji iszogatót. Lassan elérték a négy feles határt, a hangjukból érződött, hogy okosodnak, mindent jobban tudnának már a másiknál, vagy került egy jobb történetük, jobb csattanójuk. Nem mintha zavarta volna, hogy ezek kiabálva beszélgetnek. A pénzt lerakják a végén, ismeri őket. Jóska, a kőműves meg a haverja, Benedek, akit segédnek alkalmaz, ha nagyobb munka akad. Na jó, mi a nagyobb munka ilyenkor, egy kerítésoszlop megsüllyedt, egy garázsbejárót újra kell rakni. A falu szívességekből élt, ha Jóska lebetonozta a bejárót, kapott kétheti pálinkát vagy megcsinálták a kocsija szélvédőjét, amire még nyáron esett egy faág a viharban. A pénz, az eliható, általában a segélyből lett. Meg hozzá épp elég kaja. Így ment.

A Göncöl fénye változott, nagyobb lett. Hiába lefelé nézett Bélu, látómezejébe mégis jutott belőle. Akaratlanul is odahúzta a tekintetet. Micsoda hülye fénye van, morgott az utolsó cigislukkba, mit világít annyira az a szar? Tán nem is a Szekér az. Elnyomta a csikket, és fordult az ajtóhoz, amikor a fény mellé erősödő surrogás is társult, szabályos, ütemes és egyre hangosabb. Egy pillanattal később a hotel fényei kialudtak.

Bélu tátott szájjal nézte, hogy a Göncöl, vagyis nyilván nem az, gyorsvonat sebességével jött lefelé, közben zakatolt és dörögött, kattogott bazi hangosan. Mire kifújta az utolsó slukkot, amaz egy dörrenéssel belevágódott az erdőbe. A csillag, az egyik. Ami fényes és bazi nagy. Na, szép.

Nem robbant, inkább tompán puffant és reccsent. Összeroppanthatott néhány fatörzset, rengeteg ágat, míg a talajnak ütődött. Mármint onnan, a hotel oldalbejáratától nézve úgy tűnt.

Hová esett ez, nyújtogatta a nyakát Bélu, tán még Kékkőkút végére, nehogy már valamelyik ház mellé, a kertjébe valakinek! Á, nem, ez inkább messzebbinek tűnt, az erdőben ért le. Az Attila-forrás felé. A fene se tudja már, hogy mindig történnie kell valaminek, az ember nem tud egy kávé elkortyolni. Nyáron a vendégek, télen meg ez a szar... Pff!

Bélu beviharzott az étterembe, jelentősegteljesen odaállt a bükkaljiak asztalához, és vehemensen kérdezte Jóskát meg a segédjét, hallottak-e valamit, mert látni nyilván nem. Mondták, hogy hallottak, de látni, azt tényleg nem.

Viru

pizzát akart, de az nem volt, tehát bögött. Illetve már csak nyöszörgött, mert a bögés nem használt. Nem lett pizza tíz perc alatt, az egész dolog már béna volt és unalmas, inkább játszott volna, csak, ugye, a hisztizésnek megvannak a szabályai. Nem szabad túl gyorsan abbahagyni, mert az anyja azt hiszi, műbalhé. Nem jár várható haszonnal. Viru nem kap ma pizzát. Ideje mást megkívánni.

Ha nincs pizza, akkor esetleg süti, torta, somlói, palacsinta. Sós kréker?

Márti a konyhában volt, idáig minden rendben. Igaz, nem tortát készített, hanem csülköt másnapra, és a konyharenden nem változtatott senki kedvéért. Azért egy próbát megérhet, gondolta, a kakaós placsn, vagyis palacsinta nem bonyolult kaja, minden anyuka képes gyorsan megcsinálni, és egyébként sincs, aki nem szereti, szóval a logika is azt kívánja, hogy süssünk, vagyis ő süssön és együnk, vagyis Viru egyen. Kakaóst persze, a lekváros csak b. verzió.

– Virukám, haggjál – mondta Márti –, erre végképp nem érek rá, és nem otthon vagyunk, a nagy tűzhelynél, a nyaralóban csak két gáz megy. Azokon fő apád csülke.

– De anyuka, apunak az holnap kell, még itt sincs! Ez nem igazság!

Márti hajthatatlansága, az időjárás és az édességhiány ördögi kombinációja miatt Viru újra könnyezni kezdett. Ez a nap, ez egy hülye, az biztos, mérgeskedett. Kivonult a pici konyhából, be a karnyújtással nagyobb nappaliba, levágta magát a kopott kanapéra, és engedett a nyugtató duzzogásnak.

A ház Kékkőút régi nyaralóközvetének közepén állt, a Cseres felső felében. A hoteltől induló utca a Kánya-patak mentén bevezetett az erdőbe, de a turistaút előtt leírt egy U-alakú hurkot, majd egy erős emelkedőn visszafordult a faluba. Bal kézre az U utáni tizennegyedik házacska volt Viruéké.

Andris és Márti sok időt töltött Kékkőúton, a nyaraló cirka harminc éve az övék, helyesebben előbb a férfi apjáé, aztán örökölték. Andris meg az öccsék felváltva jöttek fel, úgyhogy egész évben használatban volt a kis ház, most épp Viruék voltak soron.

Andris késett. Ígérte, hogy vacsorára hazaér, de a vacsora elmúlt, ő sehol. Márti idegeskedett, szinte biztosan dűhből főzött most, vagyis megnyugtatóan. A nők takarítanak vagy főznek, ha feszültek, tulajdonképpen állandóan takarítanak és főznek, kész idegbaj az életük. Ágika, Viru egyik sulistársa fejtette ki az elméletet a napokban, és tökéletesen összeállt a kép, az összes anyukára kiterjesztett felmérés annyira igaz, mint hogy most koromsötét van kinn és bazi hideg.

A koromsötét mégsem volt igaz. Viru az ablak mögötti ködbe bámult, könnyemaszatos szemén keresztül a szoba, a függöny és az ablakkeret is furcsán homályosnak mutatkozott. Márti lábosa éles hangot adott ki, ő meg elkáromkodta magát. A köd kékesen ragyogott, felerősítve a fák körvonalát, az ágak szörnykarmokként rángatóztak, és az erdő zakatolni kezdett. Viru elfelejtette a palacsintát, és az ablakhoz ugrott. Előbb azt hitte, az apja jött haza, aki vett egy soklámpás csúcs terepjárót, amivel alig tud beállni a szűk felhajtón, de ezt a lehetőséget az ablakpárkányra könyökölve elvetette. Kocsinak nyoma se volt, ellenben a fény erősödött, és határozottan fentről, a fák lombjain túlról sugár-

zott. Viru teljesen felvillanyozódott, anyuka, anyuka, kiáltotta, hullócsillag! Erre elment az áram.

Márti kirohant a konyhából, és ijedt hangon sípolta, hogy menjen az ablaktól, miközben ő furakodott oda, és a férje csükkét feledve táva maradt a szája. Viru a hónalja alá furakodott – és amit látott, az káprázatos volt.

Vakított az a fény! Az izé alakját, egyáltalán semmijét nem lehetett látni, ráadásul a fák kitakarták a legnagyobb részét. Így is rohamosan nőtt, vagyis közeledett a földhöz, Márti legnagyobb rémületére. Jesszusmárjaatyaúristen! Pánikszerűen rángatta el Virut az ablaktól, és egyenest a pici fürdőszobába húzta, ráhupant a vécéülőkére, becsapta és bereteszelte az ajtót. Viru kiabált: Engedj ki, engedj ki, anyu! Látni akarom! De Márti olyan szorosan fogta a kezét, hogy sehogyan sem szabadulhatott. Akkor hiszti! Anyuka, anyuka! Anyuka! Márti közben félhangosan jesszusmárjázott, és a csipkés függönyt a miniablakra cibálta.

A zúgás betöltötte a vécét és megrezgette a tetőt, egy ablak kitört, nem tudták eldönteni, melyik. Aztán földöntúli recsegés, egy tompa, fülrepesztő puffanás. És vége. A vécéablakból a fény elmúlt, a szokásos csend és sötétség megint mindenütt. Sercege villant az égő, és kiégett.

Karacs Andrea versei

Látta

*A madár messzire látott akkor,
az apám zsíros kenyéréig,
és szemeivel változtatott az ízen.
Adj hozzá csipetnyi madártekintetet.*

*Néha úgy éreztem,
apám direkt nem ette meg.
Vagy az anyám csomagolt
szándékosan többet.*

mosttalanság

*zavarodottan keresem a jelent
az elveszett múlt és jövő között
mintha a most nem lenne jelen
csak ködös képekbe foszló igeidő*

Téglák

*Tűsarok helyett lapos talpúban
lépkedek a Fötér macskakövein.*

Talán ez adja a nyugalmat.

*Tizennyolc-negyvenhárom,
még nyitva lesz a könyvtár.*

Kell egy rakás könyv a hétvégére.

*Nehogy megelőzzelek.
Tudom, hogy írni fogsz.*

*Tucatnyi, ami az ágyban szórakoztat,
amiből bástyát építek,
téglánként, magam köré.*

Szürke

*Volt itt egy szín, felül.
Már nem tudom, milyen.
Úgy tanítják, ilyen színű léből
sok száz liter elfolyt a hazáért.
Ha még ontanám is,
higanytól és kadmiumtól
már biztos szürke volna.*

*Volt itt egy szín, középen.
Már nem tudom, milyen.
A nagyapám még látta,
hogy valami furcsa lények
ilyen színű szárnyakkal repültek.
Ha még el is hinném,
hogy nem egy galamb ejtette le,
szmogtól és ólomtól
már biztos szürke volna.*

*Volt itt egy szín, alul.
Már nem tudom, milyen.
Az öregek úgy mesélik,
a betonházak helyén
ilyen színű fű volt régen.
Ha még ki is nőne újra,
az úttestet áttörve,
nitrogéntől és foszfortól
már biztos szürke volna.*

Vörös Gábor

Tényleg sajnálom

A bejárati ajtó nincs kulcsra zárva, erőteljes mozdulattal nyomom le a kilincset, minden erőmet ebbe az egyetlen mozdulatba sűrítve. Homlokomon egyre gyűlnek az izzadságcseppek, torkom száraz, szememet lehunyva olyan magasra emelem a mellkasom, mintha életem legmélyebb lélegzetét akarnám venni. Egyszerű, barna faajtó, közepén keskeny sávban sárga tejüveg betéttel. Nem nyikorog, némán enged át. Hangtalanul állok a szűk előszobában, az otthon melegével várnak ismerős cipők és kabátok, én mégis idegen vagyok. A hazatérés öröme már rég elveszett, hiába próbálom hónapról hónapra megtalálni magamban az érzést, csak távolodom.

Péntek van, kora délután, ilyenkor üres a ház. A konyhaasztalon nagyapám képét pillantom meg, szőlőlevelek között áll, kék, sötétén érett fürtök lógnak a feje fölött. Egyenesen az objektívbe néz, nem mosolyog, a szemében visszatükröződik a vaku fénye, arcán mélyen vájt barázdák, orra alatt a megszokott, de engem mindig bántó, őszülő Hitler-bajusz.

Meglep a látványa, nagyapámról csak egyetlen kép van a házban, a hatvanadik házassági évfordulójukon készült, nagyanyámmal a terített asztal mögött ülnek, előttük nagy csokor piros szegfű. Egyetlen kép, amit inkább az illendőség akasztott a falra, vagy a vágy, hogy az idő múlásával megszépül majd minden emlék.

A pult fölé akasztott faliórán egymás mellé ér a kis- és nagy-mutató, mikor a pultosnő két üveg Kőbányait rak a tálcájára. Az üvegek alja hangosan koppan a piros műanyagon, szájukból fehér habfelhő buggyan ki, majd óvatosan megindul lefelé az üveg oldalán. Mire az aljára érne, az üvegek már a kopott viaszosvászonon álldogálnak, két kérges férfikéz kap mohón utánuk. *Egészség*

Marika, maga egy angyal! Isten-isten! A két üveg egymás felé indul, de félúton hirtelen megállnak a levegőben. *Sörrel soha, ugye Marika?* A pultosnő beleegyezően biccent, majd méreletes hátsóját lágyan ringatva elindul vissza, a pult mögé.

A viaszosvászon egykor sárga virágai közé egy borsónyi hamu hullik, ahogy Derzsi az asztalra engedi kezét, miután nagyot szív a cigarettájából. *Cukorrépa, kurva cukorrépa... kibaszott rusz-kik... seggbe kellett volna löni az összeset... a kurvaannyát!* Habók bólogat, aztán kortyol egyet a söréből. Üveges tekintettel néz maga elé, nem kívánja már az italt, de ha ki van fizetve, akkor meg kell inni. Bambán néz a szemben ülő Derzsire, nézi a bajuszán maradt sörhabot, a koromfekete Hitler-bajuszt, amit sosem értett igazán. Persze, a cukorrépa meg a rusz-kik. Ő szerencsés volt, az ő vonatjáról mindenkit leszállítottak Szolnokon, és mehettek, amerre akartak. Két napig gyalogolt cipő nélkül, mire hazaért a faluba. Egy hétre rá értek el hozzájuk a hírek, hogy a falubeli bajtársak többsége nem volt ilyen szerencsés. Derzsi vonatja épp csak lassított Szolnokon, aztán a gőzös húzta tovább őket, egészen Szibériáig. Ott aztán nem volt semmi, csak a kurva répaföldek meg a gépfegyveres rusz-kik, ahogy Derzsi szokta mondani.

Mire végeznek az utolsó korty Kőbányaival, Marika már a székeket pakolja a műanyag asztalokra. Nehezen kászálódnak fel a székről, tagjaikban lüktet az aznapi munka minden fáradtsága, fejüket a sörök és felesek húznák vissza a piszkosfehér műbőr jól-eső melegébe. *Akurvaannya*, sziszegi maga elé Derzsi, és óvatos léptekkel megindul az ajtó felé. Habók szótlánul követi. Odakint minden csendes, az este sötétjét fényszóró töri ketté, mindketten biccentenek a körzeti megbízott Ladája felé, Derzsi a biciklije dinamójával babrál, majd mindketten elindulnak. Mire Marika behúzza a zár reteszét, már nem hallatszik a dinamó surrogása, csak két halvány, piros fénypont dereng a távolban.

Fáradt vagyok, az utazás mindig kimerít. A fürdőszobában a mosdókagylón még ott áll a fogmosópoharam, amit hároméve-

sen kaptam. Évek óta nem használok, a fehér műanyag egészen megbarnult, az oldalára festett kiscica megkopott, alig látszik már belőle valami, szegénynek lassan a kilencedik élete is véget ér. Teljesen alámerülök a fürdőkád vizében, a szememet nem merem kinyitni, az arcomon érzem a víz áramlását, hallok a hullámok verődését, amiket a lábammal keltek. Felülök, nézem a kádból felszálló gőzfelhőket, kezemet a plafonról lógó lámpa felé tartom, az ujjaimból omlik a fehér füst, mintha szenesedő faágak lennének, amelyek már nem lángolnak, csak halványszürke füstnyúlványokat szuszognak ki magukból. Eszembe jut a papírváros, amit rajzlapokból és fogkrémes dobozokból építettem technikaórára. Hazahoztam, betettem a kerti tűzrakóba, és az egyik ház alá egy égő gyufaszálat tartottam. A város elpusztult, én pusztítottam el, volt az egészben valami ünnepélyes, valami megható. Néztem a lángokat, és boldogság töltött el. Hátradőlök, elnyújtózom a kádban, a fürdőhab a fülem köré gyűlik, hallok, ahogy éles hangon serceg.

A szobában csend van. Az éjszaka sötétjét csak egy vékony fénycsík töri meg, ahogy az ajtó és a küszöb közti résen átlopkodik a konyhából. A távolban egyre erősödő kutyaugatás hallatszik, majd a ház csendjébe betolakszik a kertkapu rozsdás zsánerjainak nyikorgása. Lackó óvatosan felül a vaságyban, szemét a fénycsíkra tapasztja, odakint ritmustalan lépések kopognak a fagyott földön, egy rövid pillanatra megállnak, fémcsattanás, kaparászás, a kulcs végül kettőt fordul a zárban. A vaskos bejárati ajtó ismerős csikorgással nyílik a konyhába, a fénycsíkra árnyék vetül, a házban újra átveszi uralmát a csend. Lackó benyúl a tollpárna alá, kihúzza a gyűrött szentképet, amit tavalyelőtt elsőáldozáskor kapott a plébánostól. Két kézzel fogja, homlokához szorítja, arra gondol, amit hittanórán mondott a plébános bácsi, hogy minden ember jónak teremtett, és nekünk minden embert szeretnünk kell. A bejárati ajtó lassan becsukódik, a fénycsík újra világít a küszöbön, kintről tompa hangok szivárognak, csizmatalp csoszogása a döngölt padlón, a faragott támlájú pad desz-

káinak nyikorgása, bádogtányér koppan az asztalon, fiók nyílik, evőeszközök csörömpölnek halkan. *Etel, hol a fröccs?* Lackó öszszerezzen a szavaktól, hallja, ahogy anyja feláll a kemence padkájáról, ahová esténként szokta bevackolni magát, míg a férjét várja a vacsorával. Az üveg nyaka nekikoccan a füles pohárnak, a szóda prüszkölve vegyül el a borban. Lackó elengedi a szentképet, jobb kezét ökölbe szorítja, a mellkasához nyomja, pont a szíve fölé, elhatározza, ha néhány évvel idősebb lesz, kihozza a fészerből a fejszét, lemegy a pincébe, szétveri az összes boroshordót, forgácsra aprít mindent, a darálót, a prést, de még a lopótököket is. A pohár élesen koppan a konyhaasztalon, a pad öreg deszkái nyikorognak, ujjak ritmikus dobolása hallatszik. *Etel, hozd ide a kenyeret... meg a cukrot!* Halk léptek indulnak meg a konyha túlsó vége felé, a fénycsík újra elsötétlik, a kamraajtó zsanérjai nemrég lettek megolajozva, onnan nem hallatszik semmi nesz. Lackó feszülten fülel, a kis tolózár kattant egyet, a vékony üveglapok keretüknek koccannak, mikor a kredenc ajtaja kinyílik. Lackó becsukja a szemét, fogait olyan erősen szorítja össze, hogy már fáj az állkapcsa. *Etel, mi ez itt, mi ez?... Mit mondtam neked, mennyi kenyér jár vacsorára?... És a cukor?... Hát szarom én a cukrot?... A kurvaanyád, Etel... nekem fagyott el a kezem a répa-földön... most megtudod, milyen az...* A konyhából éles csattanás hallatszik, mintha valaki tapsolna, ismétlődik újra és újra, Lackó az ötödik után nem számolja a pofonokat, ujjbegyeit az orrához emeli, még érzi rajtuk a hófehér kristálycukor illatát. Körmei alatt még ott lapul a cukor finom édessége, lassan szájába veszi a mutatóujját, de mire nyelve odaér, már csak a könnyek sós ízét találja.

Keménytarhonya van vacsorára. Hárman ülünk az asztalnál, anyám a legfrissebb családi történeteket meséli, azt gondolja, érdekel, kivel mi történt, mióta legutóbb otthon jártam. Érdeklődést mutatva hallgatom, közben apám kérdezi, kérek-e bort, van még a tavalyi borából, az eddigi legjobb évjárat. *Köszönöm, nem,* mondom, és próbálom mérsékelni az undort arcomon. Hányin-

ger, ez a szó jut legtöbbször eszembe, ahogy a pohárba ömlő sötétpiros, zavaros folyadékot nézem. Tekintetem az ujjaira téved, görcsösen szorítják az üveget, a kisujjáról hiányzik a köröm, így született apám, kilenc körömmel. Leteszi a bort, az ujjai helyén, a palack zöld sötétjére házi címke van ragasztva, ugyanaz a kép, amit délután a konyhaasztalon láttam: nagyapám az őszülő bajuszával, nagy szőlőlevelekkel és telt fürtökkel a feje fölött. Ahogy a szájához emeli a poharát, vastag ragtapaszt vesznek észre apám tenyerén, a csuklóján kisebb sebek, alvadt vér, az alkarján hosszú, vörös csíkok futnak végig.

Hideg fuvallat borzolja fel a kisszoba állott levegőjét, ahogy Etelka kinyitja az ablakot. Megigazítja a szoknyáját, majd a vaságyhoz lép, körmével megkocogtatja az ágytámlát. A nagydunya alatt három gombóc kuporodik, mint három kis cipő. Gyengéden végigsimítja ujjait mindhármuk homlokán. *Itt az idő, felkelni*, mondja, majd megrázza a dunyhát, hogy az álom jóleső melege egyszerre kiszálljon alóla.

Terka a kemencepadkán ül, üres kenyeret majszol, a másik kezével a mellette fekvő macskát simogatja, a két fiú a konyhaasztalnál reggelizik, Tóbiás sziszegve szürcsöli a tejeskávéját, Lackó mindkét tenyerét a bögrére tapasztja, élvezi, ahogy a forró bádóg átmelegíti egész testét. A macska ijedten ugrik fel a külső ajtó hangjára, Derzsi lép be a konyhába, felemeli a kredenc mellől a demizsont, félig tölti a mintás füles poharat, a szikvizes üveghez lép, a szóda halkan sistereg, egy hajtásra megissza mind. *A tojás még nincs behozva, mit lopjátok a napot idebent? Aztán délre legyenek kipucolva az ólak, vagy szíjat hasítok a hátatokból!* A két fiú felpattan az asztaltól, sietve csizmát húznak, az ajtóból Lackó visszanéz, a konyhaasztalon ott a bádogbögre, benne a forró tejeskávé.

A tyúktól alacsony és bűdös, az ajtaján csak guggolva lehet bemenni, és bent is görnyedni kell, hogy elférjenek. Lackó elhessegeti a kotlósokat, majd óvatosan a tojásokért nyúl. Egyesével adogatja őket Tóbiásnak, nagy gonddal, mintha a világ legbecsesebb

kincsét fogná a kezében. A vesszőkosár fülei elszakadoztak az évek során, Tóbiás két kézzel öleli magához, úgy ballagnak vissza az udvaron a ház felé. A konyhaablak alatti kispadon két alak rajzolódik ki, egyikük lábánál ott hever a sötét falú demizson, mellette az átlátszó szódásüveg. Habók a fiúk felé biccent, miközben lepöccinti a maradék hamut a cigarettájáról, Derzsi újratölt, a két pohár éppen abban a pillanatban koccan össze, mikor Tóbiás a konyhaasztalra teszi a kosarat. Lackó szemével a bádögbögrét keresi, de nem találja a jóleső forróságot. Kivesz egy tojást a kosárból, forgatja, ujjait lassan végighúzza a barnás tojáshéj érdes felületén. A két fiú összenéz, Tóbiás hasa nagyot kordul, Lackó szája cinkos mosolyra húzódik, mutatoujja körmével a tojás héját kocogtatja. Tóbiás előhúzza az asztalon heverő színes papírdobozból anyja varrótűjét, óvatosan a tojás csúcsához ütögeti, a tű hegye átfúródik a mészfalon, körkörös mozdulatokkal mélyíti a lyukat. Az első kilyuggatott tojást Lackónak nyújtja, aki mohón kap a zsákmány után, szájához emeli, az arca majdnem egészen behorpad, olyan erővel szívja. A tojások egyre fogynak a kis fonnott kosárból, Lackó szája szélén folyik le a nyers tojásfehérje, kezei ragadnak a nyálkás létől, a konyhaasztalon kis tócsákban terül el az üres tojáshéjakból kiszivárgó maradék. Kezét ökölbe szorítja, megtörli a száját, magasba emeli az öklét, majd egyesével lesújt a szanaszét heverő üres tojáshéjakra. Egész testében jóleső bizsergést érez, ahogy behajlított ujjai alatt ropogva apró szilánkokra törnek. Hátradől a faragott támlájú rozoga padon, tarkóját a vályogfal hidegének nyomja, szemét lehunyva a reggeli tejeskávéra gondol, a színére, az ízére, a bádögbögre forró érintésére.

Anyámmal egymás szavába vágva mesélik a történetet. A szomszédba két új kismacska került, néhány hónaposak, hamuszürkék. Apám kezdettől fogva nem örült nekik, odakaparnak a szőlőbe, bemásznak a pincébe, csak baj lesz velük. Apám tegnap lement a pincébe, hogy megnézzze az idei bort, a nagy hordó mellett a raklapok közé bújva találta az egyik kismacskát. Anyám

hiába mondogatta, hogy nem, nem mennek le oda a macskák, mit keresnének ott, mégis apámnak lett igaza. *Nem kellett volna*, mondja anyám, *elég lett volna kizavarni. De, meg kellett nekik tanítani, hol a helyük, rohadt dögök.* Apám belülről bezárta a pinceajtót, odébb tolta a raklapokat, a kiscica menekülni próbált, az ajtó felé futott, de nem juthatott ki rajta, apám egyik kezével elkapta a nyakánál, erősen markolta, ütötte, először a hátát, aztán a fejét is, a macska vinnyogott, fújtatott, mind a négy lábával kapálózott, éles körmeit apám húsába vágta, a tenyerébe harapott, *mocskos dög, védekezett rendesen, de többet már le nem jön a pincébe, az biztos.* Anyám kezében mozdulatlanul áll a kanál, a szeme nedvesen csillog, én sem vagyok már éhes. Apám kiissza az utolsó korty borát, a pohár élesen koppan az étkezőasztalon, a szék támlája halkán megnyikordul, ujjainak ritmikus dobolását hallgatom.

Az ebéd utáni csend szokott nyugalomával kerül el a házban, Lackó a sárból tapasztott padkán ül, lábait maga alá húzva a kemence oldalának dől, két tenyerét arcára szorítja, ujjbegyeivel érzi lehunytt szempillái alatt pihenő szemgolyóit. A városra gondol, a piactérre, a zajra, arcokra, hangokra, emberekre, akiket tavasszal látott, mikor apjával megvették az új szőlőprést.

A piac melletti utcában látta a gimnázium nagy, sárga épületét, a hatalmas szárnyas ajtókat, azon talán még úgy is beférne két ember, ha egymás nyakába állnak. Arcán szelíd mosoly suhan át, elképzei, ahogy Tóbiás a nyakába veszi, és együtt lépik át a gimnázium ajtaját minden reggel. A városban ébredni, messze innen, a macskaköves utcákon szaladni, a parkban csókolózó párokat meglesni, esténként villanyfénynél olvasni, könyvtárba, moziba járni – sőt: tanév végére már a városi strand is kinyit, a nagymedence szélén rajtkövek is vannak, onnan lehet igazi fejest ugrani, legalábbis Kalló Gyuri ezt mesélte múltkor, a búcsúi mise után a sekrestyében. Lackó gondolatai egyre messzebbre kalandoznak a kemencepadkától, de ennek az álomnak is vége szakad, mikor Etelka ujjai gyengéden fia kézfejére tapadnak. Hüvelykuj-

ját Lackó kisujjára szorítja, oda, ahonnan hiányzik egy köröm, cinkosan összemосolyognak. *Induljatok, szól Etelka, mire apátok felébred, érjeteк vissza a szódával, elvihetitek mindkét biciklit.* Lackó megcsókolja anyja fáradt kezét, felugrik a kemencepadkáról, és egy gyors mozdulattal oldalba böki a konyhaasztal mellett bóbiskoló Tóbiást.

Az út nem hosszú, ha elég gyorsan tekernek, tíz perc alatt bent vannak a faluban. Tóbiás kapja a nagyobb, férfivázас biciklit, Lackónak csak anyja elnyűtt, rozoga női biciklije jut, de nem bánja, mert apja még erre se nagyon engedi felszállni, ha be kell menniük a faluba, mindig gyalog indulnak útnak. Tóbiás mögött a nagy faládában zörögnek az üres szódásüvegek, Lackó minden erejével tapossa a pedálokat, hogy tartani tudja a lépést bátyjával. Mikor mellé ér, visszanéz, látja a tanyát, a nagy akácfákat, a kapuban anyja áll és integet, karján a kis Terkával, a szél zúg a fülében, hangosan felkacag. A nagy kereszteződés felé tartanak, ahol az út kettéválik, jobbra visz a bekötőút a faluba, balra a főút a város felé. Elképzeli, ahogy a kereszteződéshez érve hirtelen balra kanyarodnak, és Tóbiással meg sem állnak a városig. Nézi a hosszú jegenyékkel szegélyezett, távoli aszfaltcsíkot, a messzeségben feltűnik a távolsági busz ismerős alakja. Lackó szívét öröm tölti el, a pillanatra gondol, amikor ő is felszáll majd arra a buszra, batyuját a csomagtartóra gyömöszöli, leül az ablak mellé, és nézi, ahogy a tanya, a falu, az apja, a szőlő, a bor és minden más egyre kisebb ponttá zsugorodik, majd végleg eltűnik a messzeségben. Legszívesebben üvöltene, teli torokból kiáltaná a világba azt a szót, ami oly régóta nyomja a szívét: szabadság. A bicikli kormányát elengedve suhan az úton, két kezét kitárja, szemét lehunyva nagy levegőt vesz, mélyen benntartja, majd egyszerre kitör belőle a kiáltás. Megkönnyebbült szívvel hajt tovább, mint ha régóta nyomasztó súlyokat dobott volna le válláról hirtelen, szemével Tóbiást keresi, aki újfent hagyta, és már majdnem a kereszteződésnél jár. Lackó agyán újra átvillan a kép, látja maga előtt bátyját, amint épp a városba vezető útra kanyarodik, minden erejét összeszedve tekeri a pedálokat, hogy mielőbb utolérje.

A fülébe süvítő hideg szél egyszer csak elnémul, helyét furcsa csend veszi át, majd éles dudálást hall, fékcsikorgást, kiáltozást, fémes csattanást, üvegcsörömpölést. A kereszteződés közepén ott áll a távolsági busz, sofőrje az első kerekek mellett guggol és kiabál, amint Lackó közelebb ér, tekintete először az úton szanaszét heverő szódásüvegeket járja végig, majd apjának a busz orra alá szorult biciklijét. Mereven bámul maga elé, szempillái elnehezednek, és egyre sötétebb lesz körülötte a világ, ahogy a lökhárító alól kilógó biciklikerek lassan kattogva újra és újra megfordul tengelye körül.

Éjszaka fagyott, a csupasz tőkéken még megbújik a dér, a kifa-kult szőlőlevelek hangosan ropognak a talpam alatt, ahogy útnak indulok a kert végébe. A sor közepén megállok, visszanézek a házra, a szétfolyó ködbe burkolózó nagy fehérségből néha előbukkan egy-egy sötétbarna ablakkeret, mint megannyi kósza árnykép, mint az éj leple alatt settenkedő erőszak árnya, ami a falak repedésein és a küszöbök alatt újra és újra besurran a házba, amit valaki egyszer otthonnak épített. A foszfor hangosan serceg, a gyufaszálat arcom elé emelem, a kis lángcsóva megmegrebben, majd egyre nagyobbra nő, végül beteríti az egész ködbe vesző házat. Mély slukkokat szívok magamba, érzem, ahogy a füst megtelíti a tüdőmet, aztán hagyom, hogy eggyé váljon a köddel, hogy eltakarja az árnyakat, hogy befedje az egész láthatárt. Az eső halkan szitálni kezd, a földön heverő leveleken egyre nagyobb vízcseppek állnak össze, mint apró katonák, akik közös erővel készülnek legyőzni egy távoli ellenséget. Indulok. Nem akarok többé visszanézni, nem akarok ugyanabban a földben gyökeret verni, amelyből ezek a tőkék kinőttek. A sor végén friss ásónyomokat találok, a föld puhább, mohóbban issza magába a lehulló esőcseppeket, a kerítés mellől nyávogást hallok, egy hamuszürke kismacska ül a kertkapu előtt, rám néz, hosszasan figyel, *sajnálom*, mondom, és lenyomom a kapu kilincset. Tényleg sajnálom.

Szócs Géza

Három bagatell

I. JÁNOS VITÉZ

*Egy kisleány
s egy nagylegény.*

*Egy kicsi nép
s egy nagy regény.*

II. A SZERELEMRŐL. ÁTIRATOK

Kosztolányi, egyszer, idegenek társaságában: melyik nyelven legszebb az a szó, hogy szerelem. A Liebe, az amour, az amore és a többiek mellett a szerelem: lapos, mekegő. Kosztolányi, hirtelen ötlettel: magyarul annak, hogy szerelem, úgy mondják, hogy fülolaj. Általános tetszés és bámulat. Ez a legszebb szó a szerelemre.

*1. A fülolaj
sötét verem.*

*2. Fülolaj, fülolaj,
átkozott gyötremelem.*

*3. Szabadság, fülolaj,
E kettő kell nekem.*

III. A BUKARESTI SATRAPA

*Kis strapával,
nagy strapával
végeztek a
satrapával.*

Lamberg szívében kés.

*Lelőtték a satrapát
s asszonyát, a satrafát.*

Latour nyakán kötél.

Varga Melinda

Időtlen nyárban napfürdőzik a vers

Az Arany-versblokk költőinek

*Mint narancshéj, illatozik az alföldi hajnal,
közel Nagyszalontához vonatozom,
a mélyvíz-fesztivál felé tartok épp.
Poéma-léggömböt eregetünk a Margit-szigeten,
mi, a Jelen-csapattal, a tizenkét költővel,
kik verssel napfürdőztettek Téged.
Ezúttal nem ugornak a hídról
kártyások, örömlányok,
szerelemfélők, békétlen lelkűek,
és Szondi Györgynek sem esik baja,
Toldi kikergeti a parlamentből a korrupt politikusokat,
és a maradékkal kötelezően elolvastatja Platón,
Arisztotelészt, Spinozát és Heideggert,
Dante Isteni színjátékát és a Weöres-összest,
naponta versek olvasására kényszeríti őket.
A költészet mágia, a lét varázshotja,
szavakkal mézet és avarkeserűt
hintünk naponta szerteszét.*

*Miközben ezen ábrándozom
én, a javíthatatlan idealista,
téli nyugalom aranylik a tájon,
akár a napcsiga.
A felhőhalak csipkés fehérek,
a horizont a fényűzéstől duplájára tágul,
tovább képzelődöm,
versben mindent lehet,*

*vezesse a költőt a szent versszabadság,
rugaskodjon el a poros mától,
szegezze szemét a jövő üveggalaxisára.*

*Szende múzsák kacsintanak rád
a földön fénylő égi bárban, Arany mester,
s te heversz a plage-on,
és az üde virágokat nem csak szemmel
kóstolod meg.*

*A költő hatvan felé elhiszi,
nyaldossa már szíve bús tengerét a nemlét,
villogtatja fényeit, nyárizöldet, kéket, ősisárgát.
Pedig míg talpunk alatt megnyílik a lék,
az idő lába sokat szalad velünk,
s bár fürge, mint a mókus,
éhes, akár télen a farkasok,
az öröm perceit
habos desszertként
dézsmálja meg,
lenyalja szája szélét,
kajánul nevet,
megfürdik az öröm
ropogós havában.*

*Az őszbe lép, ki a húszat megélte,
és várhat ötven évet még a télre,
de jaj annak, ki már húszéves koravén,
az élet nedve kiszárad,
s nem marad a derűnek
aprócska árnyék.*

*Ha az ember mindig kesereg,
mulatnak rajta a verebek,
csivitelnek álnokul a reggeli fényben,
csőrükkel mutogatnak rá.
Ha ifjúságod nem szívedben,*

*hanem a hús örvényei között keresed,
a szépség hamar a csontodra szárad.
Kacagj az elmúlás szemébe, élj a versnek,
összefirkálhatod kalligrafikus betűkkel az arcát,
hozzásimulhatsz izzadó karokkal a táncban.
Az időkben lappang némi jó is,
Ágnes asszony leple fehéren fénylik,
beköltözik a konyhába a béke-galaxis,
körbeüljük szépen,
a szomszéd ablakában
nem vöröslük a magányvirág,
levetkőzik a parlag is hirtelen melegében,
s időtlen nyár hevül majd kérődző szíveden.*

Fotó: Szentes Zágon

Tóth Vivien

Összetartozunk

Engedtem, hogy hátulról tegye be, a végén a számba élvezett. Öt-ezret kaptam érte. Elnyűve baktattam haza, a táska húzta a vállam. Az adagomra gondoltam, ami otthon várt. Ez vitt előre, csak ez kötött még ehhez az élet nevű valamihez. Alig találtam bele a zárba a kulccsal, a kezemben még benne volt a munka okozta lendület. Szabi az ágyon feküdt, pont, ahol reggel hagytam. Néha szerettem volna bepelenkázni, hogy semmilyen mértékben ne kelljen feladnia algaéletét. Táplálkozik, ürít, fotoszintetizál. Ha túl közel mészhozzá, beléd kap, rád tekeredik, és addig nem ereszt el, amíg ki nem öli belőled az összes életet.

Együtt vegetáltok. Egyik sarokból ültök a másikba, azon versenyezve, hogy épp ki legyen a páfrány. A füledbe súgja, hogy *bébi, csak azt akarom, hogy egyet érezzünk*. Aztán azon gondolkodol, hogy az algák nem is beszélnek – és ezen a ponton rájössz, elvesztetted az ép eszed. És teljesen mindegy, hogy menekülni akarsz – mert annyira mélyen vagy a trágyában, hogy a csapkodással csak a szádba lapátolod az egészséget.

– Minden rendben? – nézett fel rám.

– Persze, a legnagyobb rendben. Ma hat vendégem volt. Remekül érzem magam.

– Tudod, hogy nem szeretem, ha hazahozod a munkád. Legyen annyi elég, hogy jól vagy. A többi nem érdekel. Mennyit kapsz?

– Ez már érdekel? Húszat.

– Csak?

– Miért nem tolod oda nekik te a segged? Biztos többet kapnál.

– Bébi, tudod, hogy alkotói szabadságon vagyok. Szükségem van a nyugalomra.

Azt akartam, hogy fogja be, hogy ne kelljen még egyszer végignéznem, ahogy a cserepes szájával olyan furán formálja az ó han-

gokat. Folyton rázott a hideg: először az undortól, majd a ténytől, hogy örökre ehhez az ó-hoz vagyok kötve. Az ékezethez varrt oda. Óvatosan, hogy ne vegyem észre. Aztán megtanított arra, hogy én is úgy ejtsem. Hogy összetartozzunk, ugye.

Sehol se találtam se a tút, se a pakkomat. Visszarohantam a matrachoz:

- Hol van?
- Micsoda?
- Tudod jól, hogy micsoda.

A körmét rágta. Megrántotta a vállát. A tévét bámulta – amit egy hónapja kötöttek ki. Kereste benne az eltűnt életünket. Csak-hogy nem jó helyen: mert a túl végén lapultunk, azon az apró ponton, arra várva, hogy átmosson minket az anyag. Hogy legalább ennyi értelme legyen ennek a mocsoknak, amiben élünk, meg a viszketésnek a lábam között, amit már nem is kezeltem, mert úgyis hetente visszamászott rám. Belőtte reggel magát, nem vett el semmit. Mert bébi, az közös. Minden közös. A tévé, az összehugyozott matrac, a fázás éjszaka, mert már a takaró árát is magunkba nyomtuk.

– Egész nap gürcöltem, hogy te tovább feküdhess arra várva, hogy a szádba repüljön a sült galamb. Miért kínzol engem?

Miért köszöntem vissza, amikor végre rászántad magad, hogy megszólíts? Miért nem hallgattam anyámra, aki már az elején megmondta, hogy tönkre fogsz tenni? Eleinte jól megvoltunk, vissza akartam menni hozzá, hogy megmondjam: nem lett igaza. Aztán meg azért, mert az lett.

– Azt mondd, minden közös? – suttogtam a fülébe, ahogy ő szokott az enyémben.

Még mindig az ágyat nyomta. A plafont bámulta, számolta a sarkokat. Kimentem a konyhába, öntöttem magamnak egy pohár vizet. Vártam, hogy közben pozíciót vált, hogy ezzel se zavarjon, de mozdulatlan maradt. A szemei bágyadtak voltak, tátongtak az ürességtől. Olyan volt, mint Gárdonyi Géza a sírjában, csak a teste volt ott. Ráültem, mint annak idején, amikor még hozzám ért. Cirógattam, babusgattam, hátha előjön az a régi vágy,

ami hajtott, hogy megéri érte, hogy kell, még ennek ellenére is. Nagy kezét rátette a fenekemre, kicsit viszonzta. Megint csak kicsit, éppen annyira, ami mellette tart. A csontról egy apró hús. Cirógattam az ujjbegyeimmel, nem reagált, majd a késsel, amit kint csúsztattam a gatyámba. Megijedt. *Szeretném, ha egyet éreznénk*, mondtam. A szíve alatt vágtam bele elsőnek, nem akartam rögtön kivéreztetni. Szerettem azt a helyet, sokszor kucorodtam oda, amikor hallani akartam a szívverését. Aztán a másik oldalon, hogy eltűnjön arcáról az a randa kifejezés. Nem láttam ezt még sosem rajta, új volt. Nem tetszett. Egyre csak vágtam és vágtam, aztán annyi helyről folyt már a vér, hogy én is úgy néztem ki, mintha felkoncoltak volna.

Azt akartam, hogy benne is feszüljön meg egy idegen test, amitől úgy érzi, hogy ráléptek a maradéknyi lelkére, és elevenen nyúzzák meg. Azt akartam, hogy a kifejezéstelen arc helyét valami más vegye át.

Hogy végre a szemembe nézzen, és újra itt legyen velem.

Vörös István

Eurüdiké-szonettek

15

*Erjed a semmi... Földíze van.
Brummog a hűtő, gépek ugatnak,
már csak a csöndtől rezzen az ablak,
ördög a földre visszaroohan.*

*Látod a hangját, érzed a táncát,
nézed a léptét, hogy mit üzen.
Túl van a lélek már az ízen.
Légen akad fönn, kőfalon átlát.*

*Fényben fő meg a szellemi test,
abból nő ki a szellemi lélek.
Néha a semmi is szemetes.*

*Billen a város, nyers nyugalom jön,
és az időben nagy meredélyek.
Jaj, mi zuhan le, és mi marad fönn?*

16

*Jaj, mi zuhan le,
jaj, mi zuhan?
Hol van a kezdet?
Hol az iram?*

*Állatok élnek,
bárhova nézz*

*semmi kísértet,
él a vidék.*

*Jaj, mi az élet,
honnán a zaj,
ha nem a lélek*

*jajszava szól?
Semmi kísértet,
minden az Úr.*

17

*Fenn gyökérszövevény –
a viharban, jaj, mi esett?
Most a semmi egén
egy lyuk keletkezett.*

*Kidőltek az ágak, a lombok,
a rejtett lentről kiszakadt.
A fönt lefele omlott,
és dőlt, és dőlt a pillanat.*

*A járatából egy vakond
a magasba repült,
az égbe fúrja útjait*

*mától, lett ő is menekült,
aki a menny keménységén lazít,
már tisztelik nagyon.*

18

*Tudod, Uram, a RÉGI
pofáz álhíreket.
Azt mondja, ő az égi,
kijár neki a tisztelet.*

*Ráköp az új világra,
a csillagokra ront.
És úgy halmoz vagyont,
hogy árnyadat kívánja.*

*El is viszik neki.
A testet élvezi,
de lélek ő, szegényke.*

*Árnyék nélkül maradsz.
Nem süthet már a nap,
nem léphet így az égre.*

19

*A változás megállhat,
de az is változás.
Az állandóság állat
állán ragadt tojás.*

*Miért zabál a létbe,
mi nem lenni se tud?
Beköltözik felébe,
bezárja a kaput.*

*A szenvedés csak ösztön,
a szeretet tanult.
A fa a langyos őszön*

*új virágba borult.
A kétségeket őrzöm.
Vagy megőrzi a múlt.*

20

*De mondd, hitetlenek ura, te nő,
te hívők árnyéka, nagyasszony,
miféle kérdést adhatok elő,
hogy hátrányom fölénye ne nyomasszon?*

*Talán a kardfogú macskát álmomban?
Sárgás bunda. A szeme villogott.
Pedig nem tudhatta, hogy nem vagy ott,
mert visszatértél a halálba nyomban.*

*Veszettnek néztem, nem is titkolom.
Ahogy a feltámadás is elveszett, mert
nem érezted, micsoda alkalom,*

*ha túlvilágról vezetik az embert
vissza a, vissza az innenvilágba.
Nem indulunk más létezés nyomába.*

Handó Péter

Körök a mindenségben

(regényrészlet)

5 – c7

Kiss Barna Pál, az inaktív alkoholista aktivizáltan dülöngélt a Felszabadulás úton, időnként kísérletet téve a járdasziget elérésére, ezzel átmenetileg teret engedve a hajnali forgalomnak. Róna Z. Péter nagy-nagy együttérzéssel figyelte az ügyesen manőverezőket, de nem érzett hajlandóságot a segítségnyújtásra. Végül is sikerült egy lámpavasban megkapaszkodnia – s azt már senki nem veheti el tőle, mert mindenki a maga lámpavasának záloga. Még csak az kellene, hogy valaki kiválsa!

Sietve érkeztem. A hátamon éreztem Benődy Márton faaprító tekintetét, még ha nem is követett. És sietve távoztam, nehogy gyanúba keveredjek. Igyekeztem minél előbb kiírni magamat a történetből.

7 – g4

Addig menekültem, míg el nem jutottam ahhoz az erdei házhoz, ahol az egyszeri ember öngyilkosságot szeretett volna elkövetni, de meggondolta magát. Én viszont elég meggondolatlan voltam ahhoz, hogy a pókhálóval fedett, lakkja vesztett tölgyfa ajtaján kopogtatás nélkül benyissak. Ahogyan mondani szokták, rögtön kihullott a csontváz a szekrényből – képletesen. Utolsó lakója takarítás nélkül távozott. Az asztalon tányérba száradt főzelék állt, felszínét mintha miniatűr meteoritok bombázták volna. A kanál

belekötött. A mindent átható bűz rothadó húsról emlékeztetett. Mégis becsaptam magam mögött az ajtót – belülről.

Lihegtem. A városon kívül őserdei állapotok fogadtak. Úgy tűnt, évek óta senki nem hagyta el a jól belakott fészket a természet lágy ölének megtapasztalásáért. Eleinte kétembernyi magas kökény- és csipkebokrok meg fejmagas füvek nehezítették a járásom, aztán egy gondozatlan akácos, melyben a husángok sűrű oszlópa között alig akadt rés az előrejutáshoz. Többször fennakadtam egy-egy méretes tuskén. Akár belém tört, akár nem, órákon át sajgott a helye. Később átkeltem egy vízmosta árkon, melynek fenekén fekete iszap rakódott le. Nem sokan múlt, hogy örökre megkaparintsa a lábbelim. Mire elérkeztem a méretes tölgyek uralta hegyoldalhoz, azt hittem, szétveti a mellkasom a zihálás, de félttem megállni egy fújtatásnyi pillanatra is. Mentem előre, föl, a magasba, halántékomban dübörgő szívvel. Reméltem, a túloldalon nyugalmat, menedéket lelek. Így jutottam el az egyetlen helyiségből álló erdei házig.

Nem tudom megmagyarázni, miért, de itt nyugodtam meg. Itt, ahol minden más esetben fölfordul a gyomrom.

Körbejártam a terepet. A bejárattól balra, egy vizespadon rozsdás bádoggödör, zománca vesztett lavór és elkoszolódott, repedezett szappan állt. Közvetlenül mellette a másik fal egyik keresztléces ablaka hunyorgott a lengedező lombokon keresztül behulló fénytől. A két ablakszem közötti részen borotválkozó-tükröt fogtak közre egy fiatal szarvas agancsának ágai. Alattuk háromosztatú komód foglalt helyet, fiókos középső résszel. Az ajtóval átellenesen, az ablak felé kissé eltolva egy koszlott sparthelt lenyitott sütőajtaja ásított. Tetején bögre állt, beleszáradt, feltáskásodott teával. A belső ablakkal átellenesen egy dikó terület el. Fáján látszott a szű nyoma. Két hanyagul rádobott, molyrágta lópokróc fedte részlegesen. Végétől lóca futott egészen a bejáratig. Középen állt az asztal két hokedlivel.

Mérhetetlenül szomjas voltam, de egyelőre nem akartam föl kutatni a kutat vagy a forrást, ahonnan vizet lehet meríteni. Tisztáznom kellett, hogy miért is futottam.

A komódhoz léptem, kihúztam a legfelső fiókját. Megsárgult levelek tucatja állt benne. Olvasatlanul felemeltem a legfelsőt. A üres hátulja írásra kínálkozott. Tollak és kitört hegyű ceruzák tucatja állt egy keskeny fémdobozban. Ezt is magamhoz vettem, és némi rendezkedés után az asztalhoz ültem.

Sorra próbáltam a tollakat, de valamennyibe beszáradt a tinta. Végül bicskát fogtam, és meghegyeztem az egyik ceruzát. Tompára faragtam, de fogott:

1. Benődy Márton szemét vajon Istentől kapta? Olyan éles-e, mint ahogyan hírlík? Vagy egyszerűen csak érzékeny a fényre? Ezért ismerjük csak az éjszakai életét?

2. Miért pont Benődy tekintetétől rettegek? Például a házfelügyelő Schwartzbinderné olyan szúrósan tud nézni, hogy az ember falra szegeződik általa, mégsem fut el. Schwartzbinderné viszont hamar ráun a lógó lakóra, és elengedi. Benődy – vele el-lentétben – még soha senkire se nézett, ezért senki sem tudja pontosan, mi is történne, ha egyszer alaposan megnézne valakit. Meglehet, semmi sem történne. De csak meglehet.

3. Mit is keresek én itt, az Isten háta mögött? Egyedül Benődy az oka, vagy ő csupán a kezdő lökést adta meg? Tagadhatatlanul betelt a lap, automatikusan fordítottam. A feltárulkozó gyöngybetűk megállították a kezem.

„Bizonyára meg fog lepődni, amikor e sorokat olvassa, hiszen már túl van a túloldal teleírásán. Emiatt azonban aggodalomra semmi oka nem akad. Ez a hely nincs elátkozva, de arra teljesen alkalmatlan, hogy bármiféle választ kapjon a kérdéseire. Főképp azért, mert azok a legritkább esetben valóságosak. Márpedig ami nem valóságos, arra valóságos válaszokat sem lehet adni. Egy dologra alkalmas ez a hely: a felejtésre. Arra, hogy felejtsem, és arra, hogy felejtsek. De ezt akarja-e?

Napokat töltöttem el itt, s ugyanazzal próbálkoztam, mint most maga: írtam arra a megsárgult papírra, amit találtam. Ám annak a papírnak csak az egyik oldala volt üres, mint most ennek. Aztán elkezdtem végigolvasni az összest. Mikor az utolsó sorokhoz értem, megtisztultak a lapok, valamennyi szó belém

költözött. Innentől azon dolgoztam, hogy újraírjam az elolvasottat. Másra képtelen voltam gondolni. Mire elkészültem, kiürült a lelkem, visszatérhettem a világba.”

Fölálltam, elballagtam a komódig, és magamhoz vettem a lapokat. Kíváncsi voltam: az üzenet igaz-e? Megtréfálnak, vagy hamarosan a magamhoz vett szöveget írom újra?

Visszaültem az asztalhoz. Végighúztam a papírkötegen a nagyujjam. Nem zizegtek: szinte ropogtak a megsárgult lapok – de nem törtek el.

8 – g3

Benődy Márton hanyatt dőlt az ágyában, erős hiányérzet közegette. Mintha elhagyott volna valamit, amiről azonban nem is lehetett tudomása.

Elsőként arra gondolt, hogy félelmetes tekintetében keletkezett hiba. Talán már nem is működik? Papírvágásra se jó?

Milyen kellemetlen, amikor az ember elveszti a hitét az erejében, s már nincs mersze ahhoz, hogy alkalmazza – és inkább őrlí magát.

Kiss Barna Pál is erős önőrlésben volt ugyanekkor, bár nem sikerült elérnie az inaktív állapot tisztaságát. Sőt, még az oda vezető jó utat sem találta meg, miképpen a hazajutás-projekt is kudarcba fűlt. Mert hát az a medence, amely kudarcra lett kikövezve, szesszel töltődött föl. Ezért aztán szesztestvéri szövetségre van szükség a veszteség mérséklésére. Róna Z. Péter után iramodott. Viszont nem érte be, mert már az első adandó alkalommal lenyomta a kocsmakilincset: betért a Nagykakasba. Abba a Nagykakasba, ahová a törzsvendégek hajnalban beültek, és estefelé – a mámor tetőfokán – egymás gallérját szorongatva arról faggatták a másikat, hogy hozott-e edényt a vére számára, mert kár lenne a belékerült vérhígítóért. Igaz, olyan még nem akadt, aki a kiontott vérből megpróbálta volna kivonni a szeszt, majd újrahasznosítani. Ami kifolyt, az elfolyt örökre.

Kiss felvilágosulatlanságában ide sasszézott be, akár egy elfuse-rált primadonna, megzavarva ezzel a rosszul szituált kocsmabútorok első felessel vívott – remegő kezű – felkészülési mérkőzését. Ez nem maradhatott viszonzatlanul, bármennyire is igyekezett asszimilálódni az itulpultra könyökléssel. Egy tagbaszakadt alak emelkedett föl a sarki asztala mellől, s még kettő követte.

– Kérnék egy helyi specialitást. De ütős legyen! – szólt Kiss a zsíros képű, álmatag szemű, harmincas éveiben járó pultoshoz.

– Mire gondol? – kérdezett vissza az, bár növekvő pulzusszáma mellett tisztán látta, nem lesz válasz, sőt idő előtt mentenie kell a menthetőt.

– Ütős lesz, de hoztál-e vödröt a vérednek? – nyúlt Kiss gallérja felé a tagbaszakadt, két oldalról megtámogatva még két-két kézzel.

Kissnek a támadás következtében nem az inába, hanem onnan kifelé szállt a bátorsága. Amit megcselekedett a törzsvendég-triumvirátussal, egészen olybá tűnt, mintha a hongkongi sárkány csókja szédítette volna meg a rá törőket. Néhány mozdulat után össze volt csomagolva a legyőzhetetlennek tartottak csoportja, és három pár zavaros tekintet hunyorgott a legközelebbi asztal alatt. Nem épp attól, hogy Postás Bözsi szétvetett lába közül rájuk mosolygott a szerencse lila ajkú hasadéka. Bözsi meg is jegyezte rögtön, első felindultában:

– Hé, itt nem ez a szokás! Meg kell adnia a másiknak a tiszteletet a vérével. Maga csaló!

Pedig Kiss nem csalt, egyszerűen reflexből tette azt, amit tudott, majd újból felvette könyöklő pózát. A pultuson nem a nyugalom uralkodott: kitágult pupillával pislogott át a pulton, hisz ő még ilyet nem pipált. A helyiségben több kézből kiszállt a remegés, a nem remegőkbe meg beleállt. A pultos a pohár mellé locsolta az ital felét, bármennyire igyekezett.

– A vendégem – tolta a kevert nedűt Kiss elé.

– Remek – élvezte az első kortyokat Kiss. – Mi is a neve?

– Nagykakas hereleve, ahogyan a helyiek hívják tréfából. De igazából névtelen, csak itt készítik – válaszolt újólag összelocsolva a pultot.

– Kár lett volna kihagyni. Bár a hitem tiltja, hogy ilyet igyak – s ezzel felhúzta az első pohár maradékát. – Majd levezeklem.

– Muszlim tetszik lenni? – érdeklődött a pultos.

– Álcázza magát! Csaló! Ugye megmondtam? – kiabálta Posztás Bözsi.

– Ez a banya mindig mindent kommentál? – kérdezte Kiss a pultost, az eddigieknél hangosabban, hátha veszi a lapot, akinek vennie kell, miközben elfogadta a második italt.

– Nem vagyok süket – replikázott Bözsi.

– Én meg jókedvemben. – A palackot lezárni készülő pultos ujjai közül kivette a parafát, s átpöckölte a válla fölé. – Dugó! – jelentette ki Kiss határozottan, miközben Bözsi homlokán koppan a hátraküldött tárgy, amitől torkán akadt a szó.

– Szép lövés – méltatta a pultos a találatot. – Inna még egyet?

– Természetesen – válaszolt Kiss. Sietnie kellett, hogy a harmadik adagon is túltehesse magát. Semmiképpen nem akart az inneni oldalon rekedni. Át is lépte a küszöböt – leeresztette garatján a harmadik pohár tartalmát –, utána kiszállt belőle a lélek, és az asztal alatti társaság mellé hevert.

Nem heverészhetett viszont tovább Benődy Márton, mivel a hiányérzete a gyomrára is átterjedt. Elballagott a frizsiderig. Ki nyitotta az ajtaját. Onnan is az üresség hunyorgott rá az érintkezéshiba miatt pislogó világításból. Igaz, jólesően hűvös üresség. Olyan, amiért a júliusi melegben pokolra is menne az ember.

A HÓNAP KÖLTŐJE

Rónai-Balázs Zoltán versei Botondkának

A szerelem után talán a gyermek érkezése, a születés öröme az egyik leginspiratívabb költészeti téma, ha érzelmek megjelenítéséről versel a költő. Nem véletlen, megannyi költő-szülő jól vagy kevésbé átütő sikerrel kísérletezik gyermekversekkel. A költemények szóhasználatát, fura, bizarr képzettársításait gyermekétől 'kölcsonzi', a költő nem más, mint közvetítő, jegyző, a gyermek és a felnőtt világ közötti átjárhatóság megteremtője.

A kisgyermek már önmagában egy vers, alkotás a javából, minden versek verse.

Rónai-Balázs Zoltán nem gügyögő rímeket, agyonhasznált szófordulatokat és költői képeket fabrikál, hanem merész kísérletbe fog, a kis műzsához, Botondkához 'felnőtt' verseket ír.

Apa-fiú árnyalt viszonya bontakozik ki belőlük, s bár a művek nagyon is személyesek, már-már lírai naplók, mi olvasók mégsem érezzük úgy, hogy hivatlan vendégek lennénk, az érzelmi kitárulkozás nem válik túl intimmé, naplószerűvé, ezért tudunk kapcsolódni hozzá.

Rónai kisfiának mesél a világ apróbb és számottevő dolgairól, nagyszülőkről, Budapest ismert tereiről, utcáiról, rózsákhoz hasonlító hajléktalanokról, az idő múlásáról, születésről és halálról.

A versek annyira élénken pulzálnak, olyan élethűek, hogy az olvasó könnyen el tudja képzelni a csillogó babatekintetet, a kíváncsi, kúszó-mászó lényt, avagy a kislőnököt, aki kiköveteli magának a figyelmet, az ölelést, a mókát és a játékot.

Az alkotó verseit azok is szívesen lapozzák fel, akiknek nincs gyermekük, a költemények eszenciája, szómágijának alapja ugyanis nem más, mint a szeretet, ezért egyetemes, bárki számára kódolható lírává tud válni. Az első 'botondka' az Irodalmi Jelen nyári képeslapblokkjában látott napvilágot, a költőt lapunk motiválta a folytatásra. Januárban A hónap alkotója rovatunkban ezt a folyamatot követhették nyomon olvasóink az Irodalmi Jelen online felületén, a költő verseit a márciusi lapszámunkban nyomtatásban is közzétesszük.

A Dob utca végén a naplemente

*A Dob utca végén a naplemente,
mint emlékfotón, olyan nosztalgikus.
Oldalról lombok nyúlnak bele,
és hosszú árnyékokat vet
a lámpaoszlop és az egyetlen,
ottfelejtett autó.
Bordó-arany a levegő, minden más színt kiolt.
Álltok benne, te anyád mellkasára kötve,
lazúros sziluett a városi tájban.
Mintha belétek ömlene a fény,
a képpé oldott tárgyak,
minden felétek tart, és bennetek fut össze.
Most eltévedt dongó tűnik el épp,
a hangja még kitart kicsit,
és átrezgi ezt a kis világot.*

A Rózsák terén

*A templom tornya a Rózsák terén
és a rózsák maguk
falatozgató hajléktalanok.
Bimbam, szia, Botondka! –
mondja a torony
és az orgona hangja
és az ének és a
falatozgató hajléktalanok –
látod, fiam, ilyen Pest,
közel az Úrhoz,
ilyen a pesti augusztus,
ahová kutyát behozni tilos.*

Botondka kúszni tanul

*Négykézláb áll, előre-hátra
billeg, néha felborul.
A rágcsa-lepkétől az anyja karjáig
kúszkodik épp. Kúszni tanul.
Így megy a visszagyermekült
részeg is hazáig,
öntudatlanul.
Így megy a világ is előre,
tanulván új s új korszakot.
Nem tudva, mi lesz, és nem tudva, hogy lesz,
igyekszik, időnként lerogy.
Nem segítünk neki: az Isten sem teszi
a világnak, és a
részegre is csak vigyáz.
Baja ne essen,
rossz fele ne menjen,
és ha már nagyon keservesen sír,
megsimogatja a fiát.*

Botond kartárs megtanul karámiul

*Felénk kapaszkodik: vegyük fel!
Botondka karban szeret.
Előbb még mosolyog bízón, és gügyög,
aztán nyafog, végül bömbölni kezd.
És felveszem. Ki gondolta,
hogy mi ilyen gyengék leszünk?
Kisfiunk új társunk a létben,
kartárs lett szépen, észrevétlen,
s tulajdonképp a főnökünk.*

*Na persze
létezik egy szerkezet,
a babakarám,
biztonságot nyújt s teret,
elegendőt, ahová
befér az egész kis család.
Veszünk egy ilyet.
Mert nem állapot, hogy ez a kölk
vagy karban van, vagy az ágyunk
tetején, ahol meg folyton
vigyázni kell, le ne essen –
vagy pedig csak hóbörög.
Ó, Babakarám, ki vagy a Jófogáson!
Tebenned bízunk eleitől fogva!
Vagy jól van, nem az eleitől.
De most már igen, tehát jöjj el,
és szabadíts meg minket a szigorúságtól,
de a lágy szívűségtől is, ugyanúgy,
hogy ne kelljen mindig gyengének
vagy kegyetlennek éreznünk magunk.*

Régi képek és homok

*Mikor annyika voltam, mint most te,
anyám, akit te már csak
képekből és történetekből
fogsz összerakni,
tanítónő volt a homok közepén,
és egy nap kirakta apám holmiját
bőröndben az ajtó elé.
A homokon, ahol a bokortanyák népe élt
a szép szocializmusban.
És a bokortanyák népe pesztrát adott mellém.*

*A bokortanyák népe pesztrát adott mellém,
mert én voltam a tanítónő fia.
Girhes kis lányka ő egy régi fotón,
girhes kislányka,
mellettem áll,
a maszatos ruhája térdig ér.
Nem ette meg a krumplipürét,
a rántott húst és semmit az elején,
mert csak négyféle ételt ismert,
és titokban anyám körömcipőjében botladozott.*

*Ezen kívül nem volt ott más.
Hozzáment egy parasztgyerekhez,
nem a lány, hanem anyám.
És elköltöztünk a homokról.
A homokról, ahol elkószáltam egyszer,
míg a pesztra játszott,
és nagyon kerestek. Aztán
azt mesélték, megtaláltak
a kiserdőben, pedig nem.
Azt mesélték, ott játszottam a kutyánkkal,
de tudod, szerintem még mindig ott vagyunk.
A kutyánk nincs már, csak mi hárman,
anyád, te, meg én.
És az erdőn túl pereg a homok,
hordja a szél, forróság van, és fölöttünk
felhőtlen áll a nyári ég.*

Botondka kitárja a karját

*Botondka kitárja a karját az ég felé,
pedig nincs tudása róla, semmi sem,
hogy a plafonon túl a tető van,
fölötte tényleg, tényleg ott a tágas ég,
s a tágas égen túl a rejtelem,
ahonnan ő is érkezett,
és ahová, jól tudom, hogy előtte jutok.
Az én úrhajómban már rövidülnek nappalok,
a sejthalál kis technikusai bütykölgetnek rajtuk,
bizonytalan határidővel és mégis,
mintha minden évvel egyre
gyorsabban járna a kezük.
Ám most ők is csak nézik,
nézik a két kis kart, aztán leteszik
félelmetes szerszámaik.*

Böszörményi Márton

A mesemondó

Nemes András emlékére

Az ébresztő visított, hangja tűhegyes törként vágott utat magának a dobhártyáján keresztül a tudatáig. Kinyúlt a takaró alól, vakon kotorászott az éjjeliszekrényen, míg végül rámarkolt a telefonra, és kinyomta. Karja lefordult a szekrényről, ernyedten lógott az ágy mellett. Mozdulatlanul feküdt még egy darabig.

Lerúgta magát a paplant, felült. Ahogy mozdulataival megmozgatta a levegőt, megérezte az ágyneműből áradó kesernyés, áporodott szagot. Megdörzsölte orrnyergét, majd lekapargatta a szemhéjára száradt csipát.

Felkelt. Csontjai úgy ropogtak, mint száraz gallyak a lángok között. A fürdőszoba felé csoszogott lukas, kirojtosodott papucsában, közben a csípőjét, derekát masszírozta.

Hosszan vizelt, aztán megmosta kezét. Az adagolóból kifogyott a szappan. A tükörbe nézett, közelebb hajolt, megvizsgálta magát. Vérekes szeme alatt jókora sötét árok húzódott. Mintha ki lenne festve. Elgyötört, megkínzott maszk az apró ráncokkal szabdalt, borostás arcon. Beletúrt szürkülő hajába, fehér por szállt fel belőle, mint egy visszafelé szállingózó hóesés. Hideg vizet engedett a tenyerébe, az arcára fröcskölte, aztán bedugta fejét a csap alá, nagyokat kortyolva ivott a fémes ízű vízből.

Kiment a konyhába, bekapcsolta a vízmelegítőt. Elővett egy bögrét, amiről Nietzsche bajuszos arca nézett rá komoran. Két kanál instant kávé és három kanál cukrot szórt a bögrébe. Amíg a víz felforrt, a hűtőhöz ment, belenézett. Két darab tojás, egy szelet lapkasajt, néhány papírba csomagolt párizsi és egy doboz sör árválkodott benne. Becsukta a hűtő ajtaját. A bögrébe öntötte a meleg vizet. Kevergette, közben az ablakhoz lépett, kitárta, a kávé a párkányra tette hűlni. Nézte a hajnali tájat.

Az eget összemaszatolták a szürke felhők, mintha széleik megpörkölődtek volna, úgy kunkorodtak. A panelház előtt elterülő parkot nyúlós köd borította. A csupasz fák és a beton lámpaoszlopok úgy meredeztek a fehér ködtengerből, mintha Atlantisz maradványai lennének. Innen, a tizedik emeletről messzire el lehetett látni, de most, a barátságtalan félhomály és a pöffeszkedő köd miatt csak a park túloldalán álló négyemeleteseket lehetett kivenni.

Az egyik háztetőn mozgást látott. Három homályos alak járkált az antennák között. Nem lehetett őket rendesen látni: elmosódott, kontúrtalan figurák bizonytalan tánca a panelház tetején. Mint egy látomás, egy délibáb a fagyos reggelen, a zordan gyülekező felhők alatt.

Aztán gyenge fény kezdett pislákolni a sötét alakok között. Majd erőre kapott, narancsvörösén izzott a fehér ködfal mögött. Tüzet gyújtottak. A három alak már nem mozdult, álltak vagy ültek a tűz körül, melegedtek.

A kávé ihatóvá hűlt. Bevette a párkányról, becsukta az ablakot, leült az asztalhoz, rágyújtott egy cigire. Minden korty után szívott egy slukkot. Egy tejfölösdobozba hamuzott. Mire a cigi végére ért, a kávé is megitta. A dekket elnyomta a doboz penésztől és hamutól sötétlő belső oldalán, aztán visszament a hálószobába.

Belebújt az ágy lábánál heverő, fekete farmernadrágjába, gyűrött, ételmaradékoktól pezsécses pólóját tisztára cserélte, aztán a fiókba szórt ruhák között zokni után kutatott.

Ekkor megszólalt a csengő. Úgy sírt fel a reggeli csendben, mint egy elárvult kisbaba. Kétségbeesetten, rémisztő erővel.

Mozdulatlanná dermedt. Szemét lehunyta, levegőt sem vett. A csengő újra felvisített. Keze remegni kezdett a fiókban, a ruhák között. Aztán a csend lassan, komótosan visszaúszott a szobába, fokozatosan kitöltötte a csengő visszhangja által vájt árkokat. Baljós nyugalom ülte meg a lakást. Fél órával később mert újra megmozdulni. Remegve letörölte homlokáról a hideg verejtéket, leült az ágy szélére, és mélyeket lélegzett. A kezére nézett, az ujjai egymástól függetlenül remegtek, mint az eső elől menekülő giliszták. Ököbe szorította kezét.

Idősödő, de meglepően csinos asszony nyitott neki ajtót. Őszülő haját, amit hatalmas kontyba tűzött a feje tetejére, nem festette. Idomai diszkréten domborodtak a kosztüm alatt. Miközben beszélt, telt ajkaival csücsörített, vékony, szép ívű szemöldökét pedig felhúzta, mintha állandóan csodálkozna valamin.

– Simán idetalált? – kérdezte az asszony, miközben betessékelte az előszobába.

– Igen. Jól ismerem a környéket.

– Nem túl barátságos, igaz? A környék.

– Hol vannak barátságos környékek?

Az asszony elmosolyodott, szája két szélén apró gödrök jelentek meg.

– A kalapját és a kabátját itt leteheti.

Felakasztotta a fogasra bőrkabátját és kalapját, majd követte az asszonyt. A konyhába mentek. Kicsi volt, szűkös, de takaros és tiszta. A falon bekeretezett fényképek, az asztalon, a hűtő és a mikró tetején cserepes növények, tarka virágok. Az asszony helytel kínálta, leült.

– Megkínálhatom egy kávéval?

– Nem, köszönöm szépen, már ittam.

– Üdítőt?

Megrázta a fejét.

Az asszony leült vele szemben. A fehér terítő szélét gyűrögette hüvelyk- és mutatóujja között, szemét lesütötte.

– Nemrég kelt fel. Most még kicsit zavart.

– Tudok várni.

– Nem kell sokat.

– Tudok várni.

Az asszony hirtelen fölállt, a mosogatóhoz ment, megnyitotta a csapot, és lögybölteni kezdett egy valószínűleg tiszta poharat.

– Nem bánná, ha rágyújtanék? Szabad?

Az asszony nem fordult hátra, csak megvonta a vállát.

– Nyugodtan. Van egy hamutál a muskátli mögött.

A hamutálat maga elé húzta, rágyújtott. A füstöt megpróbálta lefelé, maga elé, az asztal alá fújni, hogy minél kevesebb áradjon szét a konyhában.

– Régóta csinálja ezt? – kérdezte az asszony továbbra is a mosogató fölé görnyedve.

– Pár éve kezdtem el. Előtte írtam.

– Könyveket?

– Könyveket.

– Milyen érzés?

– Könyvet írni?

– Nem. Ezt csinálni. Nem szomorú?

– Nem szomorúbb, mint bármi mást csinálni.

Az asszony ekkor hátranézett a válla fölött. Mosolygott, de szeme keserűen csillogott. Elzárta a csapot, megtörölte a kezét egy kockás kendőben, aztán csípőre tette.

– Szerintem most már bemehetünk.

– Próbáljuk meg – mondta, és elnyomta a félig szívott cigarettáját.

A szobában, ahová beléptek, szinte teljes sötétség uralkodott. Egyetlen gyertya pislákol a kis dohányzóasztalkán az egyik sarokban. Halvány, erőtlen derengése csak sejtetni engedte egy sovány alak körvonalait a hatalmas ágyban.

– Mama, ébren vagy? – kérdezte az asszony.

Motoszkálás hallatszott az ágy felől. Aztán egy vékony, remegő hang szólalt meg.

– Ébren vagyok, édesem.

– Mama, eljött hozzád a mesemondó. Tudod, akiről beszéltünk.

– Tudom, tudom.

Az öreg hölgy mintha megpróbált volna felkönyökölni.

– Nem kell felülnöd, Mama. Maradj csak, fekdjél. Majd leül ide melléd a fotelbe, nyugodtan hallgathatod fekvé is a mesét.

Nem látta tisztán az arcát, de azt észrevette, hogy az asszony ránézett. Bólintott, hogy igen, a hölgy maradhat fekvé.

– Jó lesz úgy, Mama, fekdjél csak.

Az öreg hölgy mozdulatlan maradt, semmi nesz nem hallatszott felőle. Némán, mereven hevert a sötétségben.

– Akkor én magatokra is hagylak titeket. Élvezd az előadást, Mama.

Az asszony kiment a szobából, csendben becsukta maga mögött az ajtót.

Szeme mostanra már nagyjából hozzászokott a sötéthez, megtalálta a fotelt az öreg hölgy ágya mellett. Miután leült, úgy fordította maga alatt a fotelt, hogy szembenézhesen a hölgygel. Bár csak a körvonalait látta, de úgy akart tenni, mintha a szemébe nézne, miközben elmondja a történetét.

– Helyezkedjen el kényelmesen, lazítson. Csak a hangomra koncentráljon, próbáljon meg minden mást kizárni. Az sem baj, ha elalszik közben. Higgye el, el fogok jutni Önhöz.

– Nem mondana először magáról valamit? – kérdezte az öreg hölgy. – Kicsoda maga?

– Én vagyok a mesemondó.

Elmosolyodott a sötétben, kezét az ágyra tette, a hölgy bizonytalanul felé nyúlt, majd erőltlenül megfogta. Tenyere csontos volt, hideg és száraz, mint egy kismadár megfagyott lába.

– Csak a hangomra koncentráljon.

Mély levegőt vett, és mesélni kezdett.

A konyhában ültek, az asszony virágmintás porceláncsészébe töltötte a kávé.

– Cukrot kér bele?

– Csak egyet.

– Tejet, tejszínt?

– Nem, köszönöm.

Az asszony egy kockacukrot rakott az egyik bögrébe.

– Rágyújthat, nyugodtan.

– Nem szeretném még jobban bebűdösíteni a lakást.

– Kiszellőztetek.

Bólintott, és rágyújtott. A füstöt megint megpróbálta az asztal alá fújni.

– Mit gondol, tetszett neki?

– Azt hiszem, igen. Néha elaludt. Nem láttam jól az arcát, de úgy éreztem, hogy mosolyog.

– Az jó. Már nagyon ritkán mosolyog.

Az asszony belekortyolt a gőzölgő kávéba. Elfintorodott, összeráncolta homlokát, olyan volt, mint egy mérges angyalka.

– Régóta élnek így? Így ketten?

Az asszony kézfejevel megtörölgette a száját.

– Öt éve költöztem ide. Volt egy rohama, nagyon legyengült. Előtte vidéken laktam.

– Nem volt saját családja?

– Ne haragudjon, de erről nem szeretnék beszélni.

– Elnézést, nem akartam.

– Semmi baj.

Az asszony felkelt, a kávé a mosogatóba öntötte, elmosta a csészét. Megfordult, a szék háttámlájára akasztott táskájához lépett, megkereste a pénztárcáját, majd elővett belőle néhány bankjegyet.

– Tessék. Számolja meg.

– Nem szükséges.

A pénzt nadrágzsebébe süllyesztette, majd felállt. Megakadt a szeme az egyik bekeretezett fotón. Fekete-fehér kép, egy fiatal nő és egy copfos kislány volt rajta. Egy parkban készült, valószínűleg télen, mindketten vastagon be voltak öltözve. És mosolyogtak. A kislánynak hiányzott az egyik foga. A háttérben látszott egy szobor. Robusztus, kidüldt mellkasú férfit ábrázolt, erőteljes bajusszal hegyes orra alatt. Egy puskát tartott büszkén a magasba.

– Köszönöm, hogy eljött – mondta az asszony.

Bólintott, elnyomta cigarettáját, és kiment a konyhából. Az előszobában felvette kabátját és kalapját, egy kicsit még várt az ajtóban, de az asszony nem jött utána. Halkan ment ki.

A köd már eloszlott, most erős, hideg szél zúgott az utcán, a házak között, ahogy hazafelé tartott. Összehúzta magán a kabátot, egyik kezét mélyen a zsebébe süllyesztette, másikkal a kalapját tartotta. Esőcseppek csapódtak az arcába, de úgy istenigazából nem kezdett rá, a vihar még váratott magára. Nejlonszatyrokat és sörösdobozokat kergetett körülötte a szél. Pár embert látott csak az utcán, mind sietve, futva kerestek menedéket a közelgő

vihar elől. A közelben egy mentőautó szirénája visongott, fékcsikorgás és tompa kiabálás morajlott az úttest felől.

A lakása előtt, a park szélén, az egyik padon tagbaszakadt férfi ücsörgött. Fekete szövetkabát volt rajta, de sapkát nem viselt. Hosszú, bronzszínű haját vadul tépázta a szél. Lobogó hajától az arcát nem lehetett jól látni, de természetellenesen széles, kiugró álla így is feltűnő volt.

– Na, mi van, öregem, reggeli műszak? – mély, vaskos hangját nem tudta elnyomni a szél iszonyú süvítése.

– Volt egy munkám, igen.

Megállt a nagydarab férfi előtt, kalapja alól, összeszűkülő szemmel méregette.

– Te kerestél ma hajnalban? Te csöngettél?

– Akár kereshettek is volna – dörmögte a férfi. – Ugye, tudod, hogy tartozol?

– Tudom.

Elővette a zsebéből az összegyűrdött bankjegyeket. Számolatlanul, úgy ahogy volt, az egészet átnyújtotta a férfinak.

– Ez kevés lesz – mondta a férfi, közben zsebre vágta a pénzt.

– Tudom.

– Nem kéne annyit fürdőzni a holdfényben.

– Ne mondd meg nekem, hogy mit kéne.

– Ez csak egy jó tanács.

A férfi mögött, a korhadt fák csenevész törzsei között pókhálóként feszült a hajnali köd maradéka. Karcsú, szőke lány bukant elő belőle, akár egy sellő a tenger habjaiból. Remegő alakja csak egy pillanatra tűnt fel, aztán szertefoszlott, mint a lehelet.

– Szükségem van rá.

– Ez természetes. Nekünk pedig szükségünk van a pénzedre. Ez így működik. Most menj haza, pihenjél. Nem kell aggódnod, jövők még.

– Akkor nem te csengettél ma reggel?

– Akár én is lehettem volna.

A férfi felemelkedett a padról. Kinyújtóztatta hatalmas testét, olyan volt, mint egy szövetkabátba bújó medve.

– Még találkozunk – mondta a férfi, aztán öles léptekkel elindult, ment, robogott a széllal szemben.

A serpenyőből a rántottát egy tányérra kaparta. Állva kezdett el enni, közben kinézett az ablakon. A szemközti háztetőn most már öten ültek a tűz körül. Bár a táj már kiszabadult a sűrű köd fogságából, az eget betonkemény felhőpáncél borította. Az alakok valószínűtlen foltoknak tűntek. Mintha az ablak lenne a vászon, s a sötét tónusú tájképen őt elkenődött tintapaca éktelenkedne. Csak a tűz lobogása tette élővé a képet. A sötét alakok tábortüze dacolt az erős széllal. Az ablak minden egyes szellőkésnél megrázkódott, az üveg remegett. De az a boszorkánymáglya a háztetőn ellenállt. Vadul táncolt, rángatózott, de nem aludt ki. Valami életben tartotta.

Aztán mégis az asztalhoz ült, ott ette meg rántottája maradékát. Miután végzett, kivette a sört a hűtőből, bement a hálósobába, és az ágyban fekvé kezdte el inni. Kinyújtóztatta elgémberedett lábait, egyik kezét a feje alá rakta, a másikkal folyamatosan emelgette a sört a szájához. Bámulta a plafont. A szoba sarkai közeledtek. A tér szűkülni kezdett. Az összeomlás vésszen közelgett.

Felugrott az ágyról, a könyvespolchoz sietett. A könyvek mögül előhúzott egy fényképalbumot. Leült a padlóra, a sört lerakta. Megszállottan lapozott ide-oda a fotókkal túlsúfolt oldalak között. Aztán megállt, kivette az egyik képet a sok közül.

Ő volt rajta, gyerekként, az anyjával. Hideg lehetett, mert nagykabát volt rajtuk. Vigyorogtak. Neki hiányzott az egyik foga. Mögöttük, a háttérben egy szobor látszott. Robusztus, kidülledt mellkasú férfit ábrázolt, erőteljes bajusszal hegyes orra alatt. Egy puskát tartott büszkén a magasba.

Elővette telefonját, gyorsan bepötyögött egy üzenetet, és elküldte. Megitta a sört. Visszafeküdt az ágyba, a fényképet a párnája alá tette. Magára húzta a nehéz, dögszagú takarót, és szinte azonnal elaludt.

A bejövő üzenet halkan szöszmötölő hangjára ébredt. Apró csilingelések a tudata peremén. Egy félénk kéz érintése, ami ki-

vezette őt az álomtalan álomból. Felült az ágyon, elolvasta az üzenetet. A telefont zsebre rakta, aztán felkelt, a bejárati ajtóhoz ment. Kinyitotta. Az ajtó előtt, a vörös pettyes lábtörlőn egy pasztellzöld cipősdobozt talált. Körülnézett a lépcsőházban. Olyan üres és néma volt, mint egy kriptá. Bevitte a dobozt a lakásba. Halkan csukta be az ajtót.

Letette az étkezőasztalra, aztán kinyitotta az evőeszközös fiókot, és a kanalak, kések és villák mellől kivett egy szikét. Leült az asztalhoz, a doboz elé, kinyitotta. Egy aprócska madár, egy vörösbegy teteme feküdt benne. A madarat az asztalra tette, a dobozt félretolta. Hátára fordította a döglött állatot, és a szikével felvágta a hasát. Óvatosan szétfeszítette, a belsőségek közé nyúlt. Mutatóujjával matatott, kikaparta a rothadásnak indult szerveget, s végül a felszínre kotorta a kék bogyót. Nem volt rajta vér, nem mocskolódott be. Úgy világított szurkosra mázolódtott ujjai között, mint a kacagó hold egy csillagtalan éjszakán.

Bekapta a bogyót, lenyelte. Hátradőlt a székben, behunyta szemét.

Aztán hirtelen előrelendült, az asztalra könyökölt, szemhéja felpattant. Mint egy zsákmányra leső bagoly. Pár másodpercig kapkodva vette a levegőt, aztán légzése megnyugodott, mint vihar után a tenger. Felállt, az ablakhoz lépett.

Már besötétedett, csak a kitartóan lobogó tüzet látta a szemközi háztetőn. De úgy tűnt, hogy jóval többen vannak már körülötte. Csak a vibráló fény előtt elsuhanó árnyakat látta. Formátlan, groteszk démonok járnak körül a pokol tüzeit.

Visszaballagott a hálóba. Csontjai nem recsegték – mint a higan, úgy csordogáltak testében. A polcról leemelt egy könyvet, leült a földre, és felnyitotta.

„Ám még mindig nagy lesz azoknak a száma, akik kevés jártasságot szereztek az erényes tettek gyakorlásában, akik mindig inkább érénytelen cselekedeteket műveltek, és súlyos büntudatuk miatt még az eddig elhangzott szembesítések és meditációs útmutatások ellenére sem érik el a megszabadulást. Miután ők

képtelenek voltak berekeszteni az anyaméh bejáratát, ettől kezdve az anyaméh megválasztásáról szóló mély értelmű útmutatást kell megadni nekik. Megint hívjuk segítségül a buddhákat és a bódhiszattvákat, forduljunk.”¹

Megszólalt a telefonja. A bárgyú dallam fénysebességgel járta át tudatát. A könyvet a padlóra fektette, zsebéből előkotorta a telefont. A kijelzőre nézett: ismeretlen szám. Egy percig tenyerében mérlegelte az ósdi telefon súlyát, aztán megnyomta a zöld gombot, és füléhez tartotta a készüléket.

– Elment.

Az asszony hangja kúszott felé valahonnan messziről. Egy másik idő, egy másik világ visszhangja.

– Részvétem.

– Mit meséltél neki?

Az asszony hangja meztelen volt. Kiszolgáltatott, védtelen. Megrepedt hangján a héj, most bújt elő alóla törekeny természete.

– Nem mondhatom el. Mindenki csak a saját meséjét hallhatja.

– Annyira boldog volt.

– Nem mondhatom el a meséjét.

– Akkor mesélek én. Élt egyszer egy fiú és egy lány Kacaj Király országában.

– Ne mesélj nekem.

Az asszony nem szólt. Zümmögő, sípoló csend duruzsolt a vonal túloldaláról. Olyan sokáig tartott, hogy meg kellett néznie, az asszony nem bontotta-e a vonalat.

– Átmehetek.

Az asszony hangja a túlvilágról szólt. És nem kérdezett. Döntött és közölt.

– Itthon vagyok.

– Átmegek.

Most szakadt meg a kapcsolat. Az asszony lerakta a telefont.

Fogta a könyvét, befeküdt az ágyba. Szeme mozgott, követte a sorokat, de már nem fogott fel semmit abból, amit a könyvben olvasott.

Az asszony a szoba közepén állt. Vörös selyemblúz és fekete szoknya volt rajta. A haját már leengedte. A jobb lábával a padlót simogatta. Csupasz talpa ütemesen súrolta a talajt. Tavaszgőz járta körül. Mézcsepp egy langyos pocsoltyában. Kigombolta a blúzá, lefejtette magáról a vörös selyemréteget. A bőre bárányszerű puha. A fekete melltartót hátul kikapcsolta, a földre dobta. A mellei helyén két vízszintes, tulipánlila heg.

– Levették rólam, suttogta az asszony.

– Látom.

– Nem érdekel?

– Nem érdekel.

Az asszony kilépett a fekete szoknyából, a fekete bugyiból, meztelenül állt a szoba közepén. Minden más sötétségbe borult, csak ő tündökölt, izzott, mint a gyertya, ami utoljára ég a sír felett.

– Gyere ide.

Az asszony teste hangtalanul, kígyóként csúszott mellé.

– És most mesélj nekem.

Ellágyultak, aztán egymásnak feszültek. Cseppfolyóssá vált a mozdulat, az érintések elpárologtak. Lehulló levelek porladnak szét, mielőtt földet érnének. Kietlen nyugalom járja a füstölgő tájat, a romok között édes illatokat cipelve.

A nő nem sikolt, nem kiált, nem élvez. Sziklabarna szeme egyenesen rámered. Mintha ez az egész semmi se lenne. Nem csinálja jól. A holdfény megakasztja, ellágyítja.

– Nem jó.

– Nem, ez nem jó.

Szétfolynak a szagok. A békanyál-romantika szárnyaszegetten vergődik a padlón, az ágy mellett.

– Ez nem jó.

– Nem, ez nem jó.

Erőlködik, vergődik, egyre vadabban döfködi az asszonyt. Elviselhetetlen iramot diktál magának. Már szédül, egész teste zsibbad, már nem érez, csak dühödten mozog, előre-hátra, mint egy ütfűró. Az asszony nyögdéssel, de ez még nem a gyönyör artikulátlan ösztönhörgése. Folytatnia kell. Minden elsötétül, csilla-

gokat lát, szétrobbannak a fejében: szupernóvák a szemhéja belső falára égve. Ég az agya, ég az elméje. Lángol. Pokoli tűz lobog a szeme előtt. Egy cigaretta parazsa. Egy meztelen öregember ül a fotelban, az ágy mellett, őket nézi, csöndben cigarettázik. Zsíros, csontszürke haja vállára hull, ritkás szakállában olaj- vagy vér-cseppek csilognak. Bőre betegesen sárga, és repedezett, mint egy régen kiszáradt tó medre. Ki vagy te? Mit keresel te itt?, kérdezi kiguvadt szemmel, lihegve. Most megtisztul a tested, mondja az öreg, de nem mozog a szája, csak szívja a cigit, és a füstöt a szeretkező párra fújja. Mi a franc vagy te?, kérdezi elcsukló hangon. Csak koncentrálj, mondja az öreg szavak nélkül, s felizzik cigaret-tájának vége, aztán mindent elnyel a fehér, üres fény.

Beleélvezett az asszonyba. Nem hallotta a rettenetes, fájdalmas sikolyát. Nem látta a kintől eltorzult arcát. Nem vette észre remegését, sem azt, hogy az ágy szélén magzatpózbá gömbölyödve zokog.

Elterült az ágyon, lábait kinyújtotta, teste belesüppedt, beleivódott a lepedőbe, a matracba. A tér és idő minden irányába elnyúlt, végtelenül hosszú, végtelenül széles, végtelenül nagy lett.

Tüdejéből kifújta a felgyülemlett koszos, szennyes levegőt, aztán lehunyta szemét, s széles mosollyal az arcán sötét álomba zuhant.

Az ébresztő visított, hangja tűhegyes törként vágott utat magának a dobhártyáján keresztül a tudatáig. Kinyúlt a takaró alól, vakon kotorászott az éjjeliszekrényen, míg végül rámarkolt a telefonra, és kinyomta. Karja lefordult a szekrényről, ernyedten lógott az ágy mellett. Mozdulatlanul feküdt még egy darabig.

Lerúgta magáról a paplant, felült. Ahogy mozdulataival megmozgatta a levegőt, megérezte az ágyneműből áradó kesernyés, áporodott szagot. Megdörzsölte ornyergét, majd ujjaival lekapargatta a szemhéjára száradt csipát.

Felkelt. Csontjai úgy ropogtak, mint száraz gallyak a lángok között. A fürdőszoba felé csoszogott lukas, kirottosodott papucsában, közben a csípőjét, derekát masszírozta.

Miután vizelt, a fürdőszobában megmosta kezét, aztán a csap alá dugta a fejét. A hideg vízzel lekaparta arcáról az elhalt hámsejteket, ivott, hangosan nyelt, a mosdóba köpött, nyála ragacsos volt, összecsomósodott, megint ivott, a fémes, fagyos csapvíz marta a torkát. Nem nézett a tükörbe, nem akarta látni magát, el tudta képzelni, hogy milyen rémálom-maszkká gyűrődhetett az arca, hogy milyen lidércfény éghet a szemében.

A konyhában bekapcsolta a vízmelegítőt, aztán a hűtő felé indult, de meglátta az étkezőasztalon a felboncolt madártetemet. A felnyitott hasú vörösbegy úgy nézett ki, mint egy groteszk mécsesstartó. A vérfoltok az asztalra száradtak, a hajnali gyér fényben úgy világítottak, mint a viaszcsseppek.

A víz felforrt, de nem öntötte bögrébe, nem keverte meg a kávé. Az ablakhoz ment, megkapaszkodott a párkányban, olyan erősen szorította, hogy elfehéredtek az ujjai, alkarján kidagadtak az erek. A szomszédos háztetőn legalább húszan lődörögtek a tűz körül. A sötét ruhás alakok egyre többen lettek, a máglya egyre terebélyesebb. Nem tudott rájönni, hogy mit csinálhatnak, látszólag véletlenszerűen, céltalanul járkáltak fel-alá. Mintha egy hangyabolyt figyelne. A tűz elpusztíthatatlanul, büszkén lobogott. A hajnali zápor sem tudta eloltani, mintha valami láthatatlan burok borította volna. És a céltalanul bolyongó árnyalakok egyre csak gyűltek körülötte. Elfordult az ablaktól, rágyújtott egy cigire.

A hálósobába ment, felvette a földről az üres sörösdobozt, abba hamuzott. Leült az ágyra, kihúzta a fényképet a párna alól. A képen két gyerek vigyorog nagykabátban, sálban, sapkában. Egy fiú és egy lány, mindkettőnek hiányzik egy-egy foga. A háttérben egy ismeretlen katona szobra állt. Mellkasa erőtől duzzad, elszántan néz a távolba, karakteres orra alatt tekintélyes bajusz virít. Puskáját a magasba tartja, örökös győzelmét ünnepli.

Megjegesedett tekintettel bámulta a fotót, aztán elővette öngyújtóját, meggyújtotta a kép egyik sarkát. Narancssárga és zöld lángnyelvek harapdálják a lányt és a fiút, lassan felfalják őket, bekebelezik a régi tájat, az ismeretlen katona szobrát. Mielőtt a kezére égett volna, a láng-képet a padlóra ejtette, majd szakadt

papucsával eltaposta. A sűrű fekete hamu szétkenődött a földön, és papucsá talpára ragadt.

Elővette a telefonját, kikereste az asszony számát, tárcsázott. A steril géphang azt mondta, ezen a számon előfizető nem kapcsolható. Újra rá akart gyújtani, de elfogyott a cigije. A ruhásfiókból taláalomra magára kapott valamit, aztán az előszobába ment, felvette cipőjét, kabátját és kalapiját, majd kilépett a lakásból.

A lépcsőház előtt a medve férfi a falnak támaszkodva várt. Egyesenes fakéreg haja az arcába lógott, alatta széles vigyor éktelenkedett. Ellökte magát a faltól, vaskos, cölöplábait szétvetve elállta az utat.

– Egy újabb meló?

– Csak trafikba megyek.

– Szóval van pénzed.

– Egy doboz cigit még tudok venni – mondta, és kikerülte a hatalmas férfit. Sietős léptekkel, de nem szaladva indult el az utcán. Elvétele néhány esőcsepp koppant a járdán, mintha csak tüsszőg-nének az égre kövesedett felhők. Az óriás komótosan követte.

– Tudod, jobb lenne, ha előbb a tegnap estét fizetnéd ki, és csak utána vásárolgatnál.

– Annyi pénzem most nincs.

– Nincs. Értem. Szóval most nincs annyi pénzed.

– Nem. Most nincs. De ma lesz egy munkám. Az óvárosban lakik. Az egyik fia mérnök, a másik könyvelő. Estére lesz pénzem.

– Na, ezt már szeretem.

A férfi félresöpörte az arcába lógó indákat és kivillantotta mészfehér agyarait. Brutális állkapcsa úgy járt fel-alá dörmögő nevetésétől, mint egy ipari hússzeletelő.

– Ha van pénz, akkor van fürdőzés. Tudod, mit bírok benned?

– Hogy nem pofázok feleslegesen?

– Pontosan! – a férfi megint elbődült, kalapácsöklével a szemét törölgette. – És még meg is neveltetsz. Igazi Kacaj Király vagy, barátom.

Nem lassította le lépteit, de fürkészve a medve férfira sandított.

- Tudod, Kacaj Király, abban a mesében.
- Nem ismerem.
- Na ne szórakozz már velem. Mesemondó vagy, nem?
- Én sem ismerek minden mesét.

Csak pár lépés, és elérik a dohányboltot. Már látta a sarkon a gusztustalanul villódzó neoncégért.

– Kacaj Király, aki mindig megnevettette a népét. Az ő birodalmában mindig mindenki jókedvű volt, az emberek imádták. Ha valakinek rosszkedve volt, ha csak egy kicsit is elszomorodott, akkor felkereste a Királyt, aki egyből felvidította.

Elérték a dohánybolt bejáratát, keze már a kilincsen volt, de még visszafordult.

– Na és?

– Hát csak annyi, hogy Kacaj Király országában mindenki boldog volt, kivéve Kacaj Királyt. Senki nem gondolta, hogy pont ő az, aki mérhetetlenül, vigasztalhatatlanul szomorú.

A hatalmas férfi úgy állt, mint egy elpusztíthatatlan kőszobor, arcán szenvtelen mosoly, szemében részvétlen közöny.

– És?

– Végül Kacaj Király szíve meghasadt. Felemésztette őt az ország szórakoztatása.

– Értem – biccentett a férfi felé, aztán kinyitotta a dohánybolt ajtaját. Belépett, köszönt az unott arcú, kérődző eladónőnek, aztán kivett a hűtőből két sört, a pultra tette, kért egy doboz cigit. Fizetett, és kísétált a boltból.

A medve férfi már eltűnt, csak valami nehéz, dohos szag maradt utána.

A görnyedt fák és a tízemeletes betonmonstrumok fölött az égre száradt komor felhőrétegen egy apró repedés támadt, egy vékony rés, amin át türelmetlenül, ficáncolva küzdötte át magát egy fonnyadt, de lelkes napsugár.

¹ *Tibeti halottaskönyv.* Ford.: Mirczik Bálint. Helikon Kiadó, 2015. 222. o.

Jagos István Róbert versei

szerepjáték

*nézd az eget
a magasztos óceánt
a felhők párnás ágát
összegyűjti a fehér bodrokat
és haragot dagasztat belőlük
régi elfeledett istenekkel*

*feküdj hanyatt és hidd azt
felette lebegsz*

*emlékezz anyádra
ki egykor fekete hajával
borított rád szelíd éjt
hangja távoli ködös tájra vitt
emlékezz apádra
az örök csavargóra
szerencse patkóját szorongatva
lepattogzott festékes padokra dőlve
aludta ki magából a hajnali dér fogait*

hazafelé

*sorban akár a kunyhók
egy elfeledettnek hitt faluban
úgy szállnak át a varjak
őszes fejem felett*

*zavaros víztükkörré válik
minden esőzés után az út*

*lépteim összezúzzák
az idilli képet
zsebemben apró
műanyaggomb
feszít a magánya*

boldogság

*amikor boldogok voltunk
bontottunk egy üveg bort
ettünk hozzá sajtot az ágyban
kimentél az erkélyre előtte
majd utána is s még megvitattuk
a gender-elméletet előhoztuk
a nagy költőket a kis költőket
Forgó nénit és a nevetőgörcsöket*

*de a legboldogabb egy buszmegállóban voltam
amikor felhívtál hogy apa leszek*

sorry

*összesepertem a széked alatt.
megtaláltam a szeretlek cédulát.
elnagyolt SZN. kövér szív és a nagy Á.
első reflexből zsebre tettem, majd
rájöttem, másfél hónapja ez nem aktuális.
fogtam egy tollat, és a fonákjára írtam:
egy kicsit késtem a felsepréssel. sorry*

Pongrácz P. Mária

A Táltos HATTYÚSZÁRNYON

Úgy érkezett a város főterére, mintha a régmúltból jönne. Görnyedt háta mégis kiegyenesedett, akár a szálfa. Vaskos lábával rátámaszkodott a kőburkolatra, és úgy állt ott, mint a szobrok. Perzselt a nap. Az emberek keresték az árnyékot – a közeli parkban, a vendéglők teraszán, ahol vízsugárral öntözték az ernyőként kifeszített vászon borítót.

A zenélő óra mellett állt már egy jó ideje. Jégteste védte, akár a páncél. Körülötte gyermekek hancúroztak. Galambokat kergettek, s azok, mint szárnyas labdák megugrottak, majd visszatértek hozzájuk, és hagyták, hogy borzos tollaikat megsimogassák.

Ő sohasem játszott a galambokkal. Az ég madarait kereste. Azokat akarta megérinteni, magához csalogatni, hogy megtanítsák repülni. Gondolatai ilyenkor velük szárnyaltak, és bejárták a messzeséget. Láta a jövőt is felderengeni a ködből, biztatóan, csalogatóan hívták álomképek. A szülei büszkék voltak rá. Ez a gyermek olyan mint a táltos, hallotta nem is egyszer, hogyan dicsekszenek vele a rokonoknak, a szomszédoknak, az ismerősöknek.

Hirtelen kivált a tömegből egy kisfiú. Hozzá szaladt. Nem félt tőle. Megérintette jégtestét, a karjába kapaszkodott. Nevetett. Megmutatta neki nemrég kinőtt fogát, dicsekedett, büszkélkedett vele. Ő foggal jött a világra, a szülei örömére. A hiedelem szerint csodagyerek született. Szép jövő, hosszú élet vár rá.

Most túl van nyolcvanadik életévén. Az idő elrepült. Magányosan viseli a terheket, nem panaszkodik, nem is várja azt a végső percet, amitől mindenki retteg. Ő táltos, repülni, keringeni fog a világmindenségben. Az emlékeit szerteszórja, csillagpor lesz belőlük. Fénylik most is minden körülötte. A hullócsillagok azzal csábítanak, hogy megérintik a földet. Szikrákat szórnak szerteszét, és elkápráztatnak közelségükkel.

Izgatottan nézett körül, mintha újból fel akarná fedezni a várost. Ismerősöket keresett, nagyon szeretne beszélgetni velük. Körülötte nőtt az embertömeg. Gyűrűként szorította. Tekintete elveszett a labirintusban. Ki akart szabadulni. Vergődött a város forgatagában. Tudta, érezte, hogy sikerülni fog a találkozás. A sámán jött el ismét az emberek közé, meg akarja érinteni őket. Ki szeretné tární karjait, hogy megölelje a régen nem látott barátokat. Egy mozdulat kell csupán, hogy visszatérjen közéjük.

A mozdulat késlekedett. Tekintete elveszett a tömegben. Meringve bámult a semmibe. Nem talált kapaszkodót. Várta, hogy felfedezzék, észrevegyék. Gyöngéden megérintsék, kisimítsák csapzott haját a homlokából. Lássák kerek, fénylő szemét, s a fekete golyók táncoljanak az arcán. Meghódítsa az emlékeket, s győztesen nevésszen, mint régen. Hívják magukkal egy kiállításra, az operába, a színházba. Annyi boldogság van itt a földön. Miért kering mégis, árnyékba rejtőzve, mint a szellemek?

Itt van, és még sincsen. Csak a teste merevedett meg, a lelke most is élénk, a tekintete is kutató, fáradhatatlan. Észreveszi az Opera bejáratánál álló hirdetőtáblát. Nagy, színes betűkkel írják, hogy pénteken este ismét műsorra tűzik A hattyúk tava balettet. Még három nap van az előadásig. Vagy három esztendő. Mint a mesékben.

Szerelmes volt ebbe a balettbe. A hattyúk tánca elszedítette. Velük forgott a színpadon. Hagyta, hogy magával vigye a zene a fehérségbe, a varázslatba. A hattyúlányok gyöngéden átölelték. Együtt ringatóztak, lebegtek a térben. Az álomszerű fehérségből ekkor kivált a fekete hattyú. Táncolni kezdett, gólyalábon pergett szédületesen, mintha nem akarna megállni az ördögi forgásból. Közben magával húzta őt is, nevetett, hogy foglyává tehesse. Mindörökre.

Annyi esztendő telt el azóta, hogy hatalmas, lángoló piros rózsacsokrot ajándékozott a fekete hattyúlánynak, amikor mindenki az ártatlan fehérséget ünnepelte. Gondolatban rózsaszálakkal ölelte magához a rosszat, s azt rebegte, igaz, csak önmagának, hogy szeretlek. Megérintette a démon, s jó volt érezni, hogy foglya lesz a szemfényvesztésnek. Engedte, hogy elcsábítsák, vigye magával az örvény, szálljon alá a mélybe, mint kit elátkoztak.

Ha a fekete hattyúra gondol, ma is érzi, hogy a szerelemnek nincs határa. Átjárja a testet és a lelket, a táltosból ember lesz, aki tud vágyakozni, sóvárogni valamire, ami olyan közel van hozzá és mégsem tudja megérinteni. Emlékké zsugorodik, még mielőtt beteljesedne. Mert nem ölelhette magához sohasem, csak gondolatban. Elválasztotta őket a színpad, a valóság. A függöny lehullásával a képzelet világába emelkedő élmény. Gondolatai vitték tovább ilyenkor, néha olyan messzire, hogy félelmet érzett. Bolyongani fog, mert nem tud, vagy nem akar már visszatérni. Fogott rajta a varázslat a táltos megszállt vágyaitól. Tébolyultan kereste azt az egyetlen nőt, akit magának akart társnak, szeretőnek.

Beborult az ég. Láta, amint fekete foszlányok keringenek a feje fölött, majd sötét függönyként borítanak be mindent. Menekülnie kell ebből az alagútból, minél gyorsabban. Meg kell mentenie az álmát. A fekete hattyú biztosan ott kering a külvárosi házának a kertjében. Vergődik, hogy ne sebezze meg a szél.

A parkon át szaladt, mint akit üldöznek. A fák hajladoztak a szélben. Levelek hulltak a sétányra, mintha őszbe borult volna a táj. Nehezen szedte vaskos lábait, de vitte magával a félelem, attól tartott, hogy nem fog idejében hazaérni. Biztosan már vár rá a fekete hattyú. Tollait megtépázta a szél. Fodros ruhájába akaszkodtak a hulló falevelek. Nem tud peregni fél lábon, csak himbálózik. Dörgés szakítja meg Csajkovszkij zenéjét. A fúvós hangszerek nem tudják áttörni az ég morajlását, a hárfa felsír, majd belefutad könnyeibe.

Menekült tébolyultan. Nem látott senkit maga körül, a vihar elűzte a parkból az embereket. Nem törődött velük. Úgysem értenék meg az álmát. Nem ismerik a titkos jelszót, ami megnyitná nekik azt a varázslatos világot. Magára maradt mindörökre, ez a sorsa. Megátkozták látomásai. Nem kereste a földi boldogságot, és mégis érezte, hogy néha megérinti a beteljesülés érzése.

Tudta, hogy a hattyúk vándormadarak, de visszatérnek oda, ahol otthon érzik magukat. Ezért költözött a város szívéből abba a külvárosi kertes házba, ezért kereste a magányt. És várt a csodára hosszú éveken át. Néha az volt az érzése, hogy hallja a hattyúk dalát, éneklő madarak repkednek körülötte. Csak a fekete

hattyúlány maradt néma, de beszélt a teste, minden mozdulata, pergő gólyalába.

Havazni kezdett, bizonytalanul, tétován. Kapkodott, hogy elfogja őket és megállítsa a telet. Mindhiába erőlködött.

A pelyhek egyre nőttek, már el sem fértek a tenyerében. A nyárból az őszbe, majd a télbe kergette valami ismeretlen erő. A díszletek gyorsan változtak a színpadon. Hattyúk raja úszott át az égen. Keringőzni készültek, hópelyhekbe burkolózva várták, hogy fodros, habfehér tütüt öltsenek magukra, hajladozzon a testük, úgy kérjék, legyen a megváltójuk, szerelme törje meg a varázslatot.

Mindhiába esdekeltek. A fekete sohasem kérlete. Egyszerűen magával húzta a forgásba, vele örvénylett a vágy. Harminckét pergés, mely megismétlődött beteljesületlen álmaiban. Ha átölelhetné, majd magához szoríthatná, egy pillanatra talán megállna az idő. Sohasem öregedne meg.

Amikor erre gondolt, remegés járta át a testét. Mi lesz akkor, ha a fekete hattyú is megöregszik? Háta meggörnyed, fodros ruhája lecsúszik fonnyadt testéről. Pergő lába elgyengül, már nem tud forogni, csak himbálózik a levegőben. Segítségre vár. Át kell fogni a derekát. Gyöngéden megérinteni. Hagyni, hogy lecsússzon keze a fodros ruhán. Minden érintés akár egy villámcsapás. Felizzik a teste, magába szívja a zenét. Táncol a szeme, mintha ki akarna fordulni a gödréből.

Nem, a fekete hattyú nem öregedhet meg. Együtt él a halhatatlan zenével és a tánccal, hiszen ezekkel született. Megőrzi a kábulatot, mert ő maga a varázslat. Vele van most is, nemcsak álmait szövi át selyemfonállal, hanem hordozza, viszi magával a mese titokzatos világába. Ahol nyugalom van, mert álmodozni tud. A látomás és valóság között oly keskeny a határ. Átléphet rajta minden erőfeszítés nélkül. S ha átjutott, már nem hozhatja onnan vissza senki. Vele forognak a képek, testébe hatolnak az emlékek.

A kábulattól nem akar megszabadulni. Hiába is erőlködne. Zsibbadt lábait feléleszti a tánc. S ő pereg, amíg a lélegzete tartja. Belekapaszkodik a fodros ruhába, mint a vitorlába. A part eltűnik. A végtelen várja. Szárnyal a messzeségben.

Varga Melinda

Képzelt utazás 89-be

Király Farkas Sortűz című regényére

Decemberi, téli dél, 1989-et írunk. Nagycsoportos óvodás vagyok. Hazafelé tartunk a nagyszüleimmel Gyergyóból a szomszédos faluba. Zászlókat és könyveket dobálnak a magas lángok közé. Ijesztő. Bámulok ki az ablakon. Akkor hallom először a szót: forradalom. Ízlelgetem. Nem értem a jelentését, de érzem, csuda szépet, magasztosat rejt. Megkérdezem, hogy mit jelent pontosan. Túl kicsi vagy hozzá, ha nagy leszel, megérted – válaszolják, és ezzel le is volt tudva a dolog a nagyszüleim részéről.

Az örömmel, a boldogsággal képzettársítom. Olyan lehet, akár a vakáció. Egészen biztos rokon egymással a két szó, a hatalmas lángok után nem kellett többet szombaton óvodába járnom. Nem sokkal a forradalom után nagybátyám elköltözött Budapestre, egyetemre ment. Nagymami sokat sírt. Aztán nagyapám is elment, meg az apám is dolgozni, mert ott „odakint” jobban megérte, mint itthon. Mégsem lehet olyan szép ez a forradalom, mint elsőre gondoltam. A családba furcsa letargia költözött, hirtelen mindenki szomorúvá vált. Valahol itt ért véget a gyerekkorom, legalábbis ami a felhőtlen és örömteli pillanatait jelenti.

A kemény székely telek jégvirágból ráncokat ásnak az asszonyok arcára, s a fahasogatástól érdes férfitenyeryük lesz.

Sötét lépcsőházak, a kivilágítatlan, kátyús utcák, a mélysötét téli délutánok, mintha az Isten szénszemébe néztünk volna naponta – egyre távolabbiak ezek a foszlányok, régi diafilmek peregnek előttem.

Már nem voltam pionír, csak sólyom.

Azon a télen a szomszéd fiú nem jött haza a katonaságból. Az anyja sokáig viselt fekete kendőt, és napok alatt megöszült, teste összeaszott, úgy járt-kelt, akár egy kísértet.

A menyasszonya gyorsan talált magának mást, férjhez ment, de boldogság nem tudott gyökeret verni az új szerelembe. A fia születése után felkötötte magát a csűrben. A faluban azt mondják, azért, mert nem is az urától volt a gyermek, hanem a halott katonaszerelmétől, Mártontól, aki visszajárt kísérteni esténként. Amikor a kútra kimentek vízért, a vederből kirajzolódott a golyótól vérző arca. Azt is mesélik, költő volt, Bözsinek gyakran küldött levelet, a szövegbe verseket épített be. Bözsi különleges, szőke szépség volt, mintha a divatlapok borítójáról lépett volna ki, sudár alakját minden férfi csodálta a faluban.

Egyetlen levél maradt meg, véletlenül, a csűr padlásán. A többivel nem tudni, mi történt. Talán elégették, talán mai napig is ott rejtőznek valamelyik gerendarepedésben.

Bözsím, Szerelmem!

A vonaton írom ezeket a sorokat, alig váltunk el, máris epekedek magáért. A rémálmon töprengek, amelyről meséltem magácskának is. A puska csövét érzem a tarkómon, az ezredes viccből a fejemhez szorította, ordította, ha még egyszer elhibázom a díszlépést, fogkefével takaríttatja fel velem a mosdót, vagy golyót ereszt a fejembe, majd röhögött az ijedt arcomon, mint az eszelős.

Nagyon hideg van a vagonban, a lélegzetet látni lehet, kettészeli a hűvös, érces levegőt. Még jó, hogy hoztam magammal szimpla Carpați-ot, a füst kicsit bemelegíti a fülkét.

Szerelmem, a maga melegsége kellene most nekem, idekupo-roghatna mellém az ülésre, zötykölődnénk kettecskén Aradig. A lenszőke hajának illatától bódult még a fejem, s mintha búzatábla lenne, úgy aranylik tengerszemében a nyár. Csak maga miatt teljesítettem a lövészeten a harminc pontból huszonkilencet, hogy kimenőt kaphassak, s édes ajkát, finom bőrét érezhessem újra.

Kibírjuk az esküvőt, azt mondta. Hát nem bírtuk ki! Erősebb volt a szerelmem, ő győzött.

Maga most ezért végtelenül szomorú. Hát tehetek én arról, hogy ezek a vad katolikusok ekkora bűnnek tartják a szerelmes-

kedést, két ember őszinte közeledését egymáshoz? Az, hogy nekem őrizgette idáig magát, mérhetetlen örömmel tölt el, s higgye el, ez minden másnál fontosabb.

Epekedek magáért, higgye el, nem élek vissza a bizalmával, holtomiglan szeretni fogom.

Még néhány hónap, és leszerelek, még nagybőjt előtt oltár elé viszem. Tartson ki, Bözsike, ne itassa az egereket. Húsvétkor már közös hajlékunkban ölelhetjük egymást. Erre gondoljon, és ne alkonyodjon kedve. Legyen pirkadat arcán, madárröptű öröm.

Örültem volna, ha kiműtik a fél vesémet, de az orvos nem kockáztatott, jó ember, s tudta, milyen pokolba megyek vissza. Ő is hallotta a rádióban, Temesváron belelőttek a tömegbe, sok az áldozat, több ezren is lehetnek. A kollégáját elvitték a szekusok, napokig tartották bent, egy kicsi sötét veremben, a családja azt hitte, haza sem jön, odaveszett. Megfenyegették, zsarolták a családjával, ha nem jelent, kikészítik, földönfutóvá teszik. Ezek mindenre képesek. Aláírta a papírt. Fél mindenki. Retteg a mi drága Jóska orvos barátunk is, ezért nem vállalta a műtétet. Ha kiderül, semmi baja a vesémnek, engem is, őt is száműzik a Duna-csatornába. A kaszárnyából visszajövök magához, de onnan soha.

Fél nap is eltart, amíg az ezredhez érek, lassan mennek ezek a koszos, hideg vonatok.

A fiúkkal félszavakból is értjük egymást, svábok, románok, zsidók és cigányok vegyesen vannak az osztagunkban, már egész jól megtanultam románul, és németül sem esik nehezemre beszélni. Kiszökünk Németországba, visszük a mamát is, egyet se búsuljon, amíg engem lát. Csak az az átkozott túrós makaróni ne lenne! Azt sose készítsen nekem vacsorára, megutáltam. Bogár is van benne, de megesszük, mást nem adnak.

Esténként, ha lehunyom a szemem, elmegyek magához, álomban megölelem, megcsókolgatom. Nézzen bele esténként a kútba, s arca helyett az enyémet látja majd. Ez tartsa a lelket magában, amíg meg nem érkezem forró öléhez újra.

A maga szerető Mártonja

Hudy Árpád

Darwin-mise, avagy Isten, a makacs túlélő

Ha minden jól megy, és Isten, akarom mondani az MI (vagyis a Mesterséges Intelligencia) is úgy akarja, éppen ma, 2018. február 6-án veheti kézbe a magyar olvasó az amerikai sikerszerző, Dan Brown legújabb regényét. Az angol nyelvű originál, az *Origin* tavaly október 3-án jelent meg, s alig egy napra rá több mint ötven fordításban dobták piacra világszerte. Az első félszázba a magyar nem fért bele – talán a labdarúgó-válogatottak világranglistás helyezését vették figyelembe a promóciós guruk a különféle nyelvek és irodalmi könyvpiacok fontossági sorrendjének megállapításakor.

A német viszont – akár a foci, akár a Bruttosozialprodukt okán – nyilván belefért, s még egy (könyv)kiadós misét is megért a sötét vatikáni titkok regényes kórboncnokát menedzselő stábnak. (Merthogy a Frankfurter Könyvvásár, azaz a Frankfurter Buchmesse nevében a 'Messe' a magyar 'mise' megfelelője is.) Így hát két héttel legújabb ópuszának világpremierje után a metafizikai-tudományos thriller nagymestere maga is megjelent rajongói és persze a sajtónyilvánosság előtt a Majna menti metropolisz éves könyvszentélyében. Megnyerő közvetlenséggel nyilatkozott ötödik – borítékolhatjuk – sikerkönyvéről. Nem mindig szerencsés meghallgatni a szakácsot, amint saját főztjét elemzi, de ezúttal érdemes odafigyelni. Többek között ezt mondta Brown:

„Túléli-e Isten a tudományt? Szerintem ez korunk egyik legfontosabb kérdése. Történelmileg nézve egy isten sem élte túl a tudományt. Az ókorban egész panteonnyi isten szolgált magyarázatul mindarra, amit nem értettünk a természetben. Az árapályra vagy a napfelkeltére, például. Idővel jött a tudomány, és megmutatta, hogy az árapálynak semmi köze Poszeidónhoz.

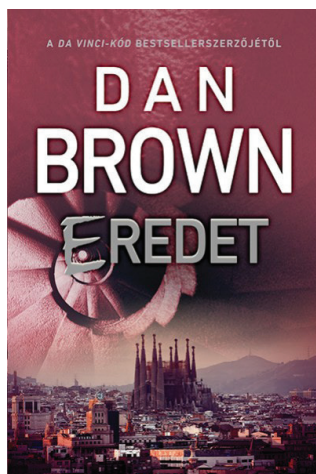
Ha villámlik, az nem Thor műve, és így lassan eltűntek ezek az istenek. A regény felteszi tehát a kérdést: elég naivak vagyunk-e manapság is azt hinni, hogy a jelenkor istenei száz, ötszáz, ezer év múlva is létezni fognak még? (...) Meghallgattam a Charles Darwin-misét, amely liturgikus zene Darwin-szövegekre. Tudomány és vallás fúziója. Őszintén szólva egy hivatásos zeneszerző műve, aki történetesen a testvérem. Meghallgattam, és elgondolkodtam a teremtés tanán. Majd elgondolkodtam az evolúció elméletén, azon, hogy honnan jövünk, és hová megyünk. Igazából ez ihlette az *Eredet* megírását.”

Darwin-mise... Evolucionista liturgia... Nem semmi! Bár, ha meggondoljuk, *A fajok eredetének* szerzője, aki oly sok álmatlan éjszakát szerzett a klerikális tanok majmolóinak, a Westminster-katedrálisban alussza örök álmát. De hol maradnak az áhítatos Marx-zsoltárok, és mikor csendül fel a magasztos Freud-oratórium? Megérdemelne ugyanis egy ateista tedeumot az egész európai tizenkilencedik század, amely bizonyos értelemben nem más, mint Isten impozáns nekrológiát harsogó kórusmű, tudományos, művészeti és politikai szólamokkal. Egymással versengve temeti ekkoriban a legfelső transzcendens létezőt materialista bölcsélet, pozitivistá tudomány és szocialista társadalomtan, hogy aztán egy elrévült költő-filozófus záróakkordként kiállítsa róla a halotti bizonyítványt: Isten halott!

Nietzsche anyanyelvén él egy mondás, mely szerint az, akinek holt hírét költik, tovább él. Isten, úgy tűnik, haszonélvezője e német szentenciának. És hogy Dan Brown nem alaptalanul aggódik Isten túlélése miatt, azt igazolja Nicolás Gómez Dávila szellemi fricskája is: „A vallás halálát hirdetőik ugyanúgy megnevettek, mint azok, akik azt jövendölték, hogy a mozdonyok megölik majd a költészetet.” Arra pedig, hogy az *Eredet*ben – a feuerbach-i *homo homini deus*, a comte-i *emberiség*, mint *legfőbb lény* és végül, de nem utolsósorban a nietzschei *Übermensch* után – a tudomány apoteózisát megtestesítő szuperkomputer, vagyis a Mesterséges Intelligencia (MI) lép Isten örökébe, még egy gonosz, avagy rendkívül „naiv” sziporka a nagy kolumbiaitól: „A diadalmas tu-

dománynak, metafizikailag szólva, csak annyi sikerül majd, hogy bebizonyítsa a világ létezését. A pusztá, csupasz létezését, a tiszta, üres létet.”

Ráadásul meg nem erősített hírek szerint készül a notórius haldokló ellencsapása: Isten akciódús musicalt ír egy amerikai sikerszerzőről és a természetes intelligenciáról...

LOVÁSZI EDINA dalszerző, énekes, színész és bábszínész. Nevére akkor figyeltek fel az irodalomban, amikor a 2016-os Versmaratonon Papp-Für János megzenésített versével második helyezést nyert. Tavaly Terék Anna versének énekes adaptációjáért és a Gyurkovics Tibor országos versmegzenésítési versenyen díjazták. Novemberben gyerekversekből rendezett jótékonysági bábkonzertet zenekarával. LAIK ESZTER beszélgetése LOVÁSZI EDINÁval.

Fotó: Farkas László Fecó

Dallal, versben, bábbal

– *Hogy miként ismerkedtünk meg, azt későbbre hagyom, mert személyes a történet, noha szintiszta irodalom. Kezdjük inkább korábbiakról. Amikor legutóbb beszélgettünk, és szóba jött, hogy ki mit süt-főz karácsonyra, említetted, hogy „klasszikus” vidéki helyen nőttél fel, állatokat tartottatok, úgyhogy nálatok hagyományosan nagy készülődéssel jár az ünnep. Honnan jössz?*

– Egy kis faluban, Zsombón nőttem fel. Az ünnepek, mint faluhelyen általában, az egész családot összehozták, és miután mindenki hozott egy-két finom falatot, végül mindig bőséges lakomák és nagy beszélgetések jellemezték, többek között a karácsonyt is. A szüleim gyerekkoromban állatokat tartottak, volt otthon kutya, macska, tehén, birka, tyúk, disznó... én is sok mindenben segítettem a ház körül, de emlékszem, nagyon szerettem a szobámban egyedül lenni egy-egy verseskötettel is. Amivel még órákat tudtam eltölteni, hogy apukám régi bakelitlemezeiről kis kazettára másoltam azokat a dalokat, amelyeket meg szerettem volna tanulni. És onnantól megállás nélkül azokat hallgattam. Ráadásul a falu egyetlen iskolája egy művészeti iskola, így nyolc

évig tanultam zongorázni, népi énekelni, és kórustag voltam. Iskolán kívül pedig táncolni jártam.

– *Miközben, úgy tudom, nincs meg a művészeti „alapozás” a családban, te vagy az első hajítás ezen a téren. Mi terelt a színház felé?*

– Nem voltunk színházba járás család, nem is emlékszem gyerekkoromból sem prózai, sem bábszínházi élményre. Viszont az általános iskolában rászoktam a könyvtárba járásra. Olvastam verseket, balladákat, meséket, és gyakran elő is adtam őket. A színház inkább a szövegek felől kezdett érdekelni. Kíváncsi voltam arra, hogy az olvasott szövegek hogyan hangzanának előadva, így elkezdtem őket megtanulni és elmondani. Persze ez nem volt ilyen tudatos, inkább érzetek és érzések alapján alakult ki. Tanáraimtól az általános iskolában sok visszajelzést kaptam, hogy énekléssel lenne érdemes foglalkoznom a jövőben. Nyolcadikban egy szegedi énektagozatos iskolába jelentkeztem, de az osztályfőnököm azt tanácsolta, hogy nézzem meg a szentesi drámatagozatot is. Sem én, sem szüleim nem hallottunk korábban az iskoláról. Bejelöltem utolsó helyen a Szentesi Horváth Mihály Gimnázium dráma tagozatát, és a felvételi olyan fantasztikus élmény volt, hogy azonnal tudtam, oda szeretnék járni. A négy év ugyanolyan volt, mint a felvételi: felszabadultan játszottunk, miközben komoly kérdésekkel foglalkoztunk, remek drámapedagógusokkal, rendezőkkel. Ezek után nem is volt kérdés, hogy a világ és önmagam megismeréséhez és kifejezéséhez (elmeséléséhez) számomra a színház és az előadóművészet a legmegfelelőbb forma.

– *Úgy tűnik, hogy a három művészeti ág, a szövegé, a zenéé és színházé kezdettől fogva összekapcsolódik benned, mintha erre születted volna. Nem próbáltak soha elbillenteni valamelyik irányba, hogy „döntsd el, mivel akarsz foglalkozni”?*

– Én magam is sokszor éreztem azt, hogy ha a három közül csak az egyikre koncentrálnék, akkor abban jobban fejlődnék, nagyobb lépésekkel érnék el oda, ahová szeretnék. De mindig arra jutottam, hogy engem éppen ez a sokszínűség érdekel. A zenében megtalálni a szöveget, a szövegben pedig a zenét, például. Ehhez idő kellett, de az, hogy bizonyos dolgok lassan állnak össze, ki-

mondottan segíthetnek abban, hogy mélyebben gondolkodjon az ember. Ezt a komplexitást és mélységet szerettem meg többek között a bábszínházban is. Ami az elbillentésről eszembe jut, hogy sokan figyelmeztettek a művészpálya nehézségeire. Volt olyan rendezőnk, aki úgy nyitotta féléves képzését, hogy kijelentette: ha tehetjük, ne legyünk színészek. De néha a pozitív megerősítéssel is nehéz mit kezdeni. Egy meghallgatáson például jelezték, hogy a gondolkodásom alapján rendezőnek kellene mennem. Ez a mondat is ott motoszkál a fejemben, hogy milyen szép lenne létrehozni egy egész előadást. Talán ennek első próbája az a színházi elemekkel is dolgozó koncert, amit novemberben mutattunk be. Abban egészen biztos vagyok, hogy a szöveg–zene–színház hármass bár-melyikéről mondanék le, erős úr támadna bennem.

– *Magyarországon egészen kiemelkedő előadók művelték és művelik e „hármass egységet”, most hirtelen a Cseh Tamás–Bereményi-páros jut eszembe, Koncz Zsuzsa, Bródy János, Adamis Anna, Hobó, Huzella Péter, a gyerekműfajban (ami persze ugyan-úgy felnőtt is) Halász Judit... Van olyan hagyomány, amihez kapcsolód magad, vagy ami meghatározó számodra?*

– Ki tudok emelni olyan alkotókat, akik nagy hatással voltak rám. Gimnáziumban például ilyen volt Cseh Tamás. Felnőttként láttam először Huzella Pétert és Kaláka-koncertet – mindkettő lenyűgözött. A Makám és Kolinda zenei világa is közel áll hozzám. De nagyon tetszenek Harcsa Veronika versmegzenésítései is. Összességében, amikor egy verset megzenésítek, akkor a saját szempontrendszeremre próbálok odafigyelni. A legfontosabb, hogy hitelesen tudjam közvetíteni a szöveget. De már a szövegválasztás is rólam mesél. Nagyon szeretem például a monológyszerű, énekelt szövegeket. Olyan dalokat igyekszem írni, amelyekben valaki megszólal, és egy sűrített pillanatban, egy határhelyzetben végül elmondja, ami foglalkoztatja, ami bántja, vagy éppen azt, aminek örül. Ezek olyan megszólalások, amelyeket csakis egyedül tudok elmondani, kíséret nélkül, illetve magamat kísérve több szólamban énekelve, looperrel. Más daloknál, például a gyerekeknek szóló koncerten, fontosak a hangszerek.

Azt, hogy valami hangszeres vagy szólódal lesz-e, már a megírás elején eldöntöttem.

– *Amit a monológszerű dalokról mondasz, engem a klasszikus balladákra emlékeztet. És ehhez egy nagyon modern eszközt használsz, a loopert, amit például a beatboxosok is. Ez így együtt nagyon újszerű és eredeti előadói műfaj...*

– Érdekes, hogy ez jutott eszedbe, mert a ballada fontos forma számomra. Gyerekkoromban megtanultam egy népballadát, amit elő is adtam, és azzal váltottam ki elismerést, hogy félig énekelve, félig elmondva szólaltattam meg. Azt hiszem, ez volt az első olyan szereplés, ami igazán közel állt hozzám. Népi énekkel már nagyon korán elkezdtem foglalkozni, de az ének és az irodalmi szöveg előadása ekkor tudott összeérni először az életemben. Meghatározó volt ez az első felfedezés, hogy zene és szöveg ilyen magától értetődően össze tud kapcsolódni, át tud folyni egymásba. A looper egy rengeteg lehetőséget kínáló eszköz, amivel az énekelt szöveg legtisztább, legegyszerűbb formáját megtartva igyekszem megszólítani a 21. század közönségét.

– *A szöveges „alapanyagot” hogyan találod meg? Mindig irodalmi mű, vagy van, hogy te magad írod?*

– A magyar versek – klasszikusok és kortársak egyaránt – mindig fantasztikus felfedezést jelentenek. Lenyűgöz a szavakkal való játék, és az, ahogyan a szavak mesterei sűríteni tudják a gondolataikat, érzelmeiket. Hogy magamnak írjak, soha nem merült fel, mert meg sem közelíteném az általam szeretett költőket. A vers egy nagyon bonyolult forma, olyan nyelvi rétegződéssel, amihez különös tehetség kell. Olyan versekkel szeretek foglalkozni, amelyek egy adott témában a legerősebben, a legpontosabban vagy a legszebben tudnak elmondani valamit. Amelyek úgy írnak le valamit, ahogyan még senki korábban.

Terék Anna *Sziget* – *Gáspár* című verse például első olvasásra sokkolt. Olyan erős volt az élmény, hogy eszembe se jutott, hogy megzenésítsem. Aztán vissza-visszatért a vers a fejemben, és nem hagyott nyugodni. Éreztem, hogy kezdenem kell vele valamit, így elhatároztam, hogy megzenésítem. Amikor elkészül

egy dal, mindig iszonyú kíváncsiság és félelem van bennem, hogy vajon a költőnek mi lesz a véleménye, de szerencsére eddig csak jó élményeim vannak. Szép, amikor kiderül, hogy a szöveg szerzőjét ugyanúgy megérintette a megzenésítés, mint engem korábban a vers.

– *Többször meghallgattam ezt a dalt, nehezen szabadul az ember a hatása alól. Költőket szoktak kérdezni arról, hogyan hívják elő az ihletet. Benned hogyan születnek a dallamok?*

– Napokon át a vers, a szöveg és ezek rám gyakorolt hatásában élek. Teljesen beszippant az, amivel éppen foglalkozom. Amíg nem készül el a dal, addig szinte csak arról tudok gondolkodni. A konkrét dal egy, a választott szöveghez rendelt hangulatból indul. Van egy érzetem a szöveg alapján, amit szeretnék kibontani, formába önteni. Ehhez dallamrészleteket rendelek, és utána ezeket a részleteket próbálom összerakni, illetve csiszolni, pontosítani. Aprólékos és türelmet kívánó folyamat ez, melyben minden új részlet módosítja a korábbiakat, és gyakran újra- és újrarendeződnek a már helyükre illesztettnek hitt elemek.

Az elmúlt évek gyakorlata alapján kialakult az a praktikus, produktív módszer, ami a leghatékonyabbnak bizonyult, és amiben én is jól érzem magam. Korábban többször előfordult, hogy hat hét óra ülés után vettem észre, hogy nem mozdultam el a zongorától. Néha ebből a flow-élményből nagyon jó dolog született, sokszor viszont nem vettem észre, hogy eltértem attól az úttól, amit kijelöltem magamnak, és a dallamok nem is azt fejezik ki, amit szerettem volna. Ilyenkor visszatértem az eredeti gondolatomhoz, és újra elkezdtem dolgozni. Egyébként olyan is volt, hogy semmi nem született a nap folyamán, majd hajnalban arra keltem, hogy álmomban elkészült a dal. Másnap csak fel kellett venni. Ennek persze előfeltétele volt az előző nap kísérletezése. A színházban azt tanuljuk, hogy próbálkozni kell, a próba azért van, hogy rossz lehess, hogy felelősség nélkül kipróbálj mindenfélét. Én ezt a mentalitást követem a dalok írása közben is.

– *Úgy tudom, a Terék Anna-megzenésítésért díjat is kaptál. Hol indultál vele, és milyen volt a mezőny?*

– Az elmúlt két évben a Magyar Írószövetség és a Magyar Napló Kiadó a kortárs magyar költészet népszerűsítése érdekében pályázatot hirdetett kortárs versek megzenésítésére. Mind a két évben pályáztam, a másodikra az említett Terék Anna-vers megzenésítésével, az *Állok a parton* című dalommal. Az öttagú zsűri döntőbe juttatta, ahol később, ahogyan említetted, díjazták is azt. A díj azért is volt fontos, mert nem zenekarral, hanem a capella énekkel indultam a pályázaton, egyedülként a mezőnyben. Tartottam attól, hogy kevésbé lesz látványos vagy hatásos a produkció, mintha négyen, öten állnánk ki a színpadra. A visszajelzések alapján azonban éppen fordítva történt a dolog, és az, ahogyan egyes szám első személyben, egyedül szólaltam meg, még erőteljesebbé tette a dalt, és kiemelte a szöveg jelentését.

– *Papp-Für János Kezdet című versét is így adtad elő a 2016-os Versmaratonon, és ezt is díjazták. A szerző mit szólt az énekelt változathoz?*

– Igen, ezzel akkor pályáztam, amikor egy évvel korábban először rendezték meg a versenyt. A döntő előtt János írt egy üzenetet, hogy nagyon örül a versválasztásnak, és később eljött a versenyre is. Fantasztikus élmény volt az egész nap, amihez nagyban hozzájárult az, hogy János pozitívan értékelte a dalomat. Azt mondta, hogy minden gondolatát pontosan értettem, és hogy olyan motívumokat, sorokat emeltem ki az eredeti szövegből, amelyek az általa is fontosnak tartott gondolatokat segítették, erősítették. A vers témája – a szülő–gyerek viszony – egyébként beszélgetéseink alapja lett később. János versének beszélője egyszerre gyermek és felnőtt. Ez teszi számomra különlegessé a szöveget, csakúgy, mint a költő későbbi, *Árnyékapa* című kötetét.

Nagyon jó lehetőségnek tartom ezt és a hasonló pályázatokat mind a kortárs versek népszerűsítése, mind a megmutatkozni vágyó zenekarok, szólisták szempontjából. Erre a versenyre amatőr és profi előadók, régóta zenélők és pályakezdők is jelentkeztek. Miközben a művészet versenyeztetése mindig egy kicsit furcsa dolog (hiszen néhány leírható elem mellett a szempontok jó része mindig szubjektív lesz), a könnyűzenei világban elég ke-

vés pályázati lehetőség van. A színházi közeggel ellentétben, ahol még mindig többféle támogatásra lehet pályázni, a zenészeknek és induló zenekaroknak a helyzete sokkal nehezebbnek tűnik. Egy-egy ilyen versenyen a megmutatkozás lehetősége mellett értékes találkozások jönnek létre a közönséggel, a többi pályázóval és a zsűri tagjaival is. Nekem személyesen pedig megerősítést adott a díj (illetve azok a beszélgetések, amelyeken a pályázat döntője után részt vettem) abban, hogy érdemes nagyobb léptékű produkcióban is gondolkodnom és koncertanyagot is összeállítanom.

– *Ez a bizonyos koncertanyag már össze is állt gyerekversekből – így ismertük meg egymást, hiszen az Abszurd, bravúr, celeb című kötetem anyagából zenésítettél meg verseket (remélem, ezt a személyes vonulatot elnézik majd az olvasók). Engem nagyon megleptél, amikor megkerestél, sosem számítottam volna ilyesmire. Tudatos keresgélés eredménye volt, hogy rátaláltál a kötetre?*

– Nagy örömemre valóban megszületett ez a koncertanyag. A legtöbb színházi tapasztalatom a gyerekközönségnek játszott előadásokból származik, így arra gondoltam, elég jól ismerem őket ahhoz, hogy nekik készítsek valamit. Az alapkoncepció része volt, hogy nem különböző költők verseinek válogatásából szerettem volna dolgozni, mert egy egységes, önálló világot alkotó dologban gondolkodtam. Az *Abszurd, bravúr, celeb...*-re hosszas keresés után bukkantam rá. Először olyan kortárs költők verseit olvastam, akiket korábban már ismertem és szerettem, de náluk nem találtam olyan kötetet, amelyet egységként tudtam volna kezelni. Így tovább kerestem, és az év legjobb gyerekkönyveit összegyűjtő listán megtaláltam a te könyvedet, és munkához is láttam rögtön.

– *A gyerekközönség nyilván más szövegfeldolgozást igényel, hiszen itt már zenekarral léptél fel, hangszerekkel – meg mással, is, de erre mindjárt külön kitérek.*

– A színházi előadásoknál is azt szoktuk mondani, hogy nem gyerek- vagy felnőttelőadásokról van szó, hanem jó és rossz előadásokról. Ami komoly sikert arat a gyerekeknél, az a felnőtt-

teknél is hasonlóan népszerű. A minőség tehát nem korosztályi kérdés. A zenével kapcsolatban is ugyanezt gondolom. Nem szabad leegyszerűsíteni vagy lebutítani a zenét sem. A gyerekeknél kiemelten fontosnak tartom azt, hogy ízlést is formálunk, amikor nekik mutatunk valamit. Miután mindenhol zaj és zene veszi körül őket, arra kell törekednünk, hogy az élő zenével való találkozás más legyen. Nem akarok túl nagy szavakat használni, de egyfajta ünnepként kellene kezelni ezeket az alkalmakat, ami kihozza a füleket a mindennapok háttérzenéjéből. Hogy visszakanyarodjak az előző kérdésedhez, vannak életkori sajátosságok, amire oda kell figyelni. Ilyen például a dalok hossza, a hangszerek sokszínűsége, az ének és a hangszeres szólók aránya, a koncerten belül pedig a lírai és a pörgős dalok száma, illetve a szövegek kiválasztása.

– *Valamint bábokkal is kiegészítetted az előadást, egy történetbe ágyazva a dalokat. A bábjátékos éned készítetted erre, vagy praktikus szempontok, tehát a gyerekeknek tetted így befogadhatóbbá az énekelt verseket?*

– Amikor a kötetből válogattam a verseket, akkor jutott eszembe, hogy milyen jó lenne, ha a több versben is szereplő Pali a koncerten is feltűnne. Az, hogy ő egy bábfigura legyen, csak később döntöttem el, bár – ahogyan a kérdésedben is benne van – nem volt nehéz döntés, hiszen vonzódok a műfajhoz. Ez persze önmagában még nem lenne elég ahhoz, hogy valami színpadra kerüljön. Említettem, hogy nem különálló dalokban, hanem egységben gondolkodtam, amit nagyban segít Pali alakja. Olyan figurát képzelünk el Somogyi Tamás rendezővel közösen, aki amellet, hogy narratív szövegekkel összeköti a dalokat, képes megmozgatni a gyerekeket. Játékba hívja őket, és történeteivel, élete különböző eseményeinek elmesélésével segíti a dalok szövegének megértését. Hiszen a kötet és a versek különlegessége, hogy minden vers egy idegen szó verses magyarázata is. A gyerekek sokkal könnyebben azonosulnak egy velük egykorú figurával, jobban értik a problémáit, történeteit, mint egy felnőttét, és mivel a saját korosztályukat ismerik a legjobban, azt is tudják,

hogy mitől különleges, furcsa, csodálatos vagy éppen bosszantó a figura, akit a színpadon látnak.

– *Úgy láttam, a gyerekek vették a lapot – ez számomra is egy-fajta élő tesztje volt a szövegeknek. Téged ért valami meglepetés, amire esetleg nem készültél fel? És úgy általában: volt már olyan, hogy a gyerekközönség visszajelzései alapján alakítottál vagy alakítottatok valamit egy előadáson?*

– Valóban, ahogyan mondd, „vették a lapot”. Sőt! Annak nagyon örültem például, hogy olyan dalok refrénjét is velem énekeltek, amit előtte nem tanultunk meg közösen. Ez azt jelenti, hogy sikerült olyan hangulatot teremtenünk, amiben a gyerekek hangosan, bátran, felszabadultan énekelnek. Az interaktív részek (például a bábbal való kommunikáció) is nagyon jól sikerültek. Leginkább az jelentett feladatot, hogyan zárjam le a gyerekekkel a közös játékot, és kezdjem átkötni a következő dalt. Ez persze örömteli feladat, hiszen az aktivitásuk azt jelenti, hogy érdekes, izgalmas helyzeteket kínáltunk nekik. Olyan erős vágyat éreztem bennük a megszólalásra és a részvételre, hogy lehet, hogy a jövőben érdemes eggyel kevesebb dallal és még több interakcióval készülnünk. Figyeljük a reakciókat, és igyekszünk építkezni belőlük. Ez segít abban, hogy ne fáradjon el az előadás, és újabb és újabb kihívásokkal kelljen megküzdeniük az alkotóknak. Érződik, hogy melyik színházi produkciót követi aktívan a rendező, és melyiket „hagyja magára”. Bevett szokás az is, hogy tesztközönség nézi meg az egyik próbát néhány nappal a bemutató előtt. Velük beszélgetünk, és ha valamiről egyértelműen kiderül, hogy máshogyan értelmezik, mint szeretnénk, akkor alakítunk az előadáson. Szerencsére a zenekarunkban olyan társakra találtam, akik időt és energiát tettek és tesznek abba, hogy a lehető legjobb megoldásokkal álljunk színpadra. Ha megengeded, szeretném megemlíteni őket név szerint is: Kertész Endre, Morvai Tamás és Szegő Dávid. És ha már nevek, a megzenésítésben sokat segített Sütő Márton és Keönch László Farkas is.

– *Többször emlegetted a színházat mint közeget – játszol báb-színházban és „felnőtt”-színházban is. Van, amelyik jobban vonz?*

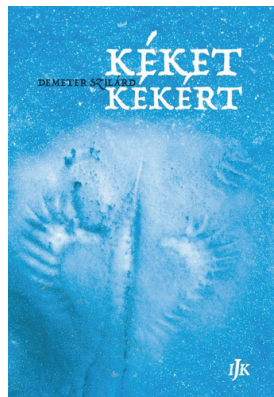
– A bábszínház ellentéte nem a „felnőtt”-színház. Sajnos a 20. század második felének magyar kultúrpolitikája alakította ki azt a rendszert, ahol a báb „csak” gyerekműfaj lett. Európa nagy részében ez nincs így, általános jelenség, hogy a bábszínház dél előtt gyerekeknek, este felnőtteknek játszik, hiszen ugyanolyan formáról van szó, mint mondjuk a tánc vagy a fizikai színház esetében. Engem a színházban a különböző előadások központi kérdései, legfontosabb témái érdekelnek, illetve az, ahogyan ezt feldolgozzuk, átgondoljuk az aktuális alkotócsapattal. Nem korosztályhoz és nem formához vonzódok, hanem az elmélyült munkához, a fontos témafelvetésekhez és a különböző gondolkodásmódok, érvek találkozásához.

– *Miben vagy hol láthat, hallhat majd idén a közönség?*

– Mindenekelőtt remélem, hogy minél több *Abszurd, bravúr, celeb*-koncerten találkozunk majd a közönséggel. Január közepétől a zalaegerszegi Griff Bábszínházban próbálom a *Szépen szóló babakamadár* című bábelőadást. A hónap végétől ezt fogjuk játszani Zalaegerszegen és a környékbeli városokban, falvakban. Februárban is folytatjuk, de eközben már a Lúdas Matyit is felújítjuk ugyanitt. Ebben az előadásban külön kihívást jelent, hogy néhány jelenetben gólyalábon játszom. Budapesten pedig a Kerekasztal Színházi Nevelési Központtal közösen létrehozott előadásban veszek részt, *Milenda* a címe. Ebben a történetben egy tízéves kislányról játszunk, aki az új helyre költözés nehézségeivel, saját féltelmeivel és döntéseinek felelősségével küzd meg. Ami érdekes, hogy ebben az előadásban színészként és drámatanárként is közreműködöm. Mindezek mellett még idén szeretném bemutatni versmegzenésítésekből összeállított saját, felnőtteknek készülő koncertemet.

Molnár Dávid

Erősz vagy Erisz? — Demeter Szilárd az emberi természetről

A 2017-es könyvhétre jelent meg Demeter Szilárd *Kéket kékért* című kötete, amely többek között egyik korábbi írásából, az *Egérfelügyelőből* nőtte ki magát. A történet Székelyföldön, a Hargita lábánál játszódik, főszereplője egy kisfiú, Egyszemjankó, aki a hegyen él, s akinek apja, a „bolond doki” rögtön a könyv elején szívelégtelenségben meghal. Már az első fejezet tökéletesen tükrözi a könyv hangulatvilágát, stílusát, a fiú ugyanis nem habozik feldarabolni édesapját, hogy beleférjen egy ládába, amelyben eltemetheti. E tette mögött persze nem valamiféle barbár ridegség, hanem épp ellenkezőleg, „brutális” érzékenység áll, s a furcsán összeillő, bizarrul összetett érzésekből, attitűdökből még bőven kijut az olvasónak, mire a kötet végére jut.

Valamilyen változás előtt állunk, ez már rögtön az első mondatból világos; sosem látott sarki fények tűnnek fel ugyanis a Hargitánál, s egyes szereplőknek egyenesen az jut eszükbe, hogy ajtajukon a világvége kopogtat. Az olvasó ebből azt gondolná, hogy megint valami posztkommunista, keleti blokkos abszurdot kell megemésztienie, de nem erről van szó, hiszen már a fülszöveg tájékoztat, hogy a történet az 1989-es romániai forradalom idején játszódik. Legalábbis egy része. Ugyanis csak a 126. oldalon kiáltja el magát az egyik szereplő, hogy: *„Nemsokára vége lesz ennek az egésznek, megdöglök minden kommunista! ... bement a Szabad Európa, hogy Bukarestben forradalom van...”* A Székelyföld e rejtettebb zugában a nagy események persze elmaradnak, egy szerencsétlen kövér milicista kivételével mind kerek

oldanak a diktatúra kiszolgálói. Rajta azonban kiélik felgyülemlett gyűlöletüket az emberek: kegyetlenül agyonverik, miután karmaik közé vezeti őt Egyszemjankó barátja, Kagur, aki eljátsz-sza, hogy segíteni akar rajta.

Nem kevésbé szörnyű kimenetelű azonban a kötet más szereplőinek élettörténete sem, s az elbeszélés, a benne megjelenő emberi viszonyok és mozgások végeredményben visszavezethetők egyetlen eseményre, amiről csak a könyv vége felé értesülünk a maga teljességében. A 148. lapon kiderül ugyanis, hogy Egyszemjankó apjának első felesége meddő volt, így a doki megcsalta fűvel-fával, és teherbe is ejtett egy másik nőt, Egyszemjankó édesanyját. Gyűlöletét az első feleség a kisfiúra öntötte ki, örökre el is átkozta a bölcsőjében fekvő Egyszemjankót: „*Legyen átkozott a fiatok, haljon meg mindenki, akit szeret.*” Ez az átok lesz a kötet egyik központi motívuma, ugyanis ez fogja Egyszemjankó életútját, s így a történetmesélés medrét alakítani. Mindez elismerésre méltóan csapódik le a nem kis leleménnyel kitalált címben. A *Kéket kéért* a bibliai Kivonulás könyvének 21. fejezetére utal, ahol a 23–25. versben hangzik el a nem sokkal később motóként is felhasznált részlet: „*De ha veszedelem történik: akkor életért életet adj. Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért; Égetést égetésért, sebet sebért, kéket kékért.*” Jól kivehető e versekből, hogy tulajdonképp nem másról van itt szó, mint a talio-elv szentírásbeli megfogalmazásáról. Ez a primitívnek tekintett büntetőjogi alapelv már az ókori Keletről is ismert, s azt mondja ki, hogy a büntetésnek ugyanolyan jellegűnek és mértékűnek kell lennie, mint amelyet a büntetendő személy okozott. Ha tehát valamely polgár kiüti egy másik polgár fogát, akkor az ő fogsora sem úszhatja meg épen. A szentírási citátum az elbeszélés folyamába is beékelődik: a könyv 157. lapján (a főszöveg utolsó előtti bekezdésében) a főszereplő nagyapja mint parancsolatról beszél róla, mikor az asztalon fekvő *Bibliára* bök Egyszemjankó jelenlétében. Ekkor ismét szövegszerűen idéződik fel a passzus, s megtudjuk, hogy felesége halála óta az öregember ezt a részt olvassa újra meg újra. A nehéz levegőjű bekezdésbe azonban be-

hatol a „nevetséges” is, mert sem a nagypapa, sem unokája nem tudja, mit is jelenthet a Károli-féle fordításban a furcsán csengő, mégis magával ragadó „kéket kékért” kifejezés. Ezt a szót a régiségben minden olyan sérülésre használták, amelynek az emléket kék folt, esetleg kifejezetten véraláfutás őrizte. Az *Erdélyi magyar szótörténeti tárban* épp a *Károli-Biblia* kinyomtatásának évéből származik az első olyan adat, amikor a „kék” szó már jogi kifejezés is.

Ha csak a *Szentírás*on tekintenénk végig, azt találnánk, hogy a talio-elvet legeggyértelműbben a Hegyi Beszédben fogják elutasítani, amikor Jézus a szeretet parancsát helyezi középpontba, száműzve ezzel követőinek értékrendjéből a „szemet szemért” mentalitást. Demeter Szilárd kötetében nem ez történik. A talio-elv nem is a jézusi parancsokkal áll oppozícióban, hanem a Platón híres művéből, *A lakomából* ismert androgün-mítosszal. Eszerint az emberi faj egy része eredetileg androgünökből, kétneműekből állt, akik gömb alakú lények voltak négy-négy végtaggal, két arccal és kétféle nemi szervvel. Mivel testi erejük is kétszer akkora volt, mint a többi egyszerű embernek, az istenekkel sem féltek ujjat húzni, akik ezért kettémetszették őket. Innentől fogva azonban erős vágy alakult ki bennük, hogy megtalálják a másik felüket, és szeretetben éljenek együtt. Végeredményben ezt az álláspontot mantrázza apja hatására Egyszemjankó a könyv első kétharmadában, s ez az álláspont ütközik össze a társadalmi valósággal, amelyben az emberek egymáshoz való viszonyát nem a szeretet, hanem éppen hogy az a bosszú határozza meg, amelynek a talio-elv valamilyen formája enged szabad utat.

Ebből a szempontból két nagy fordulat következik be a kötet végén. Egyfelől Egyszemjankó, mikor apja hangja kezd elhallgatni a fejében, belátja, hogy nem a szeretet az, amire az emberi lény kódolva van, ami a világrendet alakítja. A 113. oldalon így szól: *„Mostanában sokat gondolkodom azon, hogy tényleg a Szeretet-e az, ami mozgat mindeneket? Vagy mégsem? Hiszen – a Szeretettel ellentétesen – a föld lefelé mozog, és ez az elkülönüléshez hasonlít; és így a természet szerint történő mozgásnak inkább a Viszály*

az oka, semmint a szeretet, úgyhogy a Szeretet általában inkább a természetellenes mozgás oka...” Míg ő a főszöveg végén imára kulcsolt kézzel várja apja első feleségének halálát, hogy az átok végre megtörjön, addig barátja, az erkölcsi szempontból legmeredekebb dolgokban is tevékenyen részt vevő Kagur, aki korábban nemegyszer kiélte bosszúvágyát, a szeretet után indul: *„És itt nem tudsz boldog lenni, kérdezte félve a kisfiú. Kagur megrázta a fejét, mindenkit ismerek, az biztos, hogy nem itt él a másik felem.”*

A Demeter Szilárd felrajzolta emberi társadalom annyira valósághű, hogy akár valóságos is lehetne. Egyszerre brutális és kicsiny részleteiben finoman érzékeny világ elevenedik meg a lapokon, ahova a görög (és olykor az egzisztencialista) filozófia, az abszurd és a székellyöldi hagyományok egyaránt képesek beszüremkedni, miközben ténylegesen hozzáadnak a sodró lendületű elbeszéléshez. Alig találhatni negatívumot. Az olvasónak talán szemet szúrhat, hogy a kötethez végszótárt „ragasztottak”, de megfelelően indokolták, hogy miért van erre szükség. Bizonys szavak magyarázatát azért nem lábjegyzetben, hanem itt, a szótárrészben tudjuk meg, hogy e mikrotörténetek segítségével jelentésük teljességében ismerhessük meg őket; ezek igazi nyelvi csemegék. Néha a mai fülnek már furcsán hangzó „személynevek” sem keltenek feltétlenül jó benyomást, de be kell látni, hogy ennek is megvan a maga irodalmi hagyománya.

Demeter Szilárdnak (1976–), aki egyszerre filozófus, politikai elemző, rockzenész és író, számos kötete jelent meg eddig (*Tempetőfi naplója, Mondolat, Egérfelügyelő, Lüdercnyomás*), de ez a mű betetőzi korábbi munkásságát. Magával ragadó, lebilincselő, nyomokban fanyar humorral átítatott, „beteg” írás, egy ideákat vesztett, eltorzult társadalom látletele.

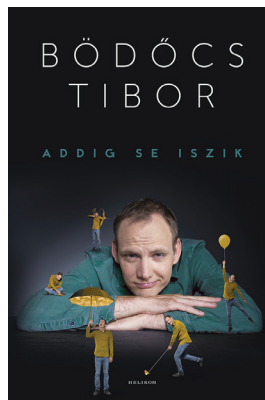
Rimóczi László

Vitaminkúra a honi literatúrának

Vicces? Igen. Hiánypótló? Lehet. De vizsgáljuk meg a jelenséget most egy kicsit más szemszögből. Amikor valakiről paródia készül, az nagyon jó jel! Többek között annyit jelent, hogy az illető stílusa és hangvétele jellegzetes, életműve érett, fenn fog maradni, mert ő már lerakott valamit az asztalra, nem pedig őt rakták le. Ugyanakkor hatalmas kihívás egy szerzőt kifigurázni, hiszen agyban többször át kell forgatni az alany eszköztárát, színét, illatát, pár termését, életkedvét, életkedvtelenségét, megismerni belőle annyit, amennyi papíron, lapra szerelve átcsepeg.

Bödöcs Tibor bebizonyította, hogy nemcsak a stand-up műfajában penge, de a tollal is jól bánik, ugyanis megírta első könyvét *Addig se iszik* címmel, melyben olyan íróikonokat parodizál, mint Hemingway, Krasznahorkai, Márquez, Proust, Rejtő, Ottlik, Örkény, Kertész, Kosztolányi, Márai, Hamvas, Esterházy, Parti Nagy, vagy Hrabal.

A páratlan irodalmi műveltséggel megragadott témák és alkotók hálásnak bizonyultak, mert amit ki lehetett hozni belőlük, azt Bödőcs kihozta. Még Móricz ízes nyelvezetét is hitelesen vette kölcsön (*Ecsém, négy napig szaftot izzadnak az atyafiak, olyan dínomdánom lesz itten*). A korabeli környezet profi módon kidolgozott, hiteles képi világát erőteljes dialógok kapcsolják össze. Jó paródiát írni nehéz, ehhez is hajlam kell, hogy a tehetségről és ironiaérzékről már ne is beszéljünk. Külön pluszt ad, amikor valaki még ebben a műfajban is képes anekdotaértékű megállapításokat tenni: „Mindenki annyi időse, amennyinek a szeretője érzi, és amennyinek a felesége visszasírja.” „A női lélek olyan keresztretjtvény, ahol a jó válaszhoz kevés a rubrika.”

És hogy honnan a könyv címe? A legenda szerint, amikor a szerző apját kérdezték, mit szól, hogy fia már ír is, azt felelte: „*Addig se iszik*”. Ha egy könyv címén sokat kell gondolkodni, az sosem lesz az igazi, de amikor a véletlen löki be, még ha nem is tükrözi a mű konkrét szándékait, az lesz a tökéletes. A paródia akkor ér valamit, és akkor tölti be funkcióját, ha visszaadja az alapjául szolgáló eredetét. És ez itt maradéktalanul sikerült. Agyzsibbasztó, mégse fárasztó, nem erőltetett, de a giccseket lefölöző mű. Látni, hogy a szerző alaposan belehelyezkedett, és együtt élt a kiszemeltek írásaival, magába itta a szabályokat. Az alkotás folyamatát valahogy úgy kell elképzelni, mint amikor a filmrendező letűnt kort kíván ábrázolni, jól tudván az első szabályt, miszerint a nézőnek maximalisan el kell hinnie, hogy a kamerák az érintett időszakot mutatják, a díszletek, a jelmezek, a dialógok mind-mind korhűek, minden apróság a helyén van, még az ablakból látszó háttér is korabeli.

És ebben a kötetben minden a helyén van, valamennyi fonákján fogott szerkezet, minden manírmegragadás, minden szóbüvészet telitalálat. Stephen Leacock lendülete találkozik Woody Allen éleslátásával. Egy apró részlet Krúdy-Bödöcs Szindbád-parafrázisából:

– *Hogy párologhatott el e világból nyom nélkül Kanári Elisabeth, Galuska Antónia és Balaton Margit? – találgatta.*

Tizenkilenc és fél méter citromos kolbászt evett meg náluk egyszer egy narancsszín téli délután. Ott laktak ők A Kiaknázatlan Erekiók Múzeumának macskaköves utcájában, Óbudán. Úgy lógtak a felfűzött szárított paprikák tornácukon, mint polinéz leányok lazán elhajított virágnyakláncai az óceán partján. A gyerek fogat mosott, Szindbád csendben csikorgatta a sajátjait, s mérgelődve sziszegte:

– *Miért olyan borecet szagú bizonyos felsőmagyarországi nők lába fársáng idején?*

És egy kis átértelmezett orwelli világkép egy feminista diktatúráról:

A Matriarchátus győzött, az egész társadalmat behálózta az Új Rend. Pár éve egy Valentin-apon a Makacs Csajszik nevű terror-

szervezet átvette a hatalmat, azóta kellett grapefruittal koccintani szilveszterkor. Feminhaza vezetője az Intimissimi-reklám egyik hölgye lett, ő volt kifüggesztve mindenütt szerte az országban, egy szál melltartóban, bugyiban, kezében korbáccsal. A nők egységesen tizennyolc évesnek lettek nyilvánítva, általánossá váltak a szőke fiús viccek, a horoszkópot államvallássá emelték, két harci helikopter női parfümöt permetezett a városokra éjjel-nappal.

„Úgy vágytunk erre a hangra ebben a karót nyelt, szürke, humordeficités honi literatúrában, mint egy falat kenyérre” – írja a hátlapon Cserna-Szabó András, és ezzel meg is határozta a kötet valódi küldetését. A mai irodalmi közeget becsvágy, gőg és családi bennfentesség szövi át, tehetség helyett az érdekkapcsolatok építgetése számít. Díjakra sóvárgó írók lépteitől hangosak a folyóiratok folyosói, pályázati támogatást hajszolók robaja veri fel a szavak csendjét: minél hamarabb bekerülni a kánonba, ott jól bebetonozódni, hogy többé már ne kelljen se írni, se olvasni, csak lenni. *Milyen lehet örömből írni?* Ezen a ponton, ez után a kötet után igenis ki kell mondani: nem biztos, hogy csak azok a jó írók, akiket futtatnak. És – mint egy allergéntáblázatban – még nagyon sok mindent fel lehetne sorolni, hogy ez a könyv mit tartalmaz, mit akar mondani, és mit nem, de fölösleges, mert önmagáért beszél.

Az *Addig se iszik* több egy korszakokon átívelő paródiaatlasznál, egy „vicces könyvnél”, ugyanis a szerző saját világnézete és lélekesszenciája, utánozhatatlan, egyedi elméje is benne van. Komoly humoristával állunk szemben. Micimackó sztoriján keresztül nyerünk betekintést Krasznahorkai zord világába, valamint fény derül Hamvas Béla és a szalonna metafizikai viszonyára is. Bödőcs minden irodalmi parodistának feladta a leckét.

A kötet vitamin, felüdülés, mézes beöntés, okos kísérője bármelyik szeszes itálnak. Lehet belőle idézgetni, a poénok megtapadnak. Bödőcs írásban is megtalálta a hangját. Szép munka volt!

Smid Róbert

Életképek az ágyásból

Hogy az olvasó elváráshorizontja fokozatos váltásoknak van kitéve a *Növényolimpia* lapozása közben, az a könyv elsőként szembeszökő, de közel sem egyetlen érdeme. Először akkor, amikor tudatosul bennünk, hogy egy, a kortárs irodalomban túlnyomórészt költészete révén kanonizálódott alkotó regényt írt, méghozzá úgynevezett nagyregényt – bár ez különösebb megrökönyödést nem okozhat, gondoljunk csak Kemény István néhány évvel ezelőtti *Kedves ismeretlenjére*. Az már inkább meglepő – mint ez Pogrányi Péter szép meglátása is a *Revizoron* megjelent kritikájában –, hogy a kötetet legfeljebb a terjedelme kvalifikálná ebben a műfajban: gyakorlatilag egyetlen szereplő néha direkt, néha az elbeszélői szólamba ágyazott monológja tölti ki a könyvet, melyet szándékoltan bagatell szituációk és témák visznek előbbre (ha egyáltalán). És hiába vezet minket a narráció fejezetenként újabb, változatosan abszurd történeteket váró helyszínekre, érezzük – nem kizárólag a fojtogató méretű talponállókból, éttermekből és lakásokból –, hogy itt maga a fikció világa az, ami minimálisra szűkült. A felhasznált panelek még véletlenül sem válnak valamilyen nagyívű narratíva építőelemeivé. A létező szocializmusban gyökeredző Magyarország helyett így mindössze olyan mozaikokat kapunk, amelyeknek időbeli viszonyai a legkevésbé sem jelöltek: az idő az alkohollal együtt folyik szét. Éppen ezért a *Növényolimpia* Parti Nagy Lajos egyetlen regénye, a *Hősöm tere* sajátos folytatásának tekinthető. Ez amellet, hogy felveti a kérdést, Szijj miért éppen a kortárs magyar irodalom ezen unikális kötetének szövegpoétikáját idézi meg, egyben előíranyozza, hogy a nyelv, a terek és az események egymást erősítő kisszerűsége csak egyvalami gran-

diózus leírását valósíthatja meg. Mégpedig egy olyan mentálisét vagy atmoszféráét, amelynek történeti kontextusát azért sem szükséges egyértelműen rögzíteni, mert mind a mai napig sikertelen volt a kigyomlálására irányuló minden kísérlet. A fentiek értelmében tévedés lenne a nemzetközi trendet követő és a nálunk is egyre népszerűbb ökoirodalom zsánerébe sorolni Szijj regényét, amely a hazai sporadikus szövegkorpuszt (pl. Bartók Imre, Szerényi Szabolcs vagy Harcos Bálint kötetei) gazdagítaná; a növényeket nála máshol kell keresni.

Mire a regény végén eljutunk a tényleges növényolimpiáig, vagy a „növényverseny, állatfarsang, akármí”-ig, akkor már tulajdonképpen a növény szintű létezés valamennyi formájával szembesültünk. A vegetatív létezés vezérelvét pedig maga a főszereplő fogalmazza meg: *„Hozzám ne beszéljenek, én se szólok senkihez. Ez se az, hanem én csak majd a fénnel akarok kezdeni valamit, ha hozzájutok, elnyelni, megemésztetni, mint egy eleven automata, aki nem tartozik senkinek semmivel, csak a pénzt kell elnyelnie, és felőle üthetik, rugdoshatják, tehetnek róla bejelentést a kiragasztott számon, az őt nem érdekli, ő csak feldolgozza folyamatosan, percről percre, napról napra a fényt, mert másnak nincs értelme. Végso soron ugyan ennek sincs, de valahogy mégiscsak meg kell szóla l nunk ebben a világban, az nem lehet, hogy mindig csak másokat próbálunk lebeszélni valami végzetes tetről, illetve rábeszélni, vagy elhallgatni mások elől az igazságot, mindig csak mások, mások. A többi növény.”* Nem csoda, hogy a regényben nem találunk igazi beszélgetéseket.

Visy Beatrix ÉS-ben megjelent kritikájának elmés észrevétele, hogy minden egyes jelenet lényegében egy versenyszám, a regény pedig így tudósít az éppen történő, ám egyszersmind mindig megrendezés előtt álló növényolimpiáról, anélkül, hogy arról bárki tudomást szerezne a szövegvilágban. Azzal, hogy egy aktuálisan már ható esemény jövőbe helyezett lehetősége tartja össze az elbeszélés keretét, a *Növényolimpia* nem csupán Bodor Ádámnak *Az érsek látogatásában* alkalmazott regényszerkezeti megoldására utal, de hatása éppen abból az olvasói felismerésből

fakadhat, hogy a szereplők által várt esemény – amelynek bekövetkezte helyzetük felvirágzását vonná maga után – már megtörténte vagy éppen történése miatt a kilátástalanságuk okozója. Ám az olvasó és a szereplők viszonya kétirányú utca. Annak érzékelésével, hogy a szereplők mennyire képtelenek felmérni az életterüket és emberi kapcsolataikat valóban meghatározó tényezőket, együtt jár az olvasóban jelentkező szorongás is, mintegy a szövegben elmaradt felismerés pótlékeként. Visy kritikája mindazonáltal a szükségesnél jobban agonizál a regény tragikumán, elfedve azt a kimunkált hangulatot, amely miatt képtelenek vagyunk dönteni az olvasottakra adható érzelmi reakció tekintetében: hangosan felneveessünk, vagy inkább belül zokogjunk? Nem mintha nem volna hihetetlenül nyomasztó olvasmány a *Növényolimpia*, és ne válna tökéletesen világossá már az első néhány fejezetben: még annak a koporsónak sem jut hely a regényben, amelyikben a jövőnk van. Szíj kötetében azonban nem az egyenlőtlen eloszlás, hanem pontosan a komikummal való kiegyensúlyozottsága miatt kerül domináns helyzetbe a tragikum. Például bármennyire úgy tűnik, hogy az elbeszélésen eluralkodik a paranoia, a *Mesterséges lélegeztetés* fejezet egyértelműen igazolja a mindennel szembeni bizalmatlanságot: a pénzt az italo-kért előre kell kérni, hátha a vendég még a fizetés előtt elhalálozik, a zsebében pedig nem találnak annyi, hogy az fedezze a fogyasztását.

A kilátástalanság a fentiek alapján a szó mindkét értelmében helytálló lehet a szereplők helyzetének jellemzésére, a klausztrofób regényvilág pedig egy másik Parti Nagy-művel is rokonságot mutat ekképpen, azzal, amelyikből a *Hőszám tere* kölcsönzött alakokat: a *Mauzóleummal*. A bezártság egymással és ezzel párhuzamosan az elzártság egymástól a regény beszédmódját általánosan meghatározó tapasztalat, amely minden megnyilatkozásbeli sutaságot megokolhat, valahányszor emiatt kudarcba fullad a szereplők közti kapcsolatfelvétel. A nyelv ugyanakkor érzéketlen az iránt, hogy mikor folynak le ezek a „beszélgetések” – hiába találunk korszakspecifikus szavakat vagy

utalásokat bizonyos eseményekben. S ez csak erősíti a regényt belengő közönyt, amely azt sugallja: nekünk, olvasóknak sem lényeges tisztában lennünk azzal, hogy a fejezetek, illetve azon belül bizonyos momentumok a rendszerváltás környékén, az ez-redfordulón vagy inkább a jelenben játszódnak. Legyen szó magáról az olimpiáról, a kormányfőtanácsos barát sűrű emlegetése által végig jelenlévő nepotizmushangulatról vagy a kényszeres tárgygyűjtő Arankának egy régi, rossz rádióra tett (és nyilvánvalóan könnyen elérhető) megjegyzéséről: „... az csak akkor szólalt meg, ha megütötték, megrugdosták, vagy kitaszigálták valahonnan, azt már ki kellett dobni, egy olyanért hogyan lehetne valakit felelősségre vonni, vagy bármiért, amit el se követhetett, mert ha valami rossz, és ma már nyíltan ki lehet jelenteni, és fennem hangoztatja is mindenki, még azok is, akik a haszonélvezői voltak, hogy minden rossz volt, akkor ott hogyan lehetne valakinek a szemére hányni, és utólag megvádolni vele, hogy mit követett vagy nem követetett el, vagy miért felelős vagy nem felelős.”

A nyelv ugyanakkor mintha éppen ezt az időtlenséget támasztaná meg azzal, hogy nem korszakonként jellemző szóhasználatlalt él, hanem inkább az olyan betoldott műfajokban mutat árnyalatnyi regiszterváltást, mint a két levél (7. és 17. fejezet) vagy a két szövegváltozat ugyanarra a (fentebb idézett) elmélkedésre a vegetációról (9. és 10. fejezet). A regény többi fejezetének nyelvhasználatát bizonyos mértékig a műveltség és kifejezőképesség kapcsolatát hozza előtérbe, vagyis azt az irodalmi művek (eminenten a drámák) hagyományos fogásának is betudható aszimmetrikus viszonyt, hogy valaki vagy a túlzott retorizáltsággal próbálja palástolni tudása hiányát, vagy pedig képtelen nyelviileg közvetíteni valódi tudását. A főszereplő viszont hiába hat Hajnóczy valamely regényhősének kései visszhangjaként, a *Növény-olimpia* valamennyi kétértelműsége, eldönthetetlen helyzete nem a folyton sör és gin bódulatában leledző főszereplőn átszűrt elbeszélésmódjának tulajdonítható (hanem inkább az olvasóra gyakorolt hatásra épít), és legkésőbb a kötet harmadánál egyértelművé válik, hogy a megszólaló legfeljebb pszeudoértelmiségi

lehet. Minden megnyilatkozása pontosan tükrözi ugyanis azt a spektrumműveltségnek (vagy most már talán Wiki knowledge-nek) hívott tudást, amely távol esik az egzisztenciáját veszített szellemi munkásától. Ám a beszélő éppen ennek köszönhetően érezthet gyökeret, és kerülheti el azt, hogy az ágyás többi lakója kiközösítse; ezzel egyidejűleg pedig azt is, hogy bármi lényeges történjen vele a regényben.

Amikor viszont valóban cselekszik, az egy félreértésekből (például, hogy melyik növény tart „előrébb” az evolúcióban) és félrehallásokból (például az Ausztráliában talált vasevő bogárról vagy baktériumról szóló, visszatérő szónoklat) álló narratíva összetákolásához vezet. A burjánzó asszociációkra épülő monológok végső soron ugyanazzal a közönnyel és érdektelenséggel találják szemben magukat, mint amit beszélőjük tanúsít azok felé, akiknek ezeket címezi (beleértve annak lehetőségét is, hogy valójában kizárólag magához és/vagy a hangja hallatásáért beszél a főhős). Ezért érzékeny értelmezési gesztus, amikor Hlavacska András a *Kulteren* megjelent recenziójában a megszólalás monotonitásához kevésbé kritikusan viszonyulva jelentőséget tulajdonít az önmagával szemben a végtelenségig meggyőződéses beszédmódnak, amelyből „úgyszólván a kulcsfontosságú értesülések [nyerhetők ki]”. Hlavacska rámutat arra, hogy a regényben sokkal inkább a megszólalás mint aktus, nem pedig a töltelékzavakkal az egyik tagmondatot a másikhoz végeláthatatlanul kötő hangvétel az igazán lényeges. Márpedig egy ilyen megközelítés felől már nagyobb változatosság mutatkozik a regényben, hiszen a megszólalással és a folytonos beszéddel végrehajtott nyelvi cselekvések irányulhatnak a meggyőzésre (pl. pénzkérés a *Földi maradványok* fejezetben), vagy éppenséggel egy másik aktus elkerülésére (pl. beleegyezés a nyúl örökbefogadásába a *Nyúl az asztalon* fejezetben). A sok beékelődés, ami miatt nem jutunk sehova, így tulajdonképpen mind azt célozza, hogy ne következzenek be bizonyos események, amelyek kimozdítanák a beszélőt homeosztázisából, és bármifajta új inger befogadására vagy feldolgozására kényszerítenék őt. E növénylétben vagy vegetáció-

ban ezért mindenki csak tápanyagot vesz magához, és gyakran éppen egymás elől isszák el a szereplők az állapotuk fenntartásához szükséges alkoholt: „... tehát az ő részéről erről ennyit akar hozzátenni, csak úgy mellel, és inkább fizessenek, issza ki az utolsó kortyot is, ami utalhat arra is, hogy még egy italt, de értheti rajta azt is, hogy sok pénzt, amivel kezdte, és aztán folytatta, és mindig ahhoz tért vissza, mert neki megvan a Váber Laci testvéreinek telefonszáma, és csak egy szavába kerül, mondja, miközben nem néz oda, de látom rajta, hogy máris a Teknokol Karcsi poharában maradt kétujjnyi fröccsre gondol [...] – Ja, hát ezen az alapon én is befejeztem – iszom ki kíméletlenül a Teknokol Karcsi fröccsének a maradékát is.”

A nyelvi cselekvéseket nem nehéz a cselekmény tüköralakzatainak tekinteni, az állandó késleltetést, a történések eltolását, és ezzel párhuzamosan annak reményét (mind a szereplők, mind az olvasó részéről), hogy valami mégis történni fog, hogy legalább a sokat emlegetett esemény végbemehet. Azonban az elbeszélés kétszeresen is benővi az elbeszélt történetet. Egyrészt a *Növény-olimpia* zsákutcás világának cselekménye ugyanúgy nem vezet sehová, ahogyan a vontatott narrációnak sincs se füle, se farka – legfeljebb olyan, egyre növekvő kiterjedése, mint azoknak a növényeknek, amelyek „minden helyet elfoglalnak a hasznosabb és szebb és különlegesebb” növények elől. Másrészt, a cselekmény-helyszínként sűrűn megjelenő temető szüntelenül árasztja magából az egész szövegvilágra rátelepedett apátiát, és előrevetíti valamennyi karakter sorsát. Ezért a főszereplő által a főtanácsos barátnak javasolt óriási törpe mint a magyar főváros igazi látványossága a párizsi Eiffel-torony budapesti megfelelőjeként – ennek minden asszociációjával (pl. „merjünk kicsik lenni” nagyban) – gyakorlatilag keresztfaaként is megállná a helyét a nemzeti ágyásban, vagy a mauzóleum homlokdíszé is lehetne. A nemzet-halál szövegidegen pátoszát ugyanakkor visszahúzzák a földre az olyan nyelvi mozgások indái, mint a panama tulajdonnevesülése vagy Trianon köznevesülése, illetve a nyelv és valóság keresztződésénél zajló események. Például a keresztretjévényfejtés („... a

*taxiállomáson nézek utána, hol vannak elakadva a keresztrejtvényfejtésben az ukrán–orosz határfolyóval vagy azték várossal, hogy az előbbire habozás nélkül Isonzót, utóbbira pedig Doberdót javasoljam, még akkor is, ha a betűk számát tekintve nem stimmelnek, mert akkor halkan megkérdezném, hogy a taxiórák, azok mikor stimmelnek percre és kilométerre pontosan”) vagy az olyan, az egész szöveget behálózó közölések (zeugmák), hogy „fordul az ajtó és a bizonytalan jövő felé”. Ezért tud a szövegvilágon kívüli dologokra vonatkoztatás könnyelmű olvasói aktusainak pontosan azzal ellentartani a *Növényolimpia*, hogy benne minden megrekedés nyelvileg is motivált. A főszereplő narrációja gondoskodik róla, hogy a történetnek éppúgy ne legyen kifutása, ahogyan saját elmondott történeteinek sincs. Szijj regénye így nem szociografikus látletként vagy kulcsregényként olvasható elsősorban, még akkor sem, ha visszaköszönnek benne bizonyos mindennapi tapasztalatok vagy helyzetek, melyek humorában kiirthatatlanul jelen van a gazzal benőtt virágoskert felett érzett gyász is.*

Szijj Ferenc: *Növényolimpia*. Magvető, 2017

Nagypál István

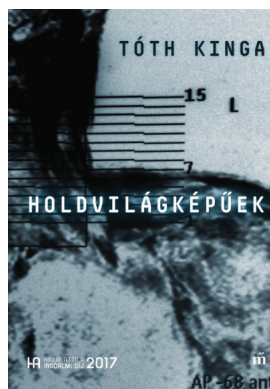
Az embergép elfáradt

Tóth Kinga első prózakötetében az emberi gépezet apró darabjainak bemutatását követően arra keresi a választ, hogy a betegség mint identifikátor miként mutatja be a test és lélek aktuális állapotát. Ez az identitásról alkotott véleményünket alapjaiban változtatja meg. Amíg a szerző korábbi munkáiban a tárgyak gépi-ségét vizsgálja, addig a *Holdvilágképek*ben az emberét.

A szerző nyelvezete idomul tárgyához: gépies, rideg, olykor teljesen közönyös, és régi írógépek betűtípusát használja fel ennek vizualizálásához. A nyelvi és képi világ mellett azonban hiányoljuk a hangokat, a jelenetekben a zajokat. Így a betegségek kórtörténeti leírásai diszfunkcionálisak: „*Emelik a Medrolt, hízik egy méretet, a Bahia most menő, oda megyek pólót nézni. Kettőt veszek, az egyik spagettipántos, nem mondják meg, hogy nem áll valami jól, a hónom alatt van egy kis hájdudor, az látszik benne.*”

A beteg test és szervei gépként működnek. Az orvostudományban is találhatunk erre példát: a csípőprotézis, a mesterségesen létrehozott gépszív kiváló példája ennek, de amit Tóth előző, *All Machine* című kötetében hatásosan leírt a *Balerina* című versben, azt ebben a rövid prózakötetben nem tudta újra megtenni. Ezek a kihűlt, rideg szövegek közönyt váltanak ki az emberből: „*Körbeállják a kezem, hogy ne mozogjak. Koporsóban vagyok, és nem kapok levegőt, a koporsóban 4–12 órányi levegő van, attól függ, mennyi hely van belőle kiszorítva.*” Ugyanezen versét, a *Balerinát* idézi meg többször a *Koporsóban*. Ez az ön-reflexió később is megjelenik: „*Én is balerina szeretnék lenni.*” (*Ladies' room*)

A szerző elérte a hatást. A gépek monoton beszédei mikroszinten mozognak, a legapróbb dolgokat is felnagyítják:

„Szárnyasat kérek, hegesek a vénák. Félálomban ellenőrzöm a könyökhajlatom, óvatosan nyúlok oda, vékony a bőrreteg. Nagyon érzékeny, előbb csak egy centire felette.” (Szárnyas tű). Látjuk a körömgombát, a bőr rétegeit, a véredények és szövetek mozgását, de annyira lélektelenek, hogy leginkább továbblapoznánk a könyvet, sőt becsuknánk és eldobnánk. Tóth azt szeretné ezzel elérni, hogy lássuk a körülöttünk zajló borzalmakat, lássuk, honnan indulnak és mivé teszik az embert, de mindvégig megfedkezik arról, hogy ezek csupán részei az embernek, és nem az ember maga. Az ember szerveivel és lelkével önzonos. Saját teste is csatázik önmagával, ahogy az emberek vagy az állatok is egymással. A mozgás, a küzdelem minden élőlény lételeme. Balgaság azt hinni, hogy változik a helyzet, ha ezeket felnagyítjuk.

Tóth kísérleti zenével és hangköltészettel foglalkozik: a zaj – a gép zaja – foglalkoztatja. Performanszai nagyban különböznek írásos, publikált munkáitól. Ahogy előző köteténél, úgy ennél is hiányolható a zenei hordozó. Ebben a formában ez a könyv is félmunka, félkész, ha úgy tetszik. A kiadó még mindig nem volt elég merész ahhoz, hogy a szerző vállalkozását úgy tálalja, ahogyan az megilletné. A huszonegyedik században igenis be kell vállalni a nagyobb falatot, hogy le tudjuk nyelni. Kele Fodor Ákos mert nagyot álmodni, és megszületett az *Echolália* című kötet. Tóth *Holdvilágképzék* című kötete ugyanilyen sorsot érdemelne. Egy zajos látványorgiát, amiben megszólal a költő, és látjuk, ahogy megrajzolja Tandorira emlékeztető rajzait, miként illeszkedik a szövegekhez egy-egy röntgenfelvétel, hogyan lesz egész a részekből. A megjelent kötet ehhez képest csak egy jól tördelt, borzongató – helyenként beteges – tárgy, amelyben a leírt szövegek betűit akár össze is keverhetnék, akkor se lenne több annál, ami.

A szerző annyira kitalálta a gépnyelvet, hogy saját mitológiaiájának rabja lett. Szövegeinek narrátora, akár egy orvos, szűkszavú, rövidít, sokszor érthetetlen. Hirtelen jegyzetel, a betegek anamnézise zűrös, saját magukat diagnosztizálják, sőt önmagukon végzik el a beavatkozásokat. Ez már annyira ijesztő, hogy a szándék elhalványul. A szociálisan érzékeny szerző nem tudja

írásaiban olyan átéléssel közreadni harcát a világ „gonoszaival”, ahogy azt a színpadon teszi.

Ezenfelül Tóth nem hagyja, hogy komolyan vegyük. A szövegek között találhatunk olyanokat, amelyeknek még címe is kikökönt az olvasáskor: *X-man, robotzsaru*. Ez persze megint csak egy posztmodern húzás. Talán ezeknél fel is nevet az ember, vagy éppen meghökken. Pillanatnyi hatást érnek el, majd halad a könyv egészen a Végéig: „*Nincs ez már tovább, elfogy belőlem, nem tudom, milyen leszek, ha vége lesz.*” (Vége) Ennél a pontnál érezzük, hogy amit korábban sejtettünk, igaz. Minden meg van rendezve, akár egy színházi darabban.

Ilyenek a szövegek közé ékelt furcsa, kusza rajzok, amelyek feltehetőleg emberi szerveket szeretnének ábrázolni, a naiv művészek stílusában. Tóth infantilis rajzai visszautalnak első kötetére, a *Más mondókákra* is, a hozzájuk tartozó rövid szövegekkel együtt. Tóth naivnak és gyerekeknek néz minket. Pedig a felnőttek sem felejtik el, hogy gyerekként sokszor mennyire lenézték őket a felnőttek. Tóth pedig ebbe az ördögi körbe keveredik bele.

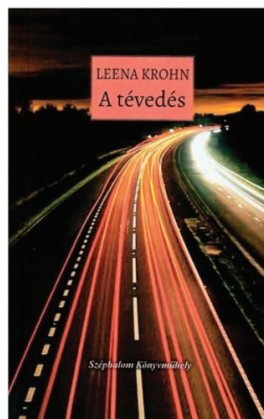
Tóth Kinga *Holdvilágképek* című kötete érdekes munka a maga nemében, de az infantilis nyelvezet, a naiv látásmód, a kibeszélések és szétírások, a rajzok és röntgenképek együttes képe leginkább káoszra emlékeztetnek. Olyan érzése van az olvasónak, mintha a szerkesztő levágta volna a szerző nagyratörő, izgalmas álmait, megfosztva attól az extázistól, ami várt volna rá. Ez a tárgy csupán tárgy marad. Hangtalan, folyamatosan mozgó kép egy emberi szervről. Mert Tóth Kinga intermedialis művész. Azzal, hogy egy statikus könyvbe zárta munkáját: feladta ön magát. Akármennyire izgalmas a borító, a betűkészlet, a képek és az appendix, egészen mégis szürkén mutat.

Muth Ágota Gizella

Láthatóvá tenni a láthatót

Leena Krohn finn író nő legújabb kötete, *A tévedés* egy novellasor, melynek keretét a főhős utazása adja. A csupán E. kezdőbetűvel jelölt író t ugyan jól ismerik, de nem tartozik a közkedvelt szerzők közé. A kevertörténetben író-olvasó találkozási pontra indul egy távolabbi városba. A könyvtári felolvasáson E. új kötetének novellái és más műveinek részletei szerepelnek. A címbeli tévedés egyfajta kulcsszó is lehetne a történethez: bár a szövegben csak a végén mondja ki az író, de szinte mindenütt jelenvalónak érezzük. Tévedés, amikor E. útközben autója előtt egy kamion pótkocsijának árnyékát valóságos útakadállyal látja, és megpróbál kitérni, majdnem balesetet okozva. Ez a közjáték egész további napját és hangulatát meghatározza. Már megérkezésekor két kellemetlen meglepetés éri: a könyvtárosnő szenvtelen és közömbös viselkedése, majd a helyi újság riporternőjének tola-kodó és ostoba kérdései. A riporternő nem a műveire kíváncsi, hanem egy obszcén verseskötetről és egy hasonló performanszról kéri a véleményét művészetfilozófia ürügyén, mintegy tíz percet szánva az egész interjúra. E. tévedett, amikor azt hitte, hogy ő és művei fontosak. Nincs ideje kifejtetni, hogy szerinte „*a művészet feladata az, hogy a láthatót tegye láthatóvá*”.

Hősnőnk saját magában sem biztos, talán az is tévedés, hogy író lett, ezen tűnődik vezetés közben. A művei nem sikeresek, nehezen befogadhatók és értelmezhetők, a hétköznapiak induló történetek átsiklanak egy másik dimenzióba, a képzelet és a valóság határán mozognak. Az általa felolvasott novellák és regényrészletek nem arról szólnak, ami van, hanem arról, ami lehetne,

megtörténhetne, és csaknem minden novella vége nyitott marad, az olvasóra bízva a befejezést.

Felolvasás közben E.-t sorozatos csalódások érik, mert a hallgatóság nem érti, és úgy tűnik, nem is akarja érteni a műveit. A jelenlévők érdeklődése csekély és felszínes, úgy viselkednek, akár egy összetoborzott közönség. Ám az író sem akarja tudomásul venni, hogy az embereket csak a saját problémáik érdeklik, műveiből ezekre keresnek megoldást, és irritálja őket, hogy nem kapnak. Azt gondolják, hogy az író eltitkolja előlük a történetek végét, vagy maga sem tudja. E. szerint ahány olvasó, annyiféle befejezés lehetséges. Ez a válasz persze felingerli a hallgatóságot. Minden történet után buta vagy oda nem illő kérdéseket tesznek fel, megtörtént eseteknek vélik a novellákat, és befejezést követelnek. Provokálják, megszégyenítik, egy férfi „gyatra kis tákolmányoknak” nevezi az egyik regényét, és folyton kötekedik vele, azt is megkérdőjelezi, hogy jó pályát választott. A kínos helyzeteket a könyvtárosnő oldja fel, aki gyorsan átvezeti a következő novellához. Az író nem tud és nem is akar leszállni az átlagos közönség szintjére, így a helyzet egyre jobban elmérgesedik, végül megalázó kudarcba fullad, amikor senki nem dedikáltat vele, és egy régi haragosa vécépapírra kér tőle aláírást. Ez az utolsó dőfés, az író kesztyűt, kalapot a ruhatárban felejtve menekül a helyszínről. Csak el innen, ez jár a fejében, és hazafelé száguld kocsijával az éjszakában, azonban már nem érkezik meg, mert az utat most valóban egy kamion zárja el. *„Bizony, minden csak tévedés”* – gondolja a csattanáskor, amikor második tévedése az úton tragédiába fordul.

A kötet felolvasásra szánt tíz története közül egy sem vidám, mindegyik megfejtésre váró titkot rejt, komor hangulatú és baljós véget sejtet. A kerettörténet első részében az író összegyűrt papírt talál a könyvtárban, melybe beleolvas, és megragadja egy mondat: *„Éjszaka sötét tollakat lehet találni az erdőn. A tollat elhullajtó madarat viszont még nem látta senki. Ha a sötét tollat elővesszük egy világos szobában, a szoba egy pillanat alatt elsötétedik...”* Különösképpen a fordítottja történik, amikor felolvasás

közben egy pillanatra kialszik a villany, és néhány mobiltelefon felvillan a teremben. Sötétség és világosság ellentéte visszatér a novellákban, például az *Üldözők és üldözöttek* történetben, melyben a kisváros kávéházában behúzva tartják a függönyöket, hogy ne lássanak be az utcáról. Az árnyék és a fény küzd egymással a *Fény képei* című részletben is, melyben Beeda fényképész végül csak árnyékokat fotóz, mert nem tudja eltalálni a műterembe érkező megrendelők jó pillanatait, hiába oktatja a főnöke. Fényképezőgépe csak az „igazságot” örökíti meg, vagyis „látja” az önteltséget, sivárságot, lelki gonoszságot, és ezt az emberek nem veszik jó néven. Végül híres árnyékpfotós lesz, hiszen „*aki árnyékokat fényképez, nem bántathat meg senkit*”. A *Fény a vendégszobában* című részletben különös fénykör tűnik fel éjszaka az ágyon, mely fél év múlva fényes nappal ragyog az égen, és mindenki megcsodálhatja. Leena Krohn szereti az ellentéteket, megmutatja a dolgok színét és fonákját: az első említett novellában az üldözőből üldözött lesz, a másodikban a fényképekből árnyépek, a harmadikban a szobában világító kis fénykör később csodás égi jelenséggént tér vissza. Ez utóbbi az egyetlen optimista kicsengésű történet. A *Käyrä, a retroterapeuta* című történetben az emberi hiszékenységet kihasználó, gátlástalan kalandor jelenik meg, aki más emlékeiből él. „*Tataroztasd a múltad, ezzel megjavítod a jelent!*” – mondja a retroterapeuta egy asszonynak, hiszen mindenkinek vannak szörnyű emlékei, amit szépre lehet változtatni. Ennél a részletnél az egyik hallgató emlékezteti az írórt arra a kellemetlen eseményre, hogy ifjúkorában ellopott egy könyvet a városi könyvesboltból. Erre ő úgy gondolt vissza, hogy szórakozottan kísértált vele, nem tudatosan lopta el. Tehát a saját rossz emléke is megszépült az idők folyamán. A hallgatóság valószínűleg fogja fel a történeteket, például a *halhatatlan* című regényrészlet a fizikai megsemmisülés utáni létezésről szól, arról az ígérről, hogy az ember mindenképpen biztosítani szeretné emlékének fennmaradását valamilyen formában. Ezután valaki megkérdezi, hogyan iratkozhatna be a felolvasáskor említett Digitális Halhatatlanság Intézetébe. A magányt és a harmóniára

törekvést jeleníti meg *A kertek csendjében* című részlet, melyben egy nő fiatal korától miniatűr kerteket épít, és ez a hobbija később szenvedéllyé, sőt életcélá válik. Elbújik saját kis világába a valóság elől, egész lakását elborítják az apró kertkompozíciók. „*Ami kicsi, az szép*” – ez a meggyőződése. A *Vörös kapu* rejtélyes Amandája örökre eltűnik a barátja szeme elől, amikor bemegy egy antikváriushoz, hogy megvegye a régi japán képet, ami megtetszett neki a kirakatban. A barátja nem tud belenyugodni, végül egy év múltán meglátja a képet egy műkereskedőnél, és megveszi. Arra gondol, hogy Amanda átlépett a kép vörös kapuján, hogy új életet kezdjen valahol. Álom és valóság ellentéte jelenik meg az *Angiina néni* című novellában, melyben Simo a tömegben felismer egy rémálmában látott gonosz arcot, akiről kiderül, hogy valójában egyik volt iskolatársa kedves nagymamája.

Rejtélyes történetek ezek, bővelkednek feszült helyzetekben, és Leena Krohn krimiszerűen fokozza az izgalmat. Az E. által felolvasott részletek nem kapcsolódnak egymáshoz, általános jellemzőjük a sejtelmesség, misztikusság, a „játék a valósággal”, a mi lenne, ha...? A középpontban mindig az ember áll a maga folytonos átalakulásában, változásában, célt és értelmet kereső mivoltában. Ezek a szereplők kiábrándultak a valóságból, és végül álcéloknak, pótcselekvésekben próbálnak kiteljesedni: apró kertek építése, a betegség felnagyítása, emlékek digitalizálása, a múlt megszépítése, vagy egyszerűen csak átadják magukat az önsajnálatnak. Egyéni sorsokat látunk közösség, közös célok nélkül. Visszatérő motívum a futás: ám ez sem egy cél érdekében, hanem mindenki a sajátjáért fut; a félelem: haláltól, betegségtől, üldöztetéstől; különböző tévképzetek és horrorisztikus álmok. Az autokratikus elbeszélés eleinte lassú mederben csordogál, majd egyre izgalmasabbá válik, amint a történetek követik egymást. Ahogy a kötetbeli író helyzete a felolvasás folyamán egyre kényelmetlenebb lesz a hallgatóság fokozódó ellenszenve miatt, úgy gyorsul fel a kezdeti lassúcska történetmesélés, hogy aztán szinte száguldjon, míg végül egy csattanással eléri csúcspontját. A felolvasó író maga is történetté válik. Nincs katarzis. Valószí-

núleg nem is ez volt a cél. De vajon mi a céljuk ezeknek a hihetetlen és megrázó történeteknek? A felrázás, a felébresztés a beteg lelkek megmutatása által? Az, hogy a viszonylagos jólétben csordogáló élet hirtelen másképp is alakulhat?

A realiztikus kerettörténetbe foglalt fiktív novellafüzér nem tanmese és nem prédikáció. Hősei allegorikus figurák, akik napjaink egy-egy jelenségét, problémáját hordozzák: betegek, magányosak, szomorúak, gyötrődők. Egyéni sorstragédiák, félresiklott, kiábrándult, magukba zárkózott emberek. Leena Krohn stílusa tárgyilagos, nyelve egyszerű, dísztelen, mondatai szinte pattognak. Mintha a hűvös Észak leheletét éreznénk a lapokon, beleborzongunk, de olvassuk tovább. A fiktív élettörténetek a valóságból indulnak, majd átbillennek egy abszurd világba. Minden olvasónak megvan a joga, hogy kedve szerint fejezze be őket. Nem kellemes és megnyugtató, hanem felzaklató olvasmányok ezek. A finn író nő könyve felkiáltójel, mellette egy kérdőjellel, amely mai világunknak szól.

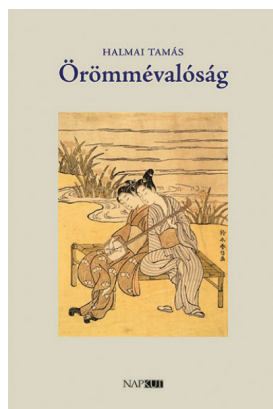
Leena Krohn: *A tévedés*. Fordította Jávorszky Béla. Széphalom Könyvműhely, 2017

lancu Laura

Egy másvilágpolgár örömhíre

Háromszáz oldalnyi tömény és ragyogó bölcsesség, szépség, szóművészet! Ez Halmai Tamás legutolsó kötete egy mondatban. Egyetlen szóval pedig: *Örömmévalóság*. Nem is olyan egyszerű ellenállni a kísértésnek, hogy holmi szócséplés helyett egyszerűen ideidézzük a három felkiáltójellel megjelölt, aláhúzott részeket. Kommentár nélkül is hatnak, úgy hatnak igazán, semmi szükség kanonizációs kísérletezésekre, verstanra, mert itt megfordult a rend: a tan(ból lett) a vers... Remek játék, óriási nyერeménnyel.

Elképzelem, Halmai Tamás – minthogy (érzésem szerint) nem fél, nemcsak a sötétől, úgy általában: semmitől sem – az éj leple alatt kilopakodik, tudja Isten, hová, teszem fel: a Mecsek fái közé, az erdővel elvegyülve [NB: a fa, az erdő könyvvel, művészeti alkotásokkal helyettesíthető], és ott, a teljes egyedüllét és/de a mindenség kellős közepén, mint imáját mormoló szerzetes hajladozik, és marékszám szedi [értsd: feljegyzi] a *halmaimondásokat, tamásigéket*. 2642 darabnál megpihenni látszik. Súlyra, számra is tetemes mennyiség, és ugyanennyi meghalás és feltámadás történt mindeközben. Mert hiába egyetlen szó (2409: Szókincstárnok.) vagy éppen kettő-három (1475: Verseskönyv Fohászati Művek.), egy mondás, egy vers, a szavak az életet falták, fogyasztották, hogy majdan maguk váljanak a lélek táplálékává. Nagy szavak ezek, meglehet. De szükséges megrajzolni a térképét, hátterét annak a szeretetnek, ami ebben a kötetben kinyilatkoztatta magát.

„Amikor baj van

*Nincs baj, mert van szeretet, mondogatja, amikor baj van.
(Amikor nincs baj.)*

A megváltásról

Bűneitek eltöröltetnek, mert nincs bűn, mert a mindent kitöltő szeretet nem hagy helyet neki, szól Józsuá tanítása a megváltásról.

A világ pedig Isten maga, Isten pedig a szeretet maga, a szeretet pedig a világ. Nincs kiút, kedveseim, a paradicsomból.”

Hogy a szeretet nem árucikk, nem holmi érzelmi megnyilvánulás, nem filozófia és nem hit (mi volna hát mégis? – kérdezhetnénk), az éppen onnan tudható, hogy a legkevésbé fogalmainkkal írható körül. Többet, igazabbat mond a szeretetről egy kacsintás, az összegubancolódás, a pityergés, a feledés.

„– Szerelmes vagyok Jézusba.

– És ő?

– Jézus mindenbe és mindenkibe szerelmes – kacsint a homlokával, amiből azt gyanítom, a harmadik szemével.

Aztán jól összegubancolódunk.

– Kibogozhatlak? – ébreszt szelíden.

– Csak két halandó közt lehet örök a szerelem – pityeregem még félálomban, és rögtön elfelejtem, mert az első kávé előtt nincs világ, nincs élet, nincs történelem. Koffeinhullámokon evickélek ki a feledés zónájából.” (Az **angyal**, aki szerette a **bluest**)

A halmaimondás azt mondja, ha meg akarjuk érteni, ismerni, szeretni Istent, s így a szeretetet, mindent el kell felednünk, amit róla gondolunk, tudunk. A karácsonyi esemény – teszem hozzá – valamiképpen hasonlót árult el az églakó „látásmódjáról”. Gyermekképpen jön, a Gyermek „mit sem tud” az emberiség, a világtörténelem bűneiről és erényeiről. Jön. És amit lát, azt mind elfeledi. A szeretet csak az embert látja, nézi.

Az **Örömmévalóság** hat fejezetben fed fel titkokat a valóság öröméről, az öröm valóságáról, avagy a szeretetről. Első körben a **Javasangyal**, azután egy keresztény vándor vezet. Dialógusokban, monológokban értekezik, gondolkodik Istenről, művészetéről, emberről. Másodszor **Mesebona** világba lépünk, gyermeki szívvel gyermekszívűeknek szóló írásokat olvasunk költészetéről, írásról, földfelettségről és földönkívüliségről. **Műkedvelés** következik, felnőtteknek: revelatív találkozások és élménybeszámolók

szeretett költők költészetéről, könyveiről és az égbekiáltó bekezdésekről. Negyedik a sorban a lélegzetvételnél rövid verstörtések, *Szútravaló(k)*, áldásszövegek, jókívánságok.

„Névforduló
Kinek ne volna istene
Isten a lét
másik neve”

És jön az énekelt beszéd: *Éléskarma*, Müller Péter Sziáminak írt dalszövegek gyűjteménye, hét nap hét kihangosított verse. Végül megérkezünk a csúcra, az *Asztalizen* 2642 tételéhez, amiről fentebb, az erdőről, a szeretetről szólva szó esett.

Ha nem volna félreérthető, úgy fogalmaznék: az *Örömmévalóság* az evangélium legújabb fordítása. Adaptációkísérlet. Jézus és Buddha, Nyugat és Kelet társalgásának kihallgatása. Íme, néhány példa: „101: *(Credo)* Hiszek azoknak, akik hisznek. 123: *Jézus megszületik minden karácsonykor. És mi az év összes többi napján keresztre feszítjük.* 1121: *(Boldog)* Minden szót ért Isten szótlanágából. 1870: *Jó időben születünk. Isten épp a kortársunk.*” És egy-egy mondás a fordítóról és a fordításról/költészetéről: „203: *A költő, mint istencsempész. 1543: A költészet, mint égsszintes ház.*” (Minden szobáját Isten bérli).

Derűre béke, békére derű, amit a költő az ellentétek ütköztetéséből csíhol, mint szikrát, fakaszt, mint vizet. „204: *Nem jöhet, akit vársz, míg nem várod azt, aki jön. 1877: Becsülj meg minden cseppnyi szomorúságot, a túlvilágon nem lesz benne részed.*”

Azt írja egy helyütt, hogy a korrektor (Halmai Tamás kenyérkereső munkáinak egyike) nem hibákat javít, hanem nyelvet gyógyít. Költői idejében pedig nyelvet teremt, teremti a nyelvet – teszem hozzá. Az *Örömmévalóság* így azon ritka könyvek egyike, amelyeknek szinte minden sorában meghúzza magát az Isten. Ez az öt betű. És lám, két magán- és három mássalhangzó elég a mindenség leírásához.

Kolosits Zoltán debütversei

hídkeresés

*a messzi félhomályban
körvonalat képez egy híd
itt keresed a menedéked*

*semmi szokatlan
csak egy formagyakorlat
ezzel térkövezik a jelent*

*épül és egyre harsogóbb
a felismerés
szabad az út törj előre
nem más ez mint hídkeresés*

*légy oltalmazó és oltalmazott
megleled így menedéked*

Az akadály definíciója

*Az akadály egy szó,
ronda fogalom-szülemény,
a lusta elme kreálja.
A lehetőség természete kitárulkozó,
de mi magára hagyjuk,
nem vesszük észre, milyen póre és magányos.
Az ember nem tanúsított
kellő akaratot,
higgyen a tettek erejében.*

kitisztul

*a közeg szilárdsága
hagyja az idő meghajlását
hullámozó terében
növényt nevel*

*elhaladva már észrevehetted
lenyomatait elrejtí benned
a türelem illata
szárnycsattogása eltelt perceinknek*

*figyeld léted tanúságát
ismerd azt aki ide lát át
és elkezd kitisztulni a kép*

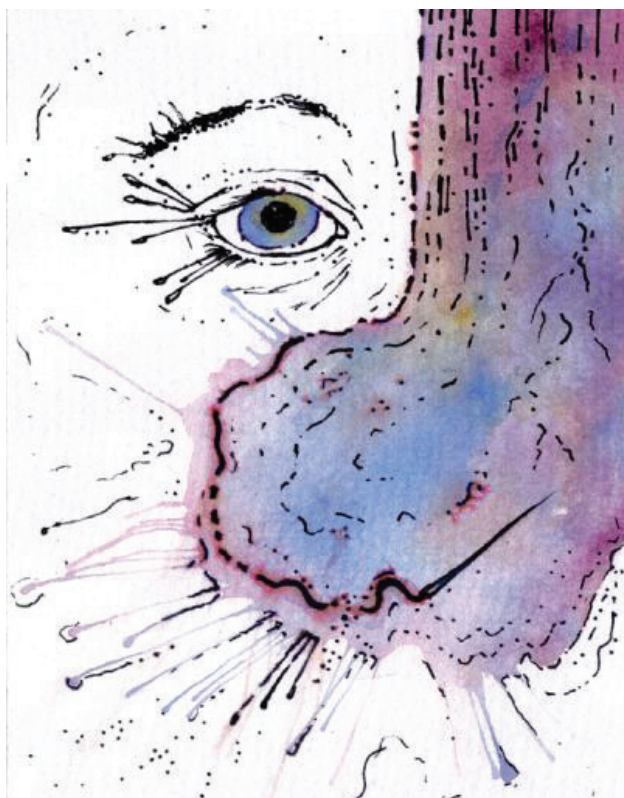
KOLOSITS ZOLTÁN 1998-ban született Kecskeméten. A középiskolai tanulmányait a kecskeméti Piarista gimnáziumban végezte. Az irodalmat főként a formaversek sajátos dallama miatt szerette meg. Első verseit 2012-ben írta. Több, fiatalok számára szervezett írótáborban vett részt az évek során. Ez az első publikációja.

Vajda Boróka debütversei és grafikái

sejtosztódás

*harangoznak a pitvarok
simogat a sejtosztódás
bőröd lüktetését figyelem
ismerős melegség*

Szabásminta

*Elvarratlan szál
Furcsa minta
Pamutban felejtett tű
Fonákul hordott kabát vagyok
Ölelésre szabtak
Fogasra akasztasz
Olcsón vettél
Nem hordasz
Moly rág*

bomlás

*fűnek fának
adom ki magam
lépésekben szétszóródom
lábnyomaim visszanéznek rám
emlékeim hullazsákban
szálanként bomlok
percekre hetekre évekre
egy felvarratlan folton felejtve
szálmagam*

Örökség

*Ebben a tavaszban
nemcsak a virágok teje,
a halálzag is csőre van töltve.
Talán a görcsös levegővételek
vagy az álomzigóták olvadó tüdeje?
Vigyázz, zajt ne csapj!
Ülök a lombsötétben.
Tölgyek koronájának örököse vagyok.*

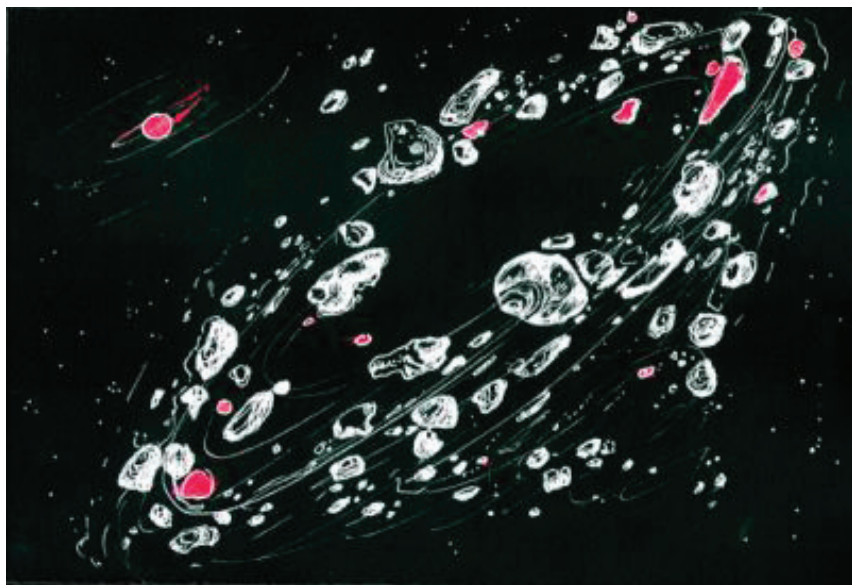

táviratok

1.
*a feszültség életre kel,
táncol a falon a biztosíték.*
2.
csak a talpam alól nőhet virág?
3.
*a planktonok szuszogásából
korallzátonyok megjósolják
a természeti katasztrófákat.*
4.
*van, aki az árnyékát követi,
mások pislákolnak az áramszünetben.*
5.
*mint egy kidőlt villanyoszlop,
nézem az égő várost.*
6.
*lelök magáról a föld,
ha rálépek,
befogadnak a tengerek.*

Galaxis-aktus

*Napokat hordozunk szíviünkben,
megtörik a fény az íriszen,
egybeolvad két test közepén
a kamrák pupillasötétje.
Atomok ölelkeznek,
a vákuum magába szívja a fényéveket.
Nincs magány, csak naprobbanás,
féreglyukak köde.
A bolygók pályája irányíthatatlan,
egy meteorzápor
holdakra töri emlékedet.*

zsömlesztív

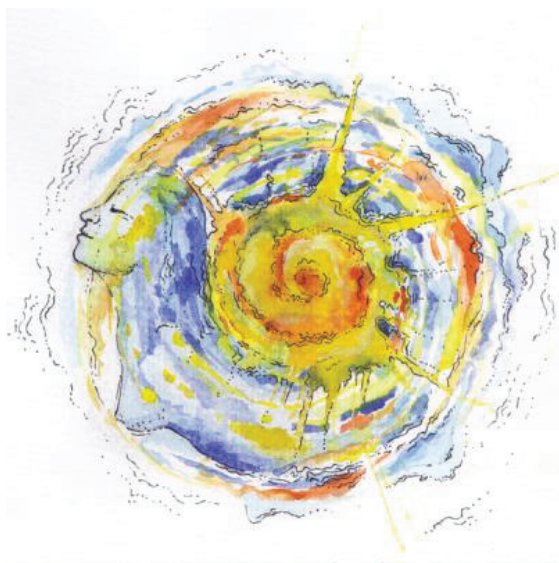
*voltam pótlék, határeset,
öntisztító kúra.*

*lettem piramismagány, vágycenzúra,
behúzott kézifékkal önámokfutó –
zsömlesztív fölött repdeső rigó.*

Eridanus

*Kezd izgalmas lenni
ez a nyílttenger-hajózás.
Átfolyik rajtam a Maros,
ujjamból ered az Eridanus.
Zigótáim a parti hársfáktól
lopják az oxigént.
Vajúdok, nem fáj.
Már nem teher a napszekér.*

VAJDA BORÓKA 1998-ban született Marosvásárhelyen. Tavaly fejezte be tanulmányait a Marosvásárhelyi Művészeti Szaklíceum festészet szakán. A képzőművészet és az írás mellett zenével is foglalkozik, a hároméves könnyűzene-kántó képzést is elvégezte, öt évig egy zenekarban énekelt. Ez az első publikációja.

2018. március

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Az élet fenséges illata (vers)
- 5 **Székelyhidi Zsolt:** A kékkőkúti csillag (regényrészlet)
- 12 **Karacs Andrea** versei: Láta, mosttalanság, Téglaut, Szürke,
- 14 **Vörös Gábor:** Tényleg sajnálom (próza)
- 23 **Szócs Géza:** Három bagatell (versek): János vitéz, A szerelemről.
Átiratok, A bukaresti satrapa
- 25 **Varga Melinda:** Időtlen nyárban napfürdőzik a vers
- 28 **Tóth Vivien:** Összetartozunk (próza)
- 31 **Vörös István:** Eurüdiké-szonettek (vers)
- 35 **Handó Péter:** Körök a mindenségben (regényrészlet)
- 41 A hónap költője: **Rónai-Balázs Zoltán** versei Botondkának –
A Dob utca végén a naplemente, A Rózsák terén,
Botondka kúszni tanul, Botond kartárs megtanul karámiul,
Régi képek és homok, Botondka kitárja a karját
- 47 **Böszörményi Márton:** A mesemondó (próza)
- 62 **Jagos István Róbert** versei: szerepjáték, hazafelé, boldogság, sorry
- 64 **Pongrácz P. Mária:** A Táltos – HATTYÚSZÁRNYON
- 68 **Varga Melinda:** Képzelt utazás 89-be (tárca)
- 71 **Hudy Árpád:** Darwin-mise, avagy Isten, a makacs túlélő (tárca)
- 74 Dallal, versben, bábbal – **Laik Eszter** beszélgetése **Lovászi Edinával**
- 84 **Molnár Dávid:** Erősz vagy Erisz? – Demeter Szilárd az emberi
természetről (Demeter Szilárd: Kéket kéért)
- 88 **Rimóczi László:** Vitaminkúra a honi literatúrának (Bödöcs Tibor:
Addig se iszik)
- 91 **Smid Róbert:** Életképek az ágyásból (Szijj Ferenc: Növényolimpia)
- 98 **Nagypál István:** Az embergép elfáradt (Tóth Kinga: Holdvilágképűek)
- 101 **Muth Ágota Gizella:** Láthatóvá tenni a láthatót (Leena Krohn:
A tévedés)
- 106 **Iancu Laura:** Egy másvilágpolgár örömhíre (Halmai Tamás:
Örömmévalóság)
- 109 Debüt
- 109 **Kolosits Zoltán** versei
- 118 **Vajda Boróka** versei

- Böszörményi Zoltán
Az élet fennséges illata
- Székelyhidi Zsolt
A kékkőkúti csillag
- Vörös Gábor
Tényleg sajnálom
- Handó Péter
Körök a mindenségben
- Jágos István Róbert
szerepjáték
- Szőcs Géza
Három bagatell
- Karacs Andrea
mosttalanság
- Tóth Vivien
Összetartozunk
- Vörös István
Eurüdiké-szonettek
- Pongrácz P. Mária
A Táltos – Hattyúszárnyon

A hónap költője: **Rónai-Balázs Zoltán**

A Dob utca végén a naplemente, A Rózsák terén, Botondka kúszni tanul, Botond kártárs megtanul karámiul, Régi képek és homok, Botondka kitarja a karját

41. oldal

„Zászlókat és könyveket dobálnak a magas lángok közé. Ijesztő. Bámulok ki az ablakon. Akkor hallom először a szót: forradalom. Ízlelgetem. Nem értem a jelentését, de érzem, csuda szépet, magasztosat rejt.”

Varga Melinda: Képzelt utazás 89-be

68. oldal

„Darwin-mise... Evolucionista liturgia... Nem semmi! Bár, ha meggondoljuk, A fajok eredetének szerzője, aki oly sok álmatlan éjszakát szerzett a klerikális tanok majmolóinak, a Westminster-katedrálisban alussza örök álmát.”

Hudy Árpád: Darwin-mise, avagy Isten, a makacs túlélő

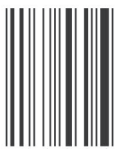
71. oldal

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

5 948429 1701748

1 8003

nka

Nemzeti Kulturális Alap